

Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

Rijksjaarverslag 2015

vii Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Vergaderjaar 2015–2016

34 475 VII

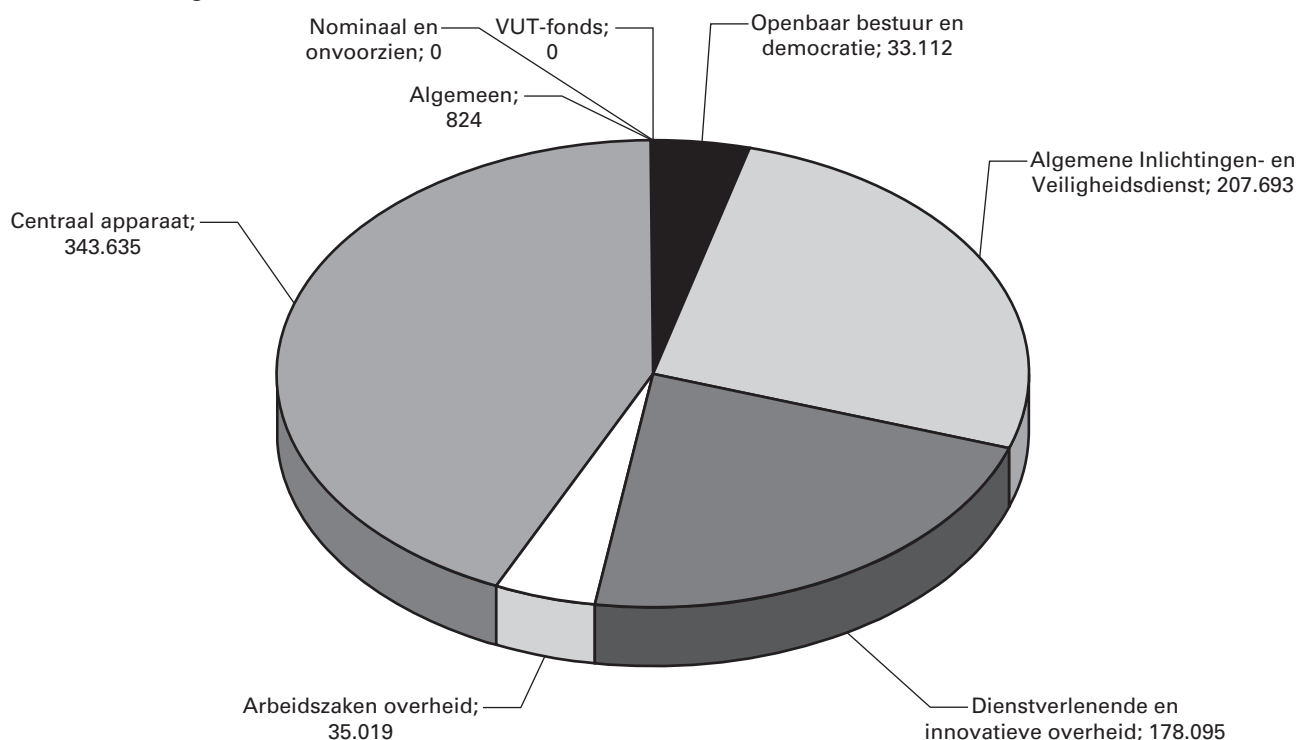
**Jaarverslag en slotwet Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties 2015**

Nr. 1

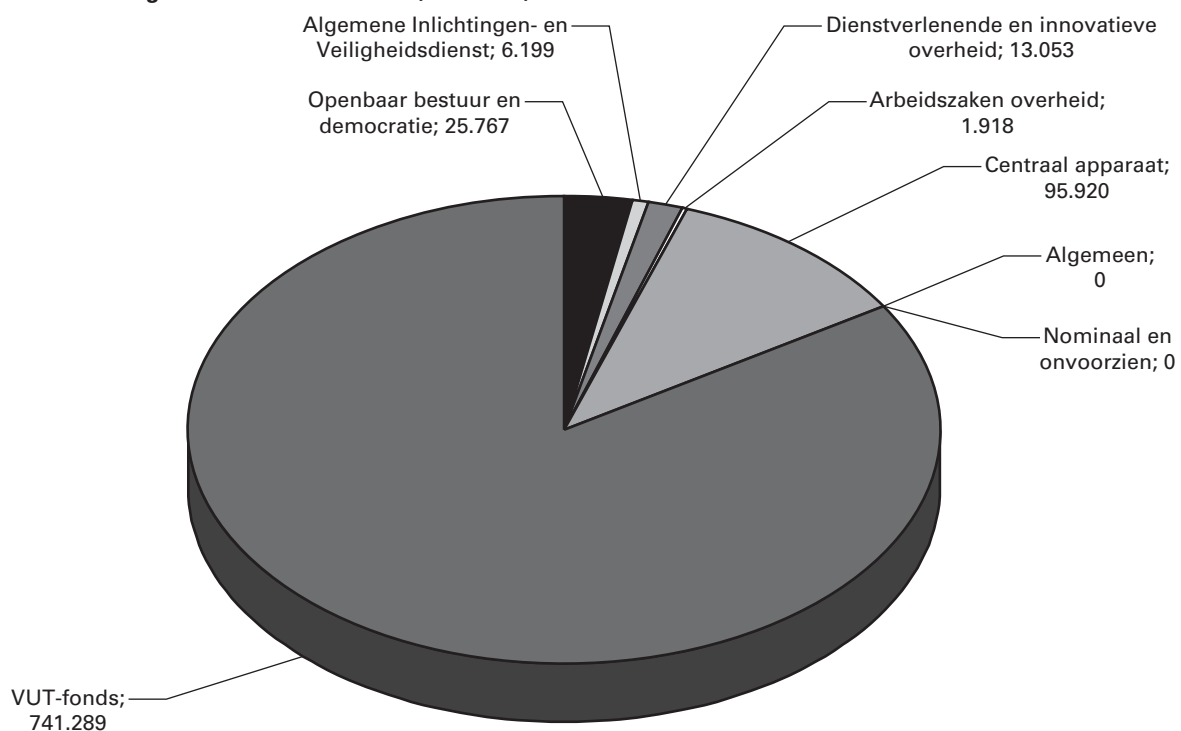
**JAARVERSLAG VAN HET MINISTERIE VAN BINNENLANDSE
ZAKEN EN KONINKRIJKSRELATIES (VII)**

Aangeboden 18 mei 2016

Gerealiseerde uitgaven naar beleidsterrein (x € 1.000)

Gerealiseerde ontvangsten naar beleidsterrein (x € 1.000)

Inhoudsopgave (VII)

A.	Algemeen	4
1.	Aanbieding van het jaarverslag en verzoek tot dechargeverlening	4
2.	Leeswijzer	6
B.	Beleidsverslag	7
1.	Beleidsprioriteiten	7
2.	Beleidsartikelen	18
	Artikel 1 Openbaar bestuur en democratie	18
	Artikel 2 Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst	25
	Artikel 6 Dienstverlenende en innovatieve overheid	28
	Artikel 7 Arbeidszaken overheid	38
3.	Niet-beleidsartikelen	45
	Artikel 11 Centraal apparaat	45
	Artikel 12 Algemeen	48
	Artikel 13 Nominaal en onvoorzien	50
	Artikel 14 VUT-fonds	51
4.	Bedrijfsvoeringsparagraaf	52
C.	Jaarrekening	62
1. a.	De departementale verantwoordingsstaat	62
1. b.	De samenvattende verantwoordingsstaat agentschappen	63
2.	Jaarverantwoording van het baten-lasten agentschap RvIG per 31 december 2015	64
3.	De saldibalans	72
4.	WNT verantwoording 2015 – Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties	80
D.	Bijlagen	85
1.	Toezietsrelaties en Zelfstandige Bestuursorganen en Rechtspersonen met een Wettelijke Taak (ZBO's/RWT's)	85
2.	Afgerond evaluatie- en overig onderzoek	86
3.	Overzicht niet-financiële informatie over inkoop van adviseurs en tijdelijk personeel (externe inhuur)	92
4.	Overzicht van de burgemeestersbenoemingen in 2015	95

A. ALGEMEEN

1. AANBIEDING EN DECHARGEVERLENING

AAN de voorzitters van de Eerste en de Tweede Kamer van de Staten-Generaal.

Hierbij bied ik het jaarverslag met betrekking tot de begroting van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (VII) over het jaar 2015 aan.

Onder verwijzing naar de artikelen 63 en 64 van de Comptabiliteitswet 2001 verzoek ik de beide Kamers van de Staten-Generaal de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties decharge te verlenen over het in het jaar 2015 gevoerde financiële beheer.

Ten behoeve van de oordeelsvorming van de Staten-Generaal over dit verzoek tot dechargeverlening is door de Algemene Rekenkamer als externe controleur op grond van artikel 82 van de Comptabiliteitswet 2001 een rapport opgesteld. Dit rapport wordt separaat door de Algemene Rekenkamer aan de Staten-Generaal aangeboden. Het rapport bevat de bevindingen en het oordeel van de Rekenkamer met betrekking tot:

1. het gevoerde financieel beheer en materieel beheer;
2. de ten behoeve van dat beheer bijgehouden administraties;
3. de financiële informatie in het jaarverslag;
4. de betrokken saldibalans;
5. de totstandkoming van de informatie over het gevoerde beleid en de bedrijfsvoering;
6. de in het jaarverslag opgenomen informatie over het gevoerde beleid en de bedrijfsvoering.

Bij het besluit tot dechargeverlening dienen verder de volgende, wettelijk voorgeschreven, stukken te worden betrokken:

1. het Financieel jaarverslag van het Rijk over 2015;
2. het voorstel van de slotwet dat met het onderhavige jaarverslag samenhangt;
3. het rapport van de Algemene Rekenkamer met betrekking tot het onderzoek van de centrale administratie van 's Rijks schatkist en van het Financieel jaarverslag van het Rijk;
4. de verklaring van goedkeuring van de Algemene Rekenkamer met betrekking tot de in het Financieel jaarverslag van het Rijk over 2015 opgenomen rekening van uitgaven en ontvangsten van het Rijk over 2015, alsmede met betrekking tot de Saldibalans van het Rijk over 2015 (de verklaring van goedkeuring, bedoeld in artikel 83, derde lid, van de Comptabiliteitswet 2001).

Het besluit tot dechargeverlening kan niet worden genomen, voordat de betrokken slotwet is aangenomen en voordat de verklaring van goedkeuring van de Algemene Rekenkamer is ontvangen.

De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,

R.H.A. Plasterk

Dechargeverlening door de Tweede Kamer

Onder verwijzing naar artikel 64 van de Comptabiliteitswet 2001 verklaart de voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal dat de Tweede Kamer aan het hiervoor gedane verzoek tot dechargeverlening tegemoet is gekomen door een daartoe strekkend besluit, genomen in de vergadering van

De Voorzitter van de Tweede Kamer,

Handtekening:

Datum:

Op grond van artikel 64, tweede lid, van de Comptabiliteitswet 2001 wordt dit originele exemplaar van het onderhavige jaarverslag, na ondertekening van de hierboven opgenomen verklaring, ter behandeling doorgezonden aan de voorzitter van de Eerste Kamer.

Dechargeverlening door de Eerste Kamer

Onder verwijzing naar artikel 64 van de Comptabiliteitswet 2001 verklaart de voorzitter van de Eerste Kamer der Staten-Generaal dat de Eerste Kamer aan het hiervoor gedane verzoek tot dechargeverlening tegemoet is gekomen door een daartoe strekkend besluit, genomen in de vergadering van

De Voorzitter van de Eerste Kamer,

Handtekening:

Datum:

Op grond van artikel 64, derde lid, van de Comptabiliteitswet 2001 wordt dit originele exemplaar van het onderhavige jaarverslag, na ondertekening van de hierboven opgenomen verklaring, doorgezonden aan de Minister van Financiën.

2. LEESWIJZER

Algemeen

Voor u ligt het jaarverslag 2015 van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK).

Vanaf 2014 heeft BZK naast de begroting van BZK een begroting voor Wonen en Rijksdienst. De begroting voor Wonen en Rijksdienst is een programmabegroting en heeft geen apart apparaatsartikel. De apparaats-uitgaven zijn opgenomen onder het centraal apparaatsartikel van de begroting van BZK (VII).

Budgettaire gevolgen van beleid

Alle financiële instrumenten worden toegelicht in het jaarverslag. Enkele financiële instrumenten waar geen toelichtingen bij staan, zijn politiek niet relevant en gaan vaak over minieme budgetten.

Focusonderwerpen

In het kader van de uitvoering van de hervormingstrajecten die in het jaar 2015 van start zijn gegaan is voor het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties de decentralisatie van het sociaal domein een focusonderwerp. Dit onderwerp is in het beleidsverslag te vinden onder de kop »Goed openbaar bestuur«. Het onderwerp is ook terug te vinden in beleidsartikel 1 Openbaar bestuur en democratie.

Groeiparagraaf

Er zijn dit jaar geen nieuwe ontwikkelingen voor de groeiparagraaf te melden.

Opbouw Jaarverslag

Het jaarverslag 2015 is als volgt opgebouwd:

Onderdeel A bestaat uit een algemeen deel met de dechargeverlening. In het beleidsverslag (onderdeel B) wordt teruggekeken op de resultaten uit 2015. Het beleidsverslag bestaat uit de beleidsprioriteiten, de (niet-) beleidsartikelen en de bedrijfsvoeringsparagraaf.

De jaarrekening (onderdeel C) bestaat uit de verantwoordingsstaten van het departement en het baten-lastenagentschap, de departementale saldibalans en het overzicht van de personele topinkomens.

Onderdeel D bevat de volgende bijlagen:

1. overzicht van de toezichtrelaties en ZBO's/RWT's;
2. afgerond evaluatie- en overig onderzoek;
3. overzicht niet-financiële informatie over inkoop van adviseurs en tijdelijk personeel (externe inhuur);
4. overzicht van de burgemeestersbenoemingen in 2015.

Baten-lastenagentschappen

De begroting van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties kent in 2015 het baten-lastenagentschap Rijksdienst voor Identiteitsgegevens (RvIG).

In de jaarrekening is de financiële verantwoording van het baten-lastenagentschap opgenomen. In de jaarrekening wordt voor het agentschap middels een balans, een staat van baten en lasten en een kasstroomoverzicht, financiële verantwoording afgelegd over 2015. Tevens worden de bijzonderheden ten aanzien van de bedrijfsvoering, de ontwikkeling van het vermogen, de liquiditeit en de exploitatie toegelicht.

B. BELEIDSVERSLAG

1. BELEIDSPRIORITEITEN

Het Ministerie van Binnenlandse zaken en Koninkrijksrelaties stelt zich tot doel het openbaar bestuur blijvend goed te laten functioneren, ook in een veranderende samenleving en overheid. Het jaar 2015 stond onder meer in het teken van (de coördinatie van) de decentralisaties in het sociaal domein, waarbij vanuit het departement op diverse manieren ondersteuning is geboden aan gemeenten. Ook is de Wet Raadgevend referendum van kracht gegaan en hier is vrijwel direct gebruik van gemaakt. De digitale dienstverlening is in 2015 verder verbeterd, wat onder meer resulteert in een hogere waardering van burgers voor deze dienstverlening.

Het kabinet is er in 2015 samen met de sociale partners in geslaagd een bovensectorale loonruimteovereenkomst te sluiten, op basis waarvan in een aantal sectoren nieuwe cao afspraken zijn gemaakt. Ook is de maximale bezoldiging voor topfunctionarissen in de publieke sector verlaagd tot het niveau van het Ministersalaris (Wet normering topinkomens).

De bedreiging van de nationale veiligheid werd in 2015 wederom gekenmerkt door het jihadistisch terrorisme, de cyberdreiging en de onrust aan de buitengrenzen van Europa. Daarnaast vormen de ontwikkelingen op het gebied van immigratiestromen een belangrijk aandachtspunt. Het voorstel voor herziening van de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten (Wiv) is in internetconsultatie gegeven.

Daarnaast is de migratieproblematiek een belangrijk aandachtspunt. Naast de veiligheidscomponent geldt dat vanuit het departement onder meer is gestuurd op het bestuursakkoord met de gemeenten, dat eind november 2015 is gesloten. In dit bestuursakkoord is ingezet op het realiseren van een gezamenlijke aanpak waarin een snelle doorstroom van vergunninghouders uit de asielzoekerscentra naar huisvesting in gemeenten centraal staat.

GOED OPENBAAR BESTUUR

Ordering openbaar Bestuur

Decentralisaties sociaal domein

Gemeenten zijn per 1 januari 2015 verantwoordelijk voor de uitvoering van een groot aantal taken in het sociaal domein (jeugdhulp, langdurige zorg en begeleiding naar werk). De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties vervult bij de decentralisaties in het sociaal domein een coördinerende rol en is verantwoordelijk voor een slagvaardige gemeente waar burgers op kunnen vertrouwen.

In bestuurlijk partnerschap met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en met andere departementen (Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Veiligheid en Justitie en Volksgezondheid, Welzijn en Sport) is vanuit het Ondersteuningsteam Decentralisaties ondersteuning geboden aan gemeenten in de vorm van bijvoorbeeld advies op maat, ondersteuning door experts en informatievoorziening voor bijeenkomsten, congressen, nieuwsbrieven en handreikingen. In 2015 bespraken

de betrokken bewindslieden en de VNG de voortgang van de decentralisaties in het sociaal domein aan de regietafel decentralisaties.

De in 2014 ingestelde Transitiecommissie Sociaal Domein (TSD) heeft tot taak te onderzoeken of een gemeente de noodzakelijke bestuurlijke, organisatorische en financiële maatregelen heeft getroffen om de decentralisaties in het sociaal domein in samenhang te kunnen uitvoeren. De TSD heeft in 2015 drie rapportages opgeleverd. Deze zijn met een kabinetsreactie aan de Tweede Kamer gestuurd (Kamerstukken II 2014–2015 [34 000 VII, nr. 35](#), Kamerstukken II 2014–2015 [34 000 VII, nr. 45](#) en Kamerstukken II 2014–2015 [34 000 VII, nr. 56](#)).

Met de totstandkoming van de benodigde wetgeving en als gevolg daarvan de taakuitbreiding voor gemeenten, zijn ook de desbetreffende middelen aan het gemeentefonds toegevoegd. De middelen zijn aan de gemeenten verstrekt via de integratie-uitkering Sociaal domein als onderdeel van het gemeentefonds.

In 2015 is begonnen met het verzamelen van relevante gegevens voor de overall rapportage sociaal domein die voor mei 2016 aan de Tweede Kamer is toegezegd. Over de verschillende onderdelen van die rapportage en een nadere concretisering is de Tweede Kamer in het najaar geïnformeerd (Kamerstukken II 2015–2016 [34 300 VII, nr. 14](#)). Daarnaast is in nauwe samenwerking met de departementen en de VNG de «Routekaart doorontwikkeling monitoring sociaal domein» opgesteld, om inzicht te geven in de bestaande departementale monitors en de werkzaamheden die nodig zijn om de monitorlasten voor gemeenten de komende jaren terug te dringen (Kamerstukken II 2015–2016 [34 300 VII, nr. 4](#)).

Burgers en democratie

Verkiezingen Provinciale Staten 2015

Op woensdag 18 maart 2015 vonden de verkiezingen voor de Provinciale Staten gecombineerd met de verkiezingen voor de waterschappen en de eilandsraden op Bonaire, Sint Eustatius en Saba plaats. Het opkomstpercentage bij de provinciale statenverkiezingen bedroeg 47,76% en bij de waterschapsverkiezingen 43,5%. De doelstelling om de opkomst bij de waterschapsverkiezingen te verhogen door deze te combineren met de provinciale statenverkiezingen is daarmee geslaagd (opkomst 2008: 22,7%). De opkomstpercentages op Bonaire, Sint Eustatius en Saba bedroegen respectievelijk 78%, 65,5% en 91,3%. De (gecombineerde) evaluatie is aan de Tweede Kamer gestuurd (Kamerstukken II, [31 142, nr. 51](#)).

Permanente registratie kiezers in het buitenland

Het kabinet heeft in 2015 een wijziging van de Kieswet voorbereid om een permanente registratie mogelijk te maken van Nederlanders die vanuit het buitenland willen stemmen. Het wetsvoorstel is op 12 januari 2016 ingediend bij de Tweede Kamer (Kamerstukken II 2015–2016 [34 384, nr. 3](#)).

Elektronisch stemmen en tellen in het stemlokaal

De Minister van Binnenlandse zaken en Koninkrijksrelaties gaf in mei 2015 een deskundigengroep opdracht de specificaties op te stellen voor de wijze van stemmen en tellen zoals de commissie Onderzoek elektronisch stemmen in het stemlokaal (commissie Van Beek) adviseerde. De deskundigengroep elektronisch stemmen en tellen in het stemlokaal

vermelde in een tussenbericht in september 2015 dat de specificaties voor 31 maart 2016 worden opgeleverd (Kamerstukken II 2015–2016 [33 829, nr. 13](#)).

Raadgevend referendum

De Wet raadgevend referendum trad op 1 juli 2015 in werking ([Stb. 2015, 122](#)). De voorzitter en leden van de Referendumcommissie zijn met ingang van 5 oktober 2015 benoemd ([Stcrt. 2015, 33925](#)). In 2015 is een verzoek voor het houden van een raadgevend referendum inzake het associatieverdrag tussen de Europese Unie en de Oekraïne, met voldoende steun gedaan. De organisatie van het referendum is in 2015 gestart ([Stcrt. 2015, 25882](#)).

Herziening Grondwet

Voor de zomer van 2015 zijn twee regeringsvoorstellen tot herziening van de Grondwet voor advies gestuurd naar de Afdeling advisering van de Raad van State (RvS): het voorstel tot opnemng van een algemene bepaling en het voorstel tot opnemng van het recht op een eerlijk proces. De adviezen van de RvS zijn eind 2015 ontvangen. Het streven is in 2016 de wetsvoorstellen in te dienen bij de Tweede Kamer.

De plenaire behandeling van het voorstel tot wijziging van artikel 13 van de Grondwet (brief- en telecommunicatiegeheim) is door de Tweede Kamer aangehouden op verzoek van de Minister van Binnenlandse zaken en Koninkrijksrelaties; het kabinet geeft de voorkeur aan eerst de besluitvorming over de nieuwe wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten af te ronden.

In maart 2015 vond de plenaire behandeling (eerste termijn van de zijde van de Tweede Kamer) van het initiatiefvoorstel tot herziening van artikel 120 van de Grondwet (verbod rechterlijk constitutionele toetsing) plaats.

Scheiding taken Raad van State en vereenvoudiging stelsel hoogste bestuursrechtspraak

De in de brief van 26 juni 2014 (Kamerstukken I 2013–14 [30 585, nr. L](#)) genoemde voornemens van het kabinet om de adviserende en de rechtsprekende taken van de Raad van State te scheiden en om de Centrale Raad van Beroep (CRvB) en het College van Beroep voor het bedrijfsleven (CBb) op te heffen, zijn uitgewerkt in het wetsvoorstel organisatie hoogste bestuursrechtspraak. Dit wetsvoorstel is op 21 januari 2016 bij de Tweede Kamer ingediend (Kamerstukken II 2015–16 [34 389, nr. 2](#)).

Doe-democratie

Het kabinet heeft in 2015 de doe-democratie bevorderd. Er is gewerkt aan het wegnemen van knelpunten voor maatschappelijke initiatieven, diverse publicaties zijn uitgebracht met informatie over nieuwe werkwijzen en mogelijkheden op basis van bestaande regelgevingen en er is ondersteuning geboden aan gemeenteambtenaren, rijksambtenaren en bestuurders.

Ten aanzien van buurtrechten heeft de Minister van Binnenlandse zaken en Koninkrijksrelaties in samenspraak met diverse stakeholders ingezet op het creëren van de randvoorwaarden voor een volwaardige participatie van de burger waarin medezeggenschap en eigenaarschap van het initiatief centraal staan. Ook de ondersteuning van experimenten is opgepakt.

Vernieuwende vormen van democratie zijn ondersteund via het G1000 platform, de Democratic Challenge (DC) en door kennisontwikkeling bij universiteiten.

Agenda Stad

In het kader van de Nederlandse en Europese Agenda Stad heeft het kabinet een start gemaakt met City Deals in Nederland en Thematische Partnerschappen in Europa. Het gaat in beide gevallen om nieuwe vormen van samenwerking tussen steden, de nationale overheid en andere betrokken partijen, die gericht zijn op doorbraken op urgente stedelijke uitdagingen. De gemeente Rotterdam, de gemeente Den Haag, de Economische Programmaraad Zuidvleugel, het Ministerie van Economische Zaken, het Ministerie van Binnenlandse zaken en Koninkrijksrelaties en de provincie Zuid-Holland sloten eind 2015 de eerste City Deal op het thema Next Economy. Tevens startte eind 2015 de eerste Europese partnerschappen tussen steden, lidstaten en Europese instellingen op de thema's luchtkwaliteit en huisvesting.

Digitale overheid

Digitale dienstverlening

De digitale dienstverlening is in 2015 verder verbeterd, zowel in aanbod als in kwaliteit en waardering: van de volumediensten is gemiddeld 70 tot 100% digitaal beschikbaar, het digitale aanbod heeft een totaalscore van 66% en stijgt op jaarbasis gestaag. Opvallend is dat de kleinere gemeenten in 2015 bezig zijn met een inhaalslag en behoren tot de grootste stijgers.

De tevredenheid over overheidsdienstverlening in brede zin steeg in 2015 naar een 6,9. In 2015 is de gezamenlijke Implementatieagenda Digitaal 2017, met implementatieafspraken per overheidsonderdeel, opgesteld en vastgesteld. De toegankelijkheid van overheidswebsites nam toe door de verdere implementatie van de webrichtlijnen: ongeveer de helft van de overheidswebsites voldeed eind 2015 aan de kabinetseisen ten aanzien van toegankelijkheid (in 2012 werd nog uitgegaan van 5%).

Samen met de Minister van Veiligheid en Justitie is een wetgevingskalender op internet tot stand gebracht, die informatie geeft over de totstandkoming en inwerkingtreding van nationale wetgeving. Voor personen die moeite hebben gebruik te maken van het digitale kanaal is ook in 2015 het Digitaal Hulpplein gesubsidieerd: het Digitaal Hulpplein maakt het mensen makkelijker om een geschikte cursus te vinden.

Generieke Digitale Infrastructuur (GDI), Digicommissaris

In 2015 zette de Digicommissaris stappen ter verbetering van de Generieke Digitale Infrastructuur (GDI). De interbestuurlijke verhoudingen en besluitvormingsstructuur voor de GDI zijn nader uitgewerkt en er is verder toegewerkt naar een robuuste en toekomstbestendige GDI. De eerste ervaringen hiermee zijn positief, tegelijkertijd zijn verdere verbeteringen en nadere uitwerkingen nodig.

Om digitale producten en diensten op een eenduidige, herkenbare en efficiënte manier aan burger en bedrijf aan te bieden is benutting van de GDI van groot belang. Uit de monitor GDI blijkt dat sprake is van een voorzichtig positieve ontwikkeling van de benutting van de GDI. Zowel het

aantal aansluitingen op de GDI-voorzieningen als het gebruik vertoont een stijgende lijn.

De Implementatieagenda Digitaal 2017 bevat afspraken en acties om aansluiting op en gebruik van de GDI verder te bevorderen. Samen met de Minister van Economische Zaken en de Minister voor Wonen en Rijksdienst wordt wetgeving rond de GDI voorbereid. Met de beoogde wetgeving wordt een juridische basis gelegd onder voorzieningen en standaarden van de Generieke Digitale Infrastructuur (GDI).

Open overheid

Het kabinet streeft naar optimale transparantie om het openbaar bestuur en de publieke dienstverlening te verbeteren zoals is neergelegd in de kabinetsvisie op open overheid van september 2013. Nederland is aangesloten bij het Open Government Partnership en heeft in 2013 haar actieplan Open Overheid 2014–2015 gelanceerd. Dit actieplan is in 2015 afgerond en geëvalueerd. In 2015 is in een brede consultatie met onder andere burgers, maatschappelijke organisaties en overheden het actieplan Open overheid 2016–2017 opgesteld. In beide actieplannen besteden departementen – zoals diverse maatschappelijke organisaties en het parlement vragen – aandacht aan pilots omtrent actieve openbaarheid. De daarbij verzochte transparantie van subsidie informatie en inkoopdata is gerealiseerd. De gehouden pilots met openbaarmaking van rapporten zijn in 2015 geëvalueerd en verbreed naar 5 departementen.

In het najaar 2015 is in afstemming met de andere Ministeries de «nationale open data agenda» (NODA) ontwikkeld (Kamerstukken II [32 802, nr. 20](#)). De NODA geeft kaders voor de beschikbaarstelling en kwaliteit van open data, en ondersteunt het hergebruiken van open data. Het aantal beschikbare datasets op het portaal [data.overheid.nl](#) is sinds dit jaar toegenomen tot 7.284. In 2013 is Open State Foundation (OSF) met steun van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties gestart met het ontsluiten van financiële data. In 2015 heeft dit geresulteerd in de duurzame ontsluiting van alle financiële data van Nederlandse regionale en lokale overheden als open data. Daarnaast heeft OSF een pilot uitgevoerd met als doel bij Nederlandse regionale en lokale overheden hun financiële detaildata te openen.

Beleidsdoorlichting

In december is de beleidsdoorlichting van de innovatieve en dienstverlenende overheid aan de Tweede Kamer gezonden (Kamerstukken II 2014–2015, [30 985, nr. 15](#)). In algemene zin is geconcludeerd dat het beleid rond e-overheid overwegend doeltreffend is geweest. In de periode 2011–2014 zijn de beoogde e-overheidsvoorzieningen gerealiseerd en overheidsorganisaties zijn veelal daarop aangesloten. De kanttekening die hierbij te maken is, dat de doelen vooral in termen van resultaten zijn benoemd (aantal aansluitingen, gerealiseerde e-overheidsvoorzieningen etc.) en in mindere mate in termen van daadwerkelijk gebruik door overheidsorganisaties voor de verbetering van de dienstverlening en het gebruik door de burger.

Het kabinet geeft in reactie op de aanbevelingen aan dat voor de toekomst meer aandacht zal worden besteedt aan het beter, concreter en meer meetbaar formuleren van de doelen, waar mogelijk vanuit het perspectief van de burger.

De eerste stappen ten aanzien van structurele financiering van de GDI zijn inmiddels onder regie van de Digicommissaris gezet. Verdere afspraken zijn en blijven nodig, zodat de groei van het gebruik van de GDI, de toenemende veiligheidseisen en de doorontwikkeling en het aansluiten bij nieuwe technologische mogelijkheden ook mogelijk blijft. Daarbij wordt ook gedacht aan het ontwikkelen van batenmanagement en worden de mogelijkheden van doorbelasting momenteel verkend.

Politici, bestuurders en ambtenaren

Arbeidsvoorwaarden en pensioenen

Met de bovensectorale loonruimteovereenkomst van 10 juli 2015 is een impasse aan veel sectorale onderhandelingsstafels doorbroken (Kamerstukken II 2014–2015 [34 000 VII, nr. 55](#)). Hierin hebben kabinet en sociale partners een integrale afweging gemaakt tussen primair loon en pensioen. Onderdeel van de loonruimteovereenkomst is de overgang van loon- naar prijsindexatie voor het ABP-pensioen. Daarmee sluit de ABP-regeling beter aan bij wat gebruikelijk is in de markt. Daarnaast is met de loonruimteovereenkomst structureel ruimte gecreëerd voor verbetering van de lonen. Mede naar aanleiding van deze overeenkomst zijn vervolgens in de verschillende overheidssectoren cao's tot stand gekomen, onder meer in de sectoren Rijk, Rechterlijke Macht, Defensie en Politie.

Beperken topinkomens (semi)publieke sector

Met ingang van 2015 is de maximale bezoldiging voor topfunctionarissen in de publieke sector verlaagd tot het niveau van het Ministersalaris (WNT-2). Voor de sectoren zorg, woningcorporatie en het wetenschappelijk onderwijs en voor topfunctionarissen zonder dienstbetrekking («interimmers») was voor de implementatie van deze maatregel meer tijd nodig. In 2015 zijn nadere regels tot stand gebracht waardoor ook voor deze sectoren en interimmers in alle sectoren de aangescherpte normen van de WNT-2 van toepassing zijn met ingang van 1 januari 2016. De Tweede Kamer is hierover geïnformeerd per brief op 16 november 2015 (Kamerstukken [30 111, nr. 89](#)). In 2015 is een verkenning uitgevoerd naar de uitbreiding van de personele reikwijdte van de WNT (WNT-3) zoals bedoeld in het regeerakkoord. De rapportage daarvan is in juli aan de Tweede Kamer gezonden (Kamerstukken II [30 111, nr. 87](#)).

Veilige Publieke Taak

Vanuit het programma Veilige Publieke Taak (VPT) zijn in 2015 de lokaal bestuurlijke en preventieve aanpak van agressie en geweld tegen werknemers met een publieke taak verder gestimuleerd. Met het project «Veilige Publieke Taak gemeenten» is bevorderd dat gemeenten VPT opnemen in het (integraal veiligheids)beleid en dat gemeenten grote werkgevers aanmoedigen om VPT-beleid in te voeren. Door voortzetting van de VPT-regio's is de samenwerking gestimuleerd tussen gemeenten, werkgevers, politie en openbaar Ministerie bij de (dadergerichte) aanpak van agressie en geweld tegen werknemers met een publieke taak.

In het najaar is de toolkit Veilig bestuur gepresenteerd. De toolkit bevat een leidraad en tal van instrumenten voor de integrale aanpak van intimidatie, agressie en geweld tegen lokale politieke ambtsdragers. De speciale training voor burgemeesters en het door de Minister toegezegde financieel vangnet voor gemeenten voor aanvullende beveiligingskosten voor lokale politieke ambtsdragers maken hier deel van uit.

In het najaar is ook de campagne «Wees duidelijk over agressie» van start gegaan. De campagne heeft als doel het onderwerp agressie en geweld bespreekbaar te maken in alle lagen van organisaties met een publieke taak. Eveneens is een nieuwe website www.agressievrijwerk.nl gelanceerd. Alle instrumenten en communicatiemiddelen die in de loop van de jaren in het kader van Veilige Publieke Taak zijn ontwikkeld, zijn hierop terug te vinden. Dat betreft ook alle inhoudelijke informatie van het Expertisecentrum Veilige Publieke Taak dat eind 2015 is afgebouwd. Ten aanzien van preventie zijn – op de aandachtsgebieden «professionalisering van medewerkers» en «omstanders» – diverse praktische instrumenten opgeleverd en via bovengenoemde website beschikbaar gesteld. Het gaat dan om bijvoorbeeld een zelftest en een e-learningmodule.

Professionaliteit Politieke Ambtsdragers

In 2015 is de relatie met de afzonderlijke beroepsverenigingen van politieke ambtsdragers verder geïntensiveerd. De organisatiegraad van de verenigingen is verhoogd en het aanbod van professionaliseringsactiviteiten zoals intervisie en (bij)scholing voor bestuurders en volksvertegenwoordigers is vergroot. Daarnaast is er een start gemaakt met de samenwerking met de beroepsverenigingen en de koepels voor vernieuwd intergemeentelijk samenspel in het licht van grote gezamenlijke opgaven. In het kader van het interbestuurlijke programma «Aanzien van het ambt» is in 2015 een belevingsonderzoek uitgevoerd onder decentrale volksvertegenwoordigers om een scherper beeld te krijgen van wat zij zelf als de voornaamste baten en lasten van hun vak ervaren. Ook is op 4 juni 2015 de integrale visie rechtspositie politieke ambtsdragers aan de Tweede Kamer aangeboden.

Integriteit

Per 1 januari 2015 is met subsidie van het Ministerie van Binnenlandse zaken en Koninkrijksrelaties een nieuw Steunpunt Integriteitsonderzoek Politieke Ambtsdragers (SIPA) opgericht bij het Bureau Integriteitsbevordering Openbare Sector (BIOS). Het steunpunt adviseert commissarissen van de Koning, burgemeesters, voorzitters van waterschappen en (in sommige gevallen) de volksvertegenwoordiging over de aanpak van mogelijke integriteitsschendingen door politieke ambtsdragers. Dit advies richt zich vooral op de manier waarop goed integriteitsonderzoek moet verlopen. Uit de cijfers over 2015 blijkt dat het steunpunt daadwerkelijk voorziet in een concrete behoefte. Zo heeft het steunpunt in zijn eerste jaar reeds 76 adviesaanvragen ontvangen uit diverse bestuurslagen. Daarnaast is het steunpunt (ook door de media) meerdere malen gevraagd om duiding te geven aan de complexiteit van integriteitsonderzoek onder politieke ambtsdragers. De verzamelde casuïstiek en ervaringen in het lokale domein worden ook in geanonimiseerde vorm gebruikt voor professionaliseringsdoeleinden, zoals bijvoorbeeld voor het voorbereidingsprogramma van het Ministerie van Binnenlandse zaken en Koninkrijksrelaties voor nieuwe burgemeesters.

Onderzoek positie burgemeesters

In april is een notitie varianten aanstellingswijze burgemeester aan de beide Kamers gestuurd. De Tweede Kamer heeft de Minister om een aanvullende beschouwing over de positie van de burgemeester gevraagd. Aan de Eerste Kamer heeft de Minister toegezegd de regie te zullen voeren in de discussie die thans gaande is over de positie en aanstellingswijze van de burgemeester. Hiertoe is een traject gestart met onder andere expertbijeenkomsten, onderzoek en een congres, dat medio 2016

moet zijn afgerond. De beide Kamers zijn in december over de stand van zaken geïnformeerd.

NATIONALE VEILIGHEID

Ontwikkeling dreigingsbeeld

De bedreiging van de nationale veiligheid werd ook in 2015 gekenmerkt door een drietal hoofdonderwerpen die het nationale en internationale toneel al langere tijd domineren: het jihadistisch terrorisme, cyberdreiging en de onrust aan de buitengrenzen van Europa. Daarnaast manifesteerde de ontwikkelingen op het gebied van immigratiestromen zich eind 2015 als nieuw onderwerp. Deze genoemde onderwerpen hebben in 2015 de nodige gevolgen gehad voor de veiligheid van Nederland en voor Nederlandse belangen in het buitenland en hadden daarmee een centrale plaats in de onderzoeken van de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (AIVD). Hierna wordt nader ingegaan op de ontwikkelingen binnen deze genoemde onderwerpen.

Jihadistisch terrorisme

Met diverse aanslagen in Europa, waarbij de aanslagen in Parijs in januari en november het meest in het oog sprongen, kwam het jihadistisch terrorisme in 2015 voor Nederland erg dichtbij. De dreiging kwam van zowel groepen of eenlingen die geïnspireerd, dan wel aangestuurd waren door jihadistische netwerken zoals ISIS.

Tot en met eind 2015 zijn er circa 230 personen met jihadistische intenties uit Nederland vertrokken naar Syrië en/of Irak, waarvan er circa 40 zijn omgekomen. Het aantal terugkeerders naar Nederland, bedroeg circa 40. Van nieuwe terugkeerders wordt verwacht dat daar een hogere dreiging van uit zal gaan, omdat zij langer in oorlogsgebied hebben verbleven. Daarnaast waren er signalen dat er een dreiging kon uitgaan van jihadisten van wie uitreizen werd verhinderd.

De inspanningen van de AIVD waren erop gericht om (inter)nationale jihadistische dreigingen tijdig te kunnen onderkennen om daarmee een handelingsperspectief te bieden aan de ketenpartners.

Het kabinet heeft in 2015 besloten tot een nieuwe versterking van de veiligheidsketen vanaf 2016 en verder, met het oog op het langdurige karakter van het verslechterde dreigingsbeeld op het gebied van jihadisme. Eerder aanvullend beschikbaar gestelde middelen zijn gebruikt voor extra onderzoekscapaciteit, operationele inzet en technische middelen. De formatie is in 2015 in een eerste tranche uitgebreid met circa 180 fte. In 2015 is daarvoor een intensieve wervingscampagne gestart die zijn vruchten afwerpt.

Onrust aan de buitengrenzen van Europa

De onrust in fragiele en instabiele regio's in het Midden-Oosten en Noord-Afrika nam toe. De opmars van ISIS had een destabiliserende invloed op deze regio's. Ook werd de onrust versterkt door nieuwe ontwikkelingen, zoals het bereikte nucleaire akkoord met Iran, de gespannen relatie tussen Iran en Saoedi-Arabië en de verscherpte tegenstelling tussen soennieten en sjiieten.

Aan de oostgrens van Europa is de relatie tussen Rusland en het Westen sinds de volksopstand in Oekraïne eind 2013 ernstig verslechterd.

Ondanks het sluiten van het Minsk II-akkoord in februari 2015, gingen de vijandigheden tussen de strijdende partijen de daaropvolgende maanden door.

De AIVD heeft het kabinet en haar ketenpartners op grond van haar wettelijke taken geïnformeerd over dreigingen en intenties op basis van de door het kabinet vastgestelde geïntegreerde aanwijzing. Ook hebben ontwikkelingen hun invloed op de capaciteitsinzet van de AIVD.

Cyberdreiging

In 2015 zag de AIVD dat het aantal cyberaanvallen en de cyberdreiging tegen Nederland en Nederlandse belangen toenam. Met name de cyberdreiging uitgaande van statelijke actoren was hoog. Gezien de wereldwijde omvang en toename van digitale spionage betrof het aantal waargenomen incidenten vermoedelijk slechts een fractie van het daadwerkelijke aantal.

Migratiestromen

In 2015 was sprake van sterk toegenomen migratiestromen naar Europa. De AIVD heeft in dit kader onderzoek gedaan naar mogelijke veiligheidsrisico's voor Nederland en Nederlandse belangen. Dit onderzoek vond plaats vanuit de invalshoeken van (jihadistisch) terrorisme, radicalisering, links- en rechts-extremisme en spanningen tussen bevolkingsgroepen in Nederland.

Overige ontwikkelingen

Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten

Ter voorbereiding op de herziening van de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten (Wiv 2002) is in 2015 een ontwerp van het wetsvoorstel in internetconsultatie gegeven. Ook is een «privacy impact assessment» uitgevoerd. De uitkomsten zullen betrokken worden bij het in voorbereiding zijnde wijzigingsvoorstel van de Wiv.

Gezamenlijke huisvesting

In 2015 is het onderzoek naar de gezamenlijke huisvesting van de AIVD en (Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (MIVD) afgerond (Kamerstukken II 2015–2016 [30 977, nr. 134](#)). Het Rijksvastgoedbedrijf heeft opdracht gekregen om deze gezamenlijke huisvesting vorm te geven op de Frederikkazerne in Den Haag. De realisatie van de gezamenlijke huisvesting is voorzien voor 2022.

Gezamenlijke eenheid Veiligheidsonderzoeken AIVD/MIVD

In juni van 2015 heeft de Eerste Kamer ingestemd met het wetsvoorstel voor Tarifiering Veiligheidsonderzoeken, met als ingangsdatum 1 september 2015.

In het afgelopen jaar zijn de contouren geschetst voor de ontwikkeling naar één gezamenlijke eenheid Veiligheidsonderzoeken AIVD/MIVD. In de Kamerbrief van 21 december 2015 (Kamerstukken II 2015–2016 [29 924, nr. 137](#)) is aangegeven dat het streven is om per 1 juli 2017 van start te gaan.

Realisatie beleidsdoorlichtingen									
Artikel	Naam artikel	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Geheel artikel?
Artikel 1	Openbaar bestuur en democratie								
1.1	Bestuurlijke en financiële verhoudingen						X		nee 1
1.2	Participatie								2
Artikel 2	Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst								3
Artikel 6	Dienstverlenende en innovatieve overheid								
6.1	Verminderen regeldruk			X				X	ja 4
6.2	Informatiebeleid en ontwikkeling e-overheidsvoorziening			X				X	ja 4
6.3	Betrouwbare levering van e-overheidsvoorzieningen			X				X	ja 4
6.4	Burgerschap				X				ja 5
6.5	Reisdocumenten en basisadministratie persoonsgegevens						X		ja 5
Artikel 7	Arbeidszaken overheid								
7.1	Overheid als werkgever	X					X		nee 6
7.2	Pensioenen, uitkeringen en benoemingsregelingen								7

Voor het meest recente overzicht van de programmering van beleidsdoorlichtingen, klik op deze link:

http://www.rijksbegroting.nl/2016/voorbereiding/begroting,kst212121_4.html

Voor de realisatie (hyperlinks) van beleidsdoorlichtingen en andere onderzoeken, zie de bijlage «Evaluatie- en overig onderzoek».

Ad 1. De beleidsdoorlichting richt zich op de relatie tussen het Rijk en de decentrale overheden. De oorlogsgravenstichting en middelen die ingezet worden ter ondersteuning van de beleidsmatige inzet van BZK (communicatie, kennisdeling en onderzoek) maken hier geen onderdeel van uit, omdat deze betrokken zijn bij het oordeel over de afzonderlijke instrumenten.

Ad 2. Op beleidsartikel 1.2 staat een beleidsdoorlichting gepland in 2018.

Ad 3. Een beleidsdoorlichting is voor artikel 2 op grond van de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten niet mogelijk (zie ook de toelichting bij de begroting 2016).

Ad 4. Voor de beleidsartikelen 6.1, 6.2 en 6.3 is in 2015 een integrale beleidsdoorlichting uitgevoerd.

Ad 5. Het gehele artikelonderdeel is doorgelicht met uitzondering van het instrument subsidie waarvoor een ander traject geldt.

Ad 6. Gezien de reikwijdte van het beleidsartikel en de urgentie van het onderwerp is gekozen voor een doorlichting van het ambtelijke integriteitsbeleid.

Ad 7. Voor beleidsartikel 7.2 geldt dat pensioenen en uitkeringen zich niet laten toetsen op doeltreffendheid en doelmatigheid. Wel worden in 2016 de uitkeringsduur en de sollicitatieplicht APPA geëvalueerd. Voor de pensioenen loopt momenteel een Interdepartementaal Beleidsonderzoek (IBO) (zie ook de toelichting bij de begroting 2016).

Overzicht van risicoregelingen

Overzicht verstrekte garanties (bedragen x € 1.000)							
Artikel	Omschrijving	Uitstaande garanties 2014	Verleend 2015	Vervallen 2015	Uitstaande garanties 2015	Garantie- plafond	Totaal plafond
Artikel 7 Arbeidszaken overheid	Regelingen voor Nederlandse ambtenaren uit de voormalige overzeese gebieden (SAIP)	2.500	0	0	2.500	2.500	2.500
Totaal		2.500	0	0	2.500	2.500	2.500

Er zijn in 2015 geen uitgaven en ontvangsten gedaan op garanties.

2. BELEIDSARTIKELEN

Artikel 1. Openbaar bestuur en democratie

A Algemene doelstelling

Een bijdrage leveren aan een goed functionerend openbaar bestuur en democratie.

B Rol en verantwoordelijkheid

De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) is verantwoordelijk voor het functioneren van het stelsel van het openbaar bestuur. Die verantwoordelijkheid richt zich op de juiste bestuurlijke verhoudingen, het beheer van het gemeentefonds en het interbestuurlijk toezicht. De Minister is verantwoordelijk voor de bestuurlijke organisatie (de Grondwet, de Gemeente- en Provinciewet, de Financiële verhoudingswet en de Wet gemeenschappelijke regelingen). In het regeerakkoord zijn op dit vlak ambitieuze beleidsvoornemens geformuleerd. Het gaat daarbij in de eerste plaats om de decentralisaties in het sociaal domein die door de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties in hun onderlinge samenhang worden gecoördineerd en onder de verantwoordelijkheid van de bewindspersonen van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW), Veiligheid en Justitie (VenJ) en Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) worden uitgevoerd. In het verlengde hiervan voert de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties een krachtig beleid gericht op het bewerkstelligen van de aanwezigheid van voldoende uitvoeringskracht bij met name de gemeenten. Een tweede pijler van de legitimatie van het Nederlandse openbaar bestuur betreft het democratische en rechtsstatelijke gehalte van de publieke besluitvorming en beleidsvoering. In dat kader waarborgt de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties het functioneren van het constitutionele bestel, daaronder begrepen het stelsel van de representatieve democratie. Daarbij gaat het in de eerste plaats om de verkiezingen (de Kieswet) voor vertegenwoordigende lichamen op de verschillende bestuurlijke niveaus. De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties zorgt tevens voor zodanige toerusting van de Kiesraad dat deze zijn wettelijke taken adequaat kan vervullen. Daarnaast voert de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties de op 1 mei 2013 in werking getreden Wet financiering politieke partijen (Wfpp) uit en is hij verantwoordelijk voor de procesvoering met betrekking tot het Europees Burgerinitiatief. Sinds 1 juli 2015 is de Wet raadgevend referendum van kracht; voor de uitvoering van deze wet is de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties verantwoordelijk.

C Beleidsconclusies

Met de inwerkingtreding van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (Wmo) 2015, de Jeugdwet en de Participatiewet zijn gemeenten sinds 1 januari 2015 verantwoordelijk voor de uitvoering van een groot aantal taken in het sociaal domein. Het gaat om de formele overheveling van verantwoordelijkheden van het Rijk voor jeugdhulp, maatschappelijke ondersteuning en participatie. De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties vervult bij de decentralisaties een coördinerende rol en is verantwoordelijk voor een slagvaardige gemeente waar burgers op kunnen vertrouwen. De financiële middelen voor het sociaal domein zijn aan het gemeentefonds toegevoegd via de nieuwe integratie-uitkering Sociaal domein.

Het Ondersteuningsteam Decentralisaties (OTD) heeft in 2015 ondersteuning geboden aan gemeenten op transitie- en transformatiegerelateerde vraagstukken. Door de grote behoefte aan ondersteuning vanuit gemeenten is het OTD niet in de zomer, maar pas eind 2015 overgeheveld naar de VNG. Het OTD was een samenwerkingsverband tussen de Ministeries van BZK, SZW, VenJ en VWS en de VNG.

Gezien de verschuivende verantwoordelijkheden tussen het Rijk en gemeenten, heeft het Ministerie van BZK vanuit haar coördinerende rol de governancestructuur verbreed. In 2015 is gestuurd op samenwerking in bestuurlijk partnerschap met de gemeenten. Dit heeft de integraliteit van het optreden van het Rijk bevorderd en droeg bij aan de dialoog tussen gemeenten en het Rijk. De website gemeentenvandetoekomst.nl geeft een beeld van de samenwerking tussen Rijk, gemeenten en andere organisaties.

De onafhankelijke Transitiecommissie Sociaal Domein (TSD, ingesteld in 2014) heeft tot taak te onderzoeken of gemeenten de noodzakelijke bestuurlijke, organisatorische en financiële maatregelen hebben getroffen om de decentralisaties in het sociaal domein in samenhang te kunnen uitvoeren. Uit drie rapportages aan de Tweede Kamer (Kamerstukken II 2014–2015 [34 000 VII, nr. 35](#), Kamerstukken II 2014–2015 [34 000 VII, nr. 45](#) en Kamerstukken II 2014–2015 [34 000 VII, nr. 56](#)) constateert de TSD dat de decentralisaties in het sociaal domein een complexe veranderopgave is die tijd vergt. De TSD doet daarbij een aantal aanbevelingen aan gemeenten en het Rijk op een breed aantal terreinen, waaronder over de rol van inspecties en de wijkteams in het sociaal domein.

Met de overall rapportage sociaal domein die voor mei 2016 aan de Tweede Kamer is toegezegd, is goede voortgang geboekt. Er is gestart met de voor de rapportage benodigde informatieverzameling, zowel ten behoeve van het bestuurlijke gedeelte als om inzicht te krijgen in het voorzieningengebruik van kwetsbare groepen. De Tweede Kamer is over de concrete uitwerking van de overall rapportage in het najaar geïnformeerd (Kamerstukken II 2015–2016 [34 300 VII, nr. 14](#)).

Verder is in nauwe samenwerking met de departementen en de VNG de «Routekaart doorontwikkeling monitoring sociaal domein» opgesteld. Daarin zijn twee sporen uitgezet aan de hand waarvan de gegevensuitvraag bij gemeenten voorkomen, vereenvoudigd en waar mogelijk beëindigd kan worden. De Tweede Kamer is hierover in september 2015 per brief geïnformeerd (Kamerstukken II 2015–2016 [34 300 VII, nr. 4](#)).

In 2015 is een begin gemaakt met het realiseren van de doelstelling van het gezamenlijke programma Lokale Democratie in Beweging (LDiB) van de VNG, het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en de beroeps- en belangenverenigingen van raadsleden, wethouders, burgemeesters, gemeentesecretarissen en griffiers. Met verschillende activiteiten is gewerkt aan het versterken van de lokale democratie door het samenspel met de samenleving en tussen de gemeentelijke actoren onderling te bevorderen.

In het kader van de Nederlandse en Europese Agenda Stad heeft het kabinet een start gemaakt met City Deals in Nederland en Thematische Partnerschappen in Europa. Het gaat in beide gevallen om nieuwe vormen van samenwerking tussen steden, de nationale overheid en andere betrokken partijen, die gericht zijn op doorbraken op urgente stedelijke

uitdagingen. De gemeenten Rotterdam en Den Haag, de Economische Programmaraad Zuidvleugel, de Ministeries van Economische Zaken (EZ) en BZK en de Provincie Zuid Holland sloten eind 2015 de eerste City Deal op het thema Next Economy. Tevens startte eind 2015 de eerste Europese partnerschappen tussen steden, lidstaten en Europese instellingen op de thema's luchtkwaliteit en huisvesting. Deze uitvoering is conform begroting en brief van 26 juni 2015 aan de Tweede Kamer.

D Budgettaire gevolgen van beleid

Budgettaire gevolgen van beleid (bedragen x € 1.000)							
	2011	2012	2013	2014	Realisatie 2015	Oorspronkelijk vastgestelde begroting 2015	Verschil 2015
Verplichtingen:	0	31.897	45.581	16.323	49.536	30.383	19.153
Uitgaven:	0	25.209	30.373	29.408	33.112	30.383	2.729
1.1 Bestuurlijke en financiële verhouding	0	6.806	11.947	9.425	11.426	10.163	1.263
Subsidies	0	4.246	6.794	3.601	5.323	3.583	1.740
Communicatie, kennisdeling en onderzoek	0	0	13	995	1.630	28	1.602
Diverse subsidies	0	1.600	605	13	518	332	186
Oorlogsgravenstichting (OGS)	0	2.646	6.176	2.593	3.175	3.223	- 48
Opdrachten	0	2.560	5.016	5.702	5.997	6.263	- 266
Communicatie, kennisdeling en onderzoek	0	2.560	5.016	5.702	5.997	6.263	- 266
Bijdragen aan (inter)nationale organisaties	0	0	137	122	106	317	- 211
Bijdragen internationaal	0	0	137	122	106	317	- 211
1.2 Participatie	0	18.403	18.426	19.983	21.686	20.220	1.466
Subsidies	0	14.599	15.749	16.907	16.653	17.534	- 881
Politieke partijen	0	14.599	15.749	16.907	16.653	17.534	- 881
Opdrachten	0	3.803	2.677	2.918	4.047	2.686	1.361
Kiesraad	0	540	245	633	2.558	336	2.222
Raadgevend referendum	0	0	0	0	147	0	147
Verkiezingen	0	3.263	2.432	2.285	1.342	2.350	- 1.008
Bijdragen aan medeoverheden	0	0	0	158	943	0	943
Experiment centrale stemopneming	0	0	0	158	943	0	943
Bijdrage aan andere begrotingshoofdstukken	0	0	0	0	43	0	43
Kiesraad	0	0	0	0	43	0	43
Ontvangsten:	0	24.694	24.816	25.352	25.768	21.965	3.803

E Toelichting op de financiële instrumenten

1.1 Bestuurlijke en financiële verhouding

Subsidies

Communicatie, kennisdeling en onderzoek

Incidentele subsidie VNG

De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties heeft in 2015 aan de VNG een subsidie verstrekt om in gezamenlijkheid met gemeenten, de VNG en het Rijk de transformatie in het sociaal domein vorm te geven. Dit is gebruikt om gemeenten een platform te bieden voor

Beleidsartikelen

ondersteuning bij vragen, ze te stimuleren samen te werken en te informeren middels bijeenkomsten, congressen, nieuwsbrieven en handreikingen.

Bij Voorjaarsnota was extra budget ter beschikking gekomen onder opdrachten voor decentralisaties. Een deel van dit budget was voor deze subsidie en hoort dus hier verantwoord te worden in plaats van onder opdrachten.

Diverse subsidies

Kenniscentrum Europa Decentraal (KED)

De (jaarlijkse) subsidie is gebruikt voor de vaste taken van het kenniscentrum: voorlichting en (juridisch) advies over inhoud en gevolgen van Europese wet- en regelgeving aan gemeenten, provincies en waterschappen. Daarnaast is een (eveneens jaarlijkse) subsidie verstrekt voor het uitvoeren van specifieke taken op het gebied van staatssteun. Deze subsidie is gebruikt om twee kerntaken van het Coördinatiepunt Staatssteun Decentrale Overheden (CSDO) van BZK uit te voeren. Dit betreft de jaarlijkse staatssteunrapportage en begeleiding van de zogenaamde kennisgevingsprocedures (van melding vrijgestelde staatssteun).

Deze subsidie is in 2015 eenmalig verhoogd, omdat met name de begeleiding van kennisgevingsprocedures in 2015 als gevolg van de vernieuwde staatssteunregels aanzienlijk omvangrijker was dan voorzien; in totaal heeft KED in 2015 187 procedures begeleid (in 2014 waren dat er 49).

Oorlogsgravenstichting (OGS)

Namens de Nederlandse overheid heeft de Oorlogsgravenstichting in 2015 wereldwijd ongeveer 50.000 graven van Nederlandse oorlogsslachtoffers beheerd. Deze graven liggen in meer dan 50 landen, verspreid over vijf continenten. Indonesië heeft de meeste graven van Nederlandse oorlogsslachtoffers. Ook verzorgde de stichting ruim 10.000 graven van militairen van de geallieerde strijdkrachten in Nederland.

Opdrachten

Communicatie, kennisdeling en onderzoek

Op het terrein van het functioneren van het openbaar bestuur zijn publicaties, congressen en onderzoeken gefinancierd. Ook is afgesproken in 2015 de monitor sociaal domein te bekostigen.

Bijdragen aan (inter)nationale organisaties

Bijdragen internationaal

Bijdrage Europe for Citizens Points (ECP)

Het programma «Europa voor de burger» biedt financiële ondersteuning aan burgers en organisaties die een actief Europees burgerschap bevorderen om zo het proces van Europese integratie te stimuleren en de kloof tussen de burger en de Europese Unie te verkleinen. Om het programma bekendheid te geven en belangstellenden bij te staan bij het indienen van subsidieaanvragen, faciliteert de Europese Commissie in samenwerking met de lidstaten Europe for Citizens Points (ECP). In Nederland is het ECP belegd bij Dutch Culture, waarvoor een jaarlijkse bijdrage wordt verstrekt.

1.2 Participatie

Subsidies

Politieke partijen

Politieke partijen krijgen subsidie op grond van de Wet financiering politieke partijen (Wfpp). Een politieke partij komt voor subsidie in aanmerking als zij voldoet aan een aantal in deze wet genoemde voorwaarden. Zo moet de partij hebben deelgenomen aan de voorgaande Eerste of Tweede Kamerverkiezingen en daarbij in ten minste één van beide Kamers ten minste één zetel hebben behaald. Voor partijen die ontstaan als gevolg van een fractiesplitsing in de Tweede of Eerste kamer geldt dat de partij voor subsidie in aanmerking komt met ingang van het eerste kalenderjaar na het jaar waarin de splitsing heeft plaatsgevonden. Ook moet de partij ten minste 1.000 leden hebben, die moeten beschikken over vergader- en stemrechten in de partij en die elk jaar ten minste € 12 aan contributie betalen. In 2015 ontvingen elf politieke partijen subsidie.

Tabel Subsidies politieke partijen

Partij	Vastgesteld 2012	Vastgesteld 2013 ¹	Vastgesteld 2014	Voorlopig toegekend 2015 ²
VVD	€ 2.743.997,77	€ 3.712.977,45	€ 3.754.369,71	€ 3.686.713,47
PvdA	€ 2.780.431,94	€ 3.592.723,26	€ 3.614.965,41	€ 3.570.608,60
SP	€ 1.666.193,33	€ 1.632.647,20	€ 1.598.630,96	€ 1.595.391,95
CDA	€ 2.110.184,05	€ 1.744.143,46	€ 1.675.013,93	€ 1.659.174,85
D66	€ 1.273.908,57	€ 1.528.924,29	€ 1.566.366,99	€ 1.570.742,37
CU	€ 849.162,21	€ 948.280,38	€ 937.648,21	€ 924.943,40
GL	€ 1.137.367,19	€ 866.898,07	€ 821.781,47	€ 804.192,98
SGP	€ 738.739,64	€ 868.101,89	€ 902.234,92	€ 891.066,58
PvdD	€ 540.732,37	€ 617.206,28	€ 620.441,29	€ 618.779,76
50PLUS	€ 328.015,27	€ 380.655,22	€ 392.530,71	€ 456.749,36
OSF	€ 351.338,53	€ 362.060,63	€ 360.574,96	€ 365.097,27
Totaal	€ 14.520.070,88	€ 16.254.618,11	€ 16.244.558,56	€ 16.143.460,59

¹ Vanaf 2013 is de Minister van BZK ook verantwoordelijk voor de subsidie aan de instellingen voor buitenlandse activiteiten van de politieke partijen. Vóór die tijd was dat de Minister van Buitenlandse Zaken.

² De bedragen in deze kolom betreffen *voorlopige* bedragen, gebaseerd op de begrotingen van de politieke partijen voor 2015. In het voorjaar van 2015 is 80% van de genoemde bedragen uitgekeerd als voorschot. Eventuele nabetaling vindt plaats in het najaar van 2016, nadat de politieke partijen hun door een accountant geverifieerde jaarstukken hebben overlegd en de subsidie over 2015 definitief kan worden vastgesteld.

De Wfpp schrijft verder voor dat alle partijen die zijn vertegenwoordigd in Eerste en/of Tweede Kamer (ook de partijen die géén subsidie ontvangen) jaarlijks vóór 1 juli overzichten aan de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties sturen van giften van in totaal € 4.500 of meer en van schulden van € 25.000 of meer. Ook moeten zij een financieel verslag en een daarop betrekking hebbende controleverklaring van de accountant aan de Minister sturen. De Minister maakt deze stukken vervolgens openbaar. De overzichten en de financiële verslagen van de politieke partijen over het kalenderjaar 2014 zijn te vinden op www.rijksoverheid.nl/partijfinanciering.

Opdrachten

Kiesraad

Het jaar 2015 was in een aantal opzichten een bijzonder jaar. In 2015 vonden voor het eerst gecombineerde verkiezingen plaats voor provinciale staten en de algemene besturen van de waterschappen (18 maart) en de Eerste Kamerverkiezing (26 mei). Voor veel gemeenten was het de eerste keer dat zij twee verkiezingen gelijktijdig moesten voorbereiden. De

gecombineerde verkiezingen leidden tot meer behoefte aan informatieverstrekking en ondersteuning door de Kiesraad van gemeenten, politieke partijen en kiezers. Beide verkiezingen zijn over het algemeen goed verlopen, zo bleek uit evaluaties van de Kiesraad, de Unie van Waterschappen en het Ministerie van BZK. Bij de verkiezing trad de Kiesraad op als centraal stembureau en was daarmee verantwoordelijk voor de registratie van partijnamen, de vaststelling van de kandidatenlijsten en de verkiezingsuitslag. Verder vonden verkiezingen voor de drie eilandsraden van Saba, Sint Eustatius en Bonaire plaats (18 maart). Daarnaast waren er gemeentelijke herindelingsverkiezingen. Op 1 juli 2015 trad de Wet raadgevend referendum in werking. Sinds die datum kunnen kiesgerechtigden over vrijwel alle nieuw aangenomen wetten (en verdragen) een referendum aanvragen. De Kiesraad heeft een aantal nieuwe taken gekregen die voortvloeien uit de Wet raadgevend Referendum. De Raad bracht in 2015 14 adviezen uit, onder meer naar aanleiding van initiatiefwetsvoorstellen van Kamerleden aan de Tweede kamer, de overige adviezen zijn uitgebracht aan de Minister van BZK. De Raad valt onder de Kaderwet adviescolleges en stelt in de uitvoering daarvan jaarlijks een jaarverslag op. Alle adviezen van de Raad worden gepubliceerd op de website van de Raad, www.Kiesraad.nl. De besluiten die de Raad neemt in zijn hoedanigheid van centraal stembureau, zijn in rechte toetsbaar.

Referendum

Er zijn kosten gemaakt ten behoeve van de referendumcommissie onder andere voor het opstellen van een subsidieregeling, het ontwikkelen van een website en voor het schrijven van teksten over het associatieverdrag Oekraïne waar op 6 april 2016 het referendum over plaatsvindt.

Verkiezingen

Voorlichting verkiezingen

In 2015 is een groot deel van het verkiezingsbudget besteed aan de informerende campagnes voor de provinciale statenverkiezingen, waterschapsverkiezingen en eilandraadsverkiezingen gehouden op 18 maart 2015. Tevens zijn de kosten verbonden aan de evaluatie van deze verkiezingen en het ontwikkelen en het beschikbaar stellen van stemmaterialen voor deze verkiezingen uit dit budget betaald.

Permanente registratie kiezers in het buitenland

In het regeerakkoord is afgesproken dat het stemmen voor Nederlanders in het buitenland makkelijker wordt gemaakt. Het kabinet heeft daartoe een wijziging van de Kieswet voorbereid waarmee de bij elke verkiezing terugkerende registratie van Nederlanders die in het buitenland wonen wordt afgeschaft. In november 2015 heeft de Raad van State advies over dit wetsvoorstel uitgebracht. De gemeente Den Haag wordt verantwoordelijk voor de permanente registratie van kiezers in het buitenland. De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties heeft in 2015 aan de gemeente Den Haag een financiële bijdrage verstrekt om de noodzakelijke voorbereidingen te treffen om deze taak te kunnen uitvoeren.

Elektronisch stemmen en tellen in het stemlokaal

In vervolg op de commissie Elektronisch stemmen tellen in het stemlokaal (commissie Van Beek) is in mei 2015 een Deskundigengroep Elektronisch tellen en stemmen in het stemlokaal ingesteld ([Stcrt. 2015, 13443](#)). Deze deskundigengroep heeft tot taak de specificaties voor de stemprinter en stemmenteller op te stellen en daar breed draagvlak voor te zoeken. Om tot de specificaties te kunnen komen heeft de Deskundigengroep een

aantal onderzoeken/studies in gang gezet. De resultaten hiervan worden uiterlijk 31 maart 2016 aan de Minister van BZK opgeleverd.

Test internetstemmen kiezers buitenland

In 2015 is – conform de toezegging aan de TK inzake de ontwikkeling van internetstemmen – opdracht gegeven voor de eerste fase van het onderzoek naar bestaande internetstemdiensten die geschikt zouden kunnen zijn voor deelname aan de test (Kamerstukken II 2015–2016 [33 829, nr. 9](#)).

Nieuw model stembiljet

Het voornemen bestaat om experimenten te houden met een nieuw model stembiljet. Daarvoor is in 2015 een wijziging van de Tijdelijke experimentenwet centrale stemopneming en nieuwe stembiljetten ingediend bij de Tweede Kamer (Kamerstukken II 2015–2016 34 288). Ter voorbereiding op de experimenten zijn eind 2015 testen gehouden met een ontwerp van het nieuwe model stembiljet. De resultaten hiervan worden in februari 2016 verwacht.

Ontvangsten

Dit betreft de bijdrage van de waterschappen voor hun aandeel in de WOZ-kosten van de gemeenten en hun aandeel in de kosten van de Landelijke Voorziening WOZ (LV WOZ).

Artikel 2. Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst

A Algemene doelstelling

Tijdige onderkenning van niet direct waarneembare dreigingen en risico's voor de (inter)nationale veiligheidsbelangen van de Nederlandse staat en samenleving, en daarop gebaseerde informatieverstrekking aan de partners van de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (AIVD), die daardoor worden aangezet om passende maatregelen te nemen.

B Rol en verantwoordelijkheid

De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties is verantwoordelijk voor de taakuitvoering van de AIVD. De AIVD staat voor de nationale veiligheid door tijdig dreigingen, politieke ontwikkelingen en risico's te onderkennen die niet direct zichtbaar zijn. De AIVD verricht onderzoek in binnen- en buitenland met behulp van algemene inlichtingenmiddelen (open bronnen) en bijzondere inlichtingenmiddelen. Op basis van de bevindingen informeert en adviseert de AIVD zijn afnemers met ambtsberichten en analyses (waaronder openbare publicaties) en door gericht relatiemanagement.

De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties legt zo veel als mogelijk in het openbaar verantwoording af aan de Tweede Kamer. Waar dat niet kan, vanwege geheimhoudingsnoodzaak, gebeurt dit via de Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (CIVD) van de Tweede Kamer.

Tabel 2.1 Kengetallen

	Waarde 2014	Waarde 2015
Aantal openbare publicaties	8	5
Aantal ambtsberichten exportcontroles ¹	30	36
Aantal ambtsberichten aan het Openbaar Ministerie ¹	50	45
Aantal dreigingsinformatie-producten ten behoeve van stelsel bewaken en beveiligen (art 6.2.e Wiv 2002) ²	144	90
Aantal dreigingsinformatie-producten ten behoeve van beveiligingsbevorderende taak (art 6.2.c Wiv 2002)	12	24
Aantal aangewezen vertrouwensfuncties	54.507	57.221
Aantal door AIVD in behandeling genomen veiligheidsonderzoeken	8.710	8.650
Aantal geweigerde Verklaringen van Geen Bezwaar (VGB)	958	900

¹ De AIVD brengt ambtsberichten uit aan o.a. het Openbaar Ministerie, het Ministerie van Buitenlandse Zaken en overige afnemers.

² De stelselproducten bewaken en beveiligen zijn: dreigingsinschatting, dreigingsanalyse, risicoanalyse en mededelingen. In 2015 zijn er naar verhouding meer dreigingsanalyses (da) opgesteld dan dreigingsinschattingen. Da's zijn complexer, vandaar de daling in de waarde.

(Bron: AIVD)

C Beleidsconclusies

Reorganisatie en versterking budget

In 2015 is een reorganisatie binnen de AIVD afgerond, waarmee een eerdere taakstelling op de dienst is ingevuld. Tegelijkertijd is in 2015 het budget van de AIVD structureel versterkt (Kamerstukken II 2014–2015 [29 754, nr. 302](#)) waarmee een stabiel meerjarig budget beschikbaar komt, zodat gewerkt kan worden aan een toekomstbestendige organisatie. Deze

aanvullend beschikbaar gestelde middelen zijn in de eerste plaats voor de ontwikkelingen zoals benoemd in de beleidsagenda, en zijn gebruikt voor extra onderzoekscapaciteit (onder meer analisten en bewerkers), operationele inzet (zoals bijvoorbeeld extra mensen en middelen voor observatie- en de volgploegen) en technische middelen. De formatie is in 2015 in een eerste tranche uitgebreid met circa 180 fte. In 2015 is daarvoor een intensieve wervingscampagne gestart die zijn vruchten afwerpt.

Veiligheidsonderzoeken

In 2015 zijn, conform de resultaten van de herijking, de aangevraagde veiligheidsonderzoeken voor het private domein getarifeerd. De Eerste Kamer heeft in juni 2015 ingestemd met het wetsvoorstel voor Tarifiering Veiligheidsonderzoeken, met als ingangsdatum 1 september 2015. De latere invoering van de wet, heeft onder andere gezorgd dat er minder ontvangsten werden gerealiseerd.

Gezamenlijke Unit Veiligheidsonderzoeken

In 2015 zijn de mogelijkheden van een gezamenlijke AIVD/MIVD-unit Veiligheidsonderzoeken onderzocht en de contouren geschetst voor een gezamenlijke unit veiligheidsonderzoeken. Dit zal in 2016 en 2017 projectmatig wordt uitgewerkt. Het streven is om in 2017 deze gezamenlijke unit te realiseren, in het verlengde van aanbevelingen van de Commissie evaluatie Wiv 2002 (Kamerstukken II 2013–2014 [33 820, nr. 1](#)).

Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten

In september 2015 heeft de internetconsultatieronde van het wijzigingsvoorstel voor de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten (Wiv) plaatsgevonden. Daarnaast heeft er ook een Privacy Impact Assessment (PIA) plaatsgevonden. Naar aanleiding van de internetconsultatie en de PIA is het wetsvoorstel aangepast. De aanpassingen richten zich onder meer op financiën, het interceptiestelsel en de toezicht- en klachtbehandeling.

D Budgettaire gevolgen van beleid

Budgettaire gevolgen van beleid (bedragen x € 1.000)							
	2011	2012	2013	2014	Realisatie 2015	Oorspronkelijk vastgestelde begroting 2015	Verschil 2015
Verplichtingen:	0	200.112	197.486	188.833	242.487	212.743	29.744
Uitgaven:	0	198.945	195.142	193.364	207.693	212.743	– 5.050
2.1 Apparaat	0	188.302	185.758	183.638	196.794	203.644	– 6.850
2.2 Geheim	0	10.643	9.384	9.726	10.899	9.099	1.800
Ontvangsten:	0	3.170	7.440	8.692	6.199	12.714	– 6.515

E Toelichting op de financiële instrumenten

2.1 Apparaat

De lagere uitgaven op het apparaat houden verband met de transitie van krimp naar intensivering in 2015. Deze ontwikkeling heeft zich in 2015 sterk gemanifesteerd in de materiële uitgaven en verplichtingen ten behoeve van ICT-gerelateerde activiteiten.

2.2 Geheim

Bij de tweede suppletoire begroting heeft een herschikking plaatsgevonden van apparaat naar geheim van circa € 1,8 mln. uit de eerdere intensivering in deze kabinetsperiode.

Ontvangsten

Het tekort op de ontvangsten betreft de veiligheidsonderzoeken als gevolg van latere inwerkingtreding van de wijziging van de Wet op de veiligheids-onderzoeken.

Artikel 6. Dienstverlenende en innovatieve overheid

A Algemene doelstelling

Een zo goed, eenvoudig en betrouwbaar mogelijke dienstverlening aan burgers door te zorgen voor veilige en betrouwbare voorzieningen voor efficiënt gebruik van overheidsinformatie en -gegevens, verbeteren van de informatiepositie van de burger, minder regeldruk en het bevorderen van maatschappelijk initiatief (actief burgerschap).

B Rol en verantwoordelijkheid

De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties heeft een belangrijke rol als het gaat om de relatie tussen samenleving en overheid. Deze rol komt op verschillende manieren tot uitdrukking.

Zo heeft de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties een regisserende rol voor het verminderen van administratieve lasten en regeldruk voor burgers en professionals. Voor het verankeren van het burgerperspectief (rechten en plichten) in het informatiebeleid heeft de Minister een coördinerende rol ten aanzien van de verschillende overheden en de relatie tussen overheden en burgers. Tevens heeft de Minister een stimulerende rol bij het bevorderen van de doe-democratie (programma burgerschap) en ten aanzien van open overheid en (her)gebruik van open overheidsdata.

De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties stelt voor de Basisregistratie Personen (BRP) het beleid vast en is verantwoordelijk voor de uitvoering. De Minister is verantwoordelijk voor een goed functionerende Wet Basisregistratie Personen (BRP) en verantwoordelijk voor betrouwbare reis- en identiteitsdocumenten.

Net als voor de fysieke infrastructuur heeft de overheid de verantwoordelijkheid voor een beschikbare en veilige digitale infrastructuur waarvan burgers en bedrijven gebruik maken en die randvoorwaardelijk is voor het functioneren van de overheid zelf. In de Generieke Digitale Infrastructuur (GDI) moeten basisregistraties, digitaal berichtenverkeer, identificatie en authenticatie een plaats krijgen. De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties is beleidsverantwoordelijk voor een groot deel van deze digitale voorzieningen.

C Beleidsconclusies

Nationaal Commissaris Digitale Overheid

Goede digitale dienstverlening vereist een goede digitale infrastructuur. In 2015 heeft de Nationaal Commissaris Digitale Overheid (Digicommissaris), door middel van een nieuwe governance, stappen gezet om toe te werken naar een robuuste en toekomstbestendige generieke digitale infrastructuur voor de digitale overheid.

In 2015 zijn de generieke voorzieningen en bijbehorende kennis die binnen het Nationaal Uitvoeringsprogramma dienstverlening en e-overheid (i-NUP) zijn ontwikkeld, opgenomen in de Generieke Digitale Infrastructuur (GDI) en in beheer genomen voor zover dat nog niet eerder was gebeurd. De ontwikkelde kennis wordt ingezet bij zowel gebruik, beheer, implementatie en (door)ontwikkeling van de GDI als in het programma digitaal 2017. Medio december is de Kamerbrief Voortgangsrapportage Digitaal 2017 met als bijlage de Monitor Generieke Digitale Infrastructuur (GDI) Q2 2015 gestuurd (Kamerstukken II 2015–2016 [26 643](#), [nr. 381](#)). Voor een stand van zaken van onder andere het gebruik van de

GDI wordt verwezen naar deze Monitor. De afspraken die in 2015 onder regie van de Digicommissaris tot stand zijn gebracht over de financiering van de voorzieningen van de GDI, hebben effectief bijgedragen aan de continuïteit en de veiligheid van de digitale overheidsdienstverlening.

eID

In het regeerakkoord is de doelstelling opgenomen dat burgers en bedrijven in 2017 digitaal zaken met de overheid moeten kunnen doen. Daarom kiest het kabinet voor één regime voor identificatie en authenticatie als een belangrijke randvoorwaarde van Digitaal 2017. Beschikbare en betrouwbare authenticatiemiddelen in het burgerdomein zijn van groot en urgent maatschappelijk belang, omdat burgers op een eenvoudige en betrouwbare wijze met één of meer hoogwaardige authenticatiemiddelen moeten kunnen inloggen bij de overheid en tevens dienstaanbieders in het publieke domein niet afhankelijk mogen zijn van een enkel inlogmiddel. Door deze zogenaamde multimiddelen-benadering wordt de afhankelijkheid van DigiD (thans 12 miljoen gebruikers) beperkt. Er zijn pilots met publieke en private middelen gestart (Kamerstukken II [26 643, nr. 379](#)).

Deze pilots vinden plaats onder toezicht van een begeleidingscommissie (Kamerstukken II 2015–2016 [26 643, nr. 385](#)) die gevormd wordt door de betrokken departementen. Daarnaast zal een evaluatiecommissie op basis van extern uit te voeren onderzoeken naar onder meer het feitelijk gebruik, de technische werking, privacy en beveiliging en gebruikerservaringen, een advies uitbrengen aan de Ministers van BZK en EZ over waardering van de pilots.

Beleidsdoorlichting

In 2015 is de beleidsdoorlichting van de artikelonderdelen 6.1 – 6.3 gemaakt en naar de Tweede Kamer gestuurd (Kamerstukken II [30 985, nr. 19](#)). Deze beleidsdoorlichting geeft een aantal praktische adviezen om met name het beleid op e-overheidsterrein te verbeteren.

In algemene zin is geconcludeerd dat het beleid rond e-overheid overwegend doeltreffend is geweest. In de periode 2011 – 2014 zijn de beoogde e-overheidsvoorzieningen gerealiseerd en overheidsorganisaties zijn veelal daarop aangesloten. De kanttekening die hierbij te maken is, dat de doelen vooral in termen van resultaten zijn benoemd (aantal aansluitingen, gerealiseerde e-overheidsvoorzieningen etc.) en in mindere mate in termen van daadwerkelijk gebruik door overheidsorganisaties voor de verbetering van de dienstverlening en het gebruik door de burger.

Het kabinet neemt de adviezen in hoofdlijn over en zal ook meer vanuit het perspectief van de burger het beleid verder ontwikkelen. In dit kader zullen de doelen, de instrumenten en de wijze waarop inzicht gegeven kan worden aan de realisatie daarvan worden aangescherpt. In de begroting 2017 zullen de verbeterde doelstellingen worden opgenomen.

D Budgettaire gevolgen van beleid

Budgettaire gevolgen van beleid (bedragen x € 1.000)							
	2011	2012	2013	2014	Realisatie 2015	Oorspronkelijk vastgestelde begroting 2015	Verschil 2015
Verplichtingen:	0	193.538	102.722	136.236	242.013	88.885	153.128
Uitgaven:	0	145.866	125.526	134.488	178.095	88.885	89.210
6.1 Verminderen regeldruk	0	3.711	2.849	1.974	1.799	2.439	- 640
Subsidies	0	0	0	0	190	0	190
Vermindering regeldruk en administratieve lasten	0	0	0	0	190	0	190
Opdrachten	0	3.711	2.004	1.527	1.109	2.279	- 1.170
Vermindering regeldruk en administratieve lasten	0	3.711	2.004	1.527	1.109	2.279	- 1.170
Bijdragen aan baten-lastenagentschappen	0	0	845	347	388	160	228
Vermindering regeldruk en administratieve lasten	0	0	845	347	388	160	228
Bijdragen aan mede-overheden	0	0	0	100	0	0	0
Bijdrage aan gemeenten	0	0	0	100	0	0	0
Bijdragen aan (inter)nationale organisaties	0	0	0	0	112	0	112
Bijdragen internationaal	0	0	0	0	112	0	112
6.2 Informatiebeleid en ontwikkeling e-overheidsvoorzieningen	0	37.699	31.562	37.341	43.812	18.351	25.461
Subsidies	0	0	0	414	741	0	741
(door)ontwikkeling e-overheidsvoorzieningen	0	0	0	414	741	0	741
Opdrachten	0	30.066	27.429	35.602	29.008	17.001	12.007
(door)ontwikkeling e-overheidsvoorzieningen	0	29.593	15.065	23.621	17.702	14.251	3.451
Aanpak fraudebestrijding	0	0	5.270	2.936	11.306	2.750	8.556
Baten-lastenagentschap Logius	0	473	0	0	0	0	0
Implementatie NUP (VNG)	0	0	7.094	9.045	0	0	0
Bijdragen aan baten-lastenagentschappen	0	7.632	4.133	1.325	13.838	1.350	12.488
(door)ontwikkeling e-overheidsvoorzieningen (Logius)	0	626	58	0	0	0	0
Aanpak fraudebestrijding	0	0	0	1.225	3.049	1.350	1.699
Baten-lastenagentschap Logius	0	7.006	4.075	100	5.209	0	5.209
Baten-lastenagentschap RvIG	0	0	0	0	5.365	0	5.365
Baten-lastenagentschap UBR	0	0	0	0	215	0	215
Bijdragen aan medeoverheden	0	0	0	0	225	0	225
Loketkosten gemeenten	0	0	0	0	225	0	225
6.3 Betrouwbare levering van e-overheidsvoorzieningen	0	50.967	52.073	67.608	89.800	44.959	44.841
Opdrachten	0	9.915	7.270	2.316	2.052	4.824	- 2.772
Beheer e-overheidsvoorzieningen	0	7.023	3.630	0	0	2.606	- 2.606
Officiële publicaties en wettenbank	0	2.893	3.640	2.316	2.052	2.218	- 166
Bijdragen aan baten-lastenagentschappen	0	41.052	44.803	65.292	87.748	40.135	47.613
Baten-lastenagentschap BPR ¹	0	2.973	7.393	12.461	0	0	0
Baten-lastenagentschap Logius	0	37.166	32.897	46.649	75.009	30.420	44.589
Baten-lastenagentschap RvIG	0	0	0	0	6.165	5.446	719
Baten-lastenagentschap UBR	0	0	4.513	6.182	6.574	4.269	2.305
Beheer e-overheidsvoorzieningen (Logius)	0	913	0	0	0	0	0

	2011	2012	2013	2014	Realisatie 2015	Oorspronkelijk vastgestelde begroting 2015	Verschil 2015
6.4 Burgerschap	0	5.136	6.324	5.813	5.581	5.036	545
Subsidies	0	4.831	5.533	5.342	4.846	4.286	560
Comité 4/5 mei	0	140	109	107	106	106	0
Huis voor Democratie en rechtstaat	0	3.898	0	0	0	0	0
ProDemos	0	0	5.019	5.006	4.188	4.180	8
Programma burgerschap	0	793	405	229	552	0	552
Opdrachten	0	305	791	471	735	750	- 15
Programma burgerschap	0	305	791	471	735	750	- 15
6.5 Reisdocumenten en basisadministratie personen	0	48.354	32.718	21.752	37.103	18.100	19.003
Subsidies	0	179	40	10	0	0	0
Beleid GBA en reisdocumenten	0	179	40	10	0	0	0
Opdrachten	0	27.111	20.581	6.536	15.493	6.065	9.428
Beleid BRP en reisdocumenten	0	9.834	5.840	142	4.335	2.128	2.207
Modernisering GBA ²	0	16.376	14.741	6.394	0	0	0
ORRA	0	900	0	0	0	0	0
Operatie BRP	0	0	0	0	11.158	3.937	7.221
Bijdragen aan baten-lastenagentschappen	0	21.064	12.097	15.206	21.610	12.035	9.575
Baten-lastenagentschap BPR	0	21.064	12.097	15.206	0	0	0
Baten-lastenagentschap RvIG	0	0	0	0	21.610	12.035	9.575
waarvan: Caribisch Nederland					1.148		
Ontvangsten:	0	21.569	17.480	10.020	13.053	0	13.053

¹ het baten-lastenagentschap BPR heeft vanaf 2015 Rijksdienst voor Identiteitsgegevens (RvIG).

² Modernisering GBA heeft vanaf 2015 Operatie BRP.

E Toelichting op de financiële instrumenten

6.1 Verminderen regeldruk

Opdrachten

Vermindering regeldruk en administratieve lasten

In het regeerakkoord is de doelstelling opgenomen om vermindering van regeldruk en administratieve lasten voor bedrijfsleven, burgers en professionals te realiseren. Deze rijksbrede opgave is gericht om in de periode tot en met 2017 de regeldruk te verlagen met € 2,5 mld. Het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties heeft een coördinerende rol richting andere departementen om deze doelstelling voor wat betreft burgers en professionals te realiseren. Met de Voorjaarsrapportage van 11 juni 2015 (Kamerstukken II 2014–2015 [29 515, nr. 361](#)) en de Najaarsrapportage Regeldruk van 18 december 2015 (Kamerstukken II 2015–2016 [29 515, nr. 372](#)) is de Tweede Kamer, in vervolg op de programmabrief «Goed Geregeld» (Kamerstukken II 2015–2016 [29 362, nr. 212](#)), over de voortgang van de doelstelling tot het verminderen van regeldruk en administratieve lasten geïnformeerd. Voor burgers en professionals is de inzet om de regeldruk over de gehele periode met € 900 mln. te verlagen. In de periode tot 1 oktober 2015 is hiervan € 592 mln. gerealiseerd.

Daarnaast is in 2015 het programma «beter en concreter» afgerond, een gezamenlijk programma van de Ministeries van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en Economische Zaken en de VNG. Het programma

heeft gemeenten rechtstreeks ondersteund bij het terugdringen van regeldruk door het verbeteren van dienstverlening en de kwaliteit van regels.

Aanvullend zijn in 2015 – in samenwerking met het Kwaliteitsinstituut Nederlandse gemeenten (KING) – de specificaties voor standaard webformulieren van gemeenten grondig herzien.

Het kenniscentrum Prettig Contact met de Overheid (PCMO) heeft een bijdrage ontvangen ten behoeve van de vermindering van regeldruk en administratieve lasten van zowel burgers als bedrijven. De informele aanpak die in het kader van Prettig Contact met de Overheid bevorderd wordt, zet in op dejuridisering van besluitvormings-, klacht-, bezwaar- en beroepsprocedures. Dit leidt ertoe dat meer conflicten en problemen worden opgelost en dat het vertrouwen in de overheid toeneemt. De aanpak heeft geleid tot minder procedures (gemiddeld tussen 50 – 60% van het aantal bezwaren wordt ingetrokken); een kortere doorlooptijd (afname van gemiddeld 37%)³; een stijging van tevredenheid van de burger (gemiddeld 40%)⁴; een stijging van de arbeidstevredenheid van de ambtenaar (gemiddeld 20%)⁵; een afname van de kosten voor de overheid (gemiddeld ruim 20%).

6.2 Informatiebeleid en ontwikkeling e-overheidsvoorzieningen

Opdrachten

(door)ontwikkeling e-overheidsvoorzieningen

Met het credo «de burger centraal, de kosten minimaal, de overheid digitaal» wordt invulling gegeven aan de ambitie uit het regeerakkoord om de digitale dienstverlening aan bedrijven en voor burgers te versterken. In 2015 is ingezet op verdere digitalisering van diensten en producten door alle overheden en verbetering van de kwaliteit van digitale diensten. Diensten en producten waarvan veel gebruik wordt gemaakt (de zogenoemde volumediensten) zijn, gemeten over alle overheden, al voor 70% tot 100% digitaal beschikbaar. Alle overheden gezamenlijk hebben in 2015 een digitaal aanbod van bijna twee-derde (66%)⁶. Digitalisering blijkt geen afbreuk te doen aan de tevredenheid over de dienstverlening van de overheid. Net als vorige jaren is de tevredenheid van burgers en bedrijven over de dienstverlening van de overheid over de hele linie licht gestegen, van een 6,8 tijdens de laatste meting in 2013 naar een 6,9 in 2015. Op 4 december 2015 is de jaarlijkse voortgangsrapportage Digitaal 2017 naar de Tweede Kamer verzonden (Kamerstukken II 2015–2016 [26 643](#), nr. 381).

Met de Minister van Economische Zaken wordt samengewerkt aan wetgeving voor de generieke voorzieningen van de e-overheid. In 2015 heeft dit geleid tot vaststelling van de uitgangspunten voor de Wet Generieke Digitale Infrastructuur. Bij brief van 4 december 2015 is de Tweede Kamer hierover geïnformeerd (Kamerstukken II 2015–2016 [26 643](#), nr. 373). Naast de wettelijke verankering van de zorgplicht van de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en de Minister van

³ Eindrapportage pioniertraject mediationvaardigheden, resultaten, analyses en aanbevelingen – Prettig contact met de overheid 2, pag. 11

⁴ Eindrapportage pioniertraject mediationvaardigheden, resultaten, analyses en aanbevelingen – Prettig contact met de overheid 2, pag. 9–10

⁵ Mediationvaardigheden bij de overheid, onderzoek naar de kosteneffectiviteit van de inzet van mediationvaardigheden bij de overheid, pag. 20

⁶ Deloitte, Meting aanbod digitale dienstverlening 2017, eindrapport

Economische Zaken voor de generieke voorzieningen voor burgers respectievelijk bedrijven, worden overheden wettelijk verplicht hun digitale dienstverlening zo op elkaar af te stemmen dat de dienstverlening naar burgers en bedrijven zo gemakkelijk mogelijk is. In 2015 heeft BZK extra budget gekregen via de digicommissaris voor de GDI, onder andere voor ontwikkeling eID en DigiD.

In 2015 is het Actieprogramma Open overheid voor 2016–2017 opgesteld mede aan de hand van ideeën die zijn opgehaald in een brede consultatie onder burgers, maatschappelijke organisaties en overheden. Het actieplan is op 15 december 2015 aan de Tweede Kamer verzonden (Kamerstukken II 2015–2016 [32 802, nr. 21](#)). Het Leer- en Expertisepunt Open Overheid (LEOO) heeft in opdracht van de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties aan overheidsorganisaties ondersteuning geboden bij zowel leervragen als het opbouwen van expertise door middel van gesprekken, bijeenkomsten en de website www.open-overheid.nl. De website is op 4 februari 2015 gelanceerd.

In 2015 is het aantal beschikbare datasets op het portaal data.overheid.nl toegenomen tot 7.284. In juli 2015 is een leidraad voor het beschikbaar stellen van open data gepubliceerd (bijlagenummer: [2015D28247](#)), hierin zijn tien richtlijnen voor het openen van data opgenomen. De leidraad kan dienen als bouwsteen voor open databeleid bij gemeenten. In het najaar is de «nationale open data agenda» aan de Tweede Kamer verzonden (Kamerstukken II 2015–2016 [32 802, nr. 20](#)). De agenda geeft vorm aan de verdere inzet van het kabinet op het actief ontsluiten van open data. Verder heeft in 2015 de focus gelegen op de afronding van Taskforce Bestuur & Informatieveiligheid Dienstverlening (Kamerstukken II 2014–2015 [26 643, nr. 344](#)), die als doel had om bestuurders in het openbaar bestuur te doordringen van het belang van informatieveiligheid. In dat kader hebben alle overheden (Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen) hun blijvende commitment en inzet op informatieveiligheid toegezegd.

Het kabinet heeft in mei 2015 de digitale overheid aangemerkt als vitale infrastructuur (Kamerstukken II 2014–2015 [30 821, nr. 23](#)). In samenwerking met de betrokken departementen en uitvoeringsorganisaties wordt nader bekeken welke processen en systemen van de digitale overheid precies vitaal zijn. De overlegstructuur van de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (NCTV) wordt hiervoor gebruikt. Ten behoeve van de generieke digitale infrastructuur is de tranche 2015 van de middelen die Financiën heeft gereserveerd voor deze voorzieningen aan BZK, als opdrachtgever, toegekend.

Aanpak fraudebestrijding

In de rijksbrede aanpak fraude wordt de nadruk gelegd op gemeenschappelijke aanpak over de grenzen van de departementen heen met betrekking tot het verschijnsel fraude.

Met het project Landelijke Aanpak adreskwaliteit zijn risicogerichte adresonderzoeken geïntensiveerd. In 2015 hebben 162 gemeenten 7.012 adresonderzoeken uitgevoerd waarbij op 2.506 adressen incorrecte registraties werden vastgesteld. Deze gegevens worden gecorrigeerd en eventuele onterecht uitgekeerde bedragen worden teruggevorderd. Voor het project Landelijke Aanpak adreskwaliteit hebben verschillende departementen de hiervoor benodigde middelen aan BZK overgeboekt.

De terugmeldingen op de Basisregistratie Personen (BRP) zijn toegenomen met 6% in de eerste helft van 2015 en het aantal spookburgers is gedaald met 50.000 in de periode 1 januari 2014 tot en met medio 2015. Op de website van www.RvIG.nl worden periodiek cijfers over de terugmeldingen gepubliceerd.

Via www.wiekrijgtmijngegevens.nl kan iedereen zien welke organisaties gegevens uit de Basisregistratie Personen (BRP) mogen ontvangen en waarom ze hiervoor toestemming hebben. De website is in 2015 ongeveer 18.000 keer geraadpleegd, gemiddeld 1.500 keer per maand.

Er zijn in 2015 in totaal 162 examens afgelegd door medewerkers burgerzaken in het kader van de deskundigheidsbevordering, ook door medewerkers in Caribisch Nederland. Verder is gestart met het opleidingsprogramma voor identiteit en identiteitsdocumenten, adresonderzoek en adreskwaliteit. De hulpmiddelen voor het beoordelen van brondocumenten zijn opgeleverd en beschikbaar voor alle gemeenten. Mogelijk misbruik van DigiD accounts wordt actief bewaakt en dat heeft ondermeer geleid tot het verwijderen van 14.750 accounts in 2015. Deze maatregel was vaak preventief vanwege een vermoeden dat de accounts gecompromitteerd waren. Het Centraal Meldpunt Identiteitsfraude en – fouten heeft in 2015 actief hulp geboden aan circa 800 slachtoffers.

6.3 Betrouwbare levering van e-overheidsvoorzieningen

Opdrachten

Beheer e-overheidsvoorzieningen

In 2015 heeft het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties voor de voorzieningen binnen de GDI waarvan zij opdrachtgever is extra budget toegekend gekregen vanuit de aanvullende post. De aanvullende post voor de GDI is in het voorjaar van 2015 gevoed uit de departementale begrotingen via een verdeelsleutel.

Officiële publicaties en wettenbank

Het Kennis- en exploitatiecentrum Officiële Overheidspublicaties (KOOP) verzorgt het beheer van de officiële publicaties en wettenbank, zie ook bij «Uitvoeringsorganisatie Bedrijfsvoering Rijk». De productie van gegevens wordt door een externe partij (SDU) verzorgd, welke hiervoor een bijdrage heeft ontvangen.

Bijdragen aan baten- en lastenagentschappen

Baten-lastenagentschap Logius

Logius ontvangt een bijdrage voor het beheer en de exploitatie van e-overheidsvoorzieningen, die onderdeel uitmaken van de Generieke Digitale Infrastructuur (GDI). Dit betreft onder andere DigiD (en DigiD Machtigen), MijnOverheid, de stelselvoorzieningen Digikoppeling, Digimelding, Digilevering en Stelselcatalogus, Public Key Infrastructure voor de overheid (PKI overheid), webrichtlijnen, Samenwerkende Catalogi, Overheidsorganisaties en Overheid.nl. Voor een deel van deze opdrachten heeft BZK extra budget ontvangen via de governance van de digicommissaris.

De meetbare gegevens zijn opgenomen in de bijlage baten-lastenagentschappen van Rijksdienst voor Identiteitsgegevens (RvIG) en Logius. Logius valt onder de begroting van Wonen en Rijksdienst (XVIII).

Baten-lastenagentschap RvIG

Het baten-lastenagentschap Rijksdienst voor Identiteitsgegevens (RvIG) ontvangt voor de beheervoorziening Burgerservicenummer een bijdrage van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

Baten-lastenagentschap Uitvoering Bedrijfsvoering Rijk (UBR)

UBR ontvangt een bijdrage voor het beheer van diverse elektronische publicaties op overheid.nl (staatscourant, centrale en decentrale wettenbank, tuchtrecht en open data) en voor de standaard van metadata voor de overheid. De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties is tevens verantwoordelijk voor het openbaar stellen van open data van de overheid. Dit gebeurt via de open data portal bij KOOP, onderdeel van UBR.

6.4 Burgerschap

Subsidies

Comité 4/5 mei en ProDemos

Het Nationaal Comité 4 en 5 mei ontvangt jaarlijks van de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties een subsidie voor het bevorderen van het debat en de voorlichting rondom de thema's vrijheid, burgerschap, democratie en rechtsstaat. Dit wordt jaarlijks op de 14 Bevrijdingsfestivals gerealiseerd via een deel van het inhoudelijke programma onder de noemer Debat en Dialoog. Met gemiddeld bijna een miljoen bezoekers per jaar in de afgelopen vijf jaar (2011–2015) zijn de festivals in staat om een groot en jong publiek in aanraking te laten komen met de voornoemde thema's.

ProDemos zet zich in voor het vergroten van de betrokkenheid en kennis van onze democratische rechtsstaat bij burgers en dan in het bijzonder jonge mensen. ProDemos doet dit onder andere door middel van rondleidingen in het Haagsche politieke centrum, educatieve programma's, bijeenkomsten en trainingen. In Den Haag en elders op locatie namen in totaal ruim 150.000 mensen deel aan ProDemos-activiteiten, waaronder ongeveer 80.000 scholieren. Ruim 5.000 mensen namen deel aan lezingen, colleges, debatten en andere evenementen. De website heeft een bereik van circa 210.000 bezoekers per jaar en er worden jaarlijks circa 20.000 nieuwsbrieven verzonden.

Opdrachten

Doe-democratie (Programma burgerschap)

Voor de realisatie van «meer burger, minder overheid» is het noodzakelijk dat overheden en maatschappelijke instellingen meer ruimte geven aan maatschappelijk initiatief en daar beter bij aansluiten. In 2015 zijn verschillende activiteiten ontplooid met (vertegenwoordigers van) medeoverheden, bijvoorbeeld binnen de democratic challenge. In dit project worden 99 experimenten op het gebied van lokale democratische vernieuwing ondersteund. Ook zijn er verschillende leeromgevingen ingericht waarbinnen met partners *best practices* worden gedeeld en gezamenlijk wordt opgetrokken om democratische vernieuwingen te realiseren.

In samenspraak met stakeholders heeft het kabinet een standpunt ingenomen over buurtrechten (Kamerstukken II 2015–2016 [34 065, nr. 9](#)) en is een bijdrage geleverd aan het gezamenlijke programma Lokale Democratie in Beweging (LDiB) van de Vereniging Nederlandse

Gemeenten (VNG), het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en de beroeps- en belangenverenigingen van raadsleden, wethouders, burgemeesters, gemeentesecretarissen en griffiers. Het programma is in 2015 van start gegaan en heeft als doel de kwaliteit van het lokaal bestuur en daarmee de lokale democratie te versterken door het samenspel met de samenleving en het samenspel tussen de gemeentelijke actoren onderling te bevorderen.

6.5 Reisdocumenten en basisadministratie personen

Opdrachten

Beleid BRP en Reisdocumenten

In 2015 zijn de twee proeftuinen rondom de aangifte van vermissingen en het thuisbezorgen van reisdocumenten voortgezet. De wetswijzigingen waarmee beide werkwijzen landelijk mogelijk worden gemaakt, worden in 2016 naar de Tweede Kamer gestuurd.

Het aantal grensgemeenten waar niet-ingezetenen een reisdocument kunnen aanvragen, is opnieuw uitgebreid. In 2015 zijn aan de 9 reeds bestaande grensgemeenten, de gemeenten Breda, Venlo en Sluis toegevoegd. Nederlanders die in het buitenland wonen, hebben nu in Nederland de mogelijkheid om vlak over de grens, op Schiphol of in Den Haag een reisdocument aan te vragen.

Het aansluittraject van de Rijksdiensten Caribisch Nederland op de PIVA-V (de bevolkingsadministratie van de openbare lichamen Saba, Sint Eustatius en Bonaire) is afgerond. In 2015 is met de actoren in het Caribisch gebied gestart met de strategische agenda voor het Caribisch gebied voor de jaren 2016 – 2020. Daarbij worden de uitgangspunten die op 10-10-2010 zijn geformuleerd ook betrokken zoals invoering BRP, BSN en NIK .

In 2015 is gestart met het programma Landelijke Aanpak Adreskwaliteit. Hiervoor heeft BZK middelen gekregen van de betrokken departementen. Begin 2016 wordt het programma geëvalueerd.

Operatie BRP

De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties is opdrachtgever voor Operatie BRP. Doel is de realisatie van het 24 uur per dag online beschikbaar maken van actuele en betrouwbare persoonsgegevens voor geautoriseerde gebruikers. Dit levert een gestandaardiseerde en moderne uitwisseling van de persoonsgegevens op en een betere controle op de kwaliteit van gegevens. In 2015 zijn er verdere stappen gezet in de ontwikkeling van de BRP. De Tweede Kamer is hierover geïnformeerd in de voortgangsrapportage van april 2015 (Kamerstukken II 2015–2016 [27 859, nr. 78](#)) en oktober 2015 (Kamerstukken II 2015–2016 [27 859, nr. 83](#)). In 2015 is het voor de ontwikkeling van de Basisregistratiepersonen (BRP) gereserveerde budget overgeheveld naar het juiste budget. Naar aanleiding van de onderzoeken van Gartner uit 2013 is destijds een nieuw scenario gekozen inclusief dekking. Deze middelen stonden nog niet op het juiste budget.

Bijdragen aan baten-lastenagentschappen

Baten-lastenagentschap RvIG

Het baten-lastenagentschap Rijksdienst voor Identiteitsgegevens (RvIG) heeft een bijdrage ontvangen voor het beheer van de Basisregistratie Persoonsgegevens (BRP) die onder het in 2008 afgesproken systeem van budgetfinanciering valt en voor het beheer van de Registratie Niet-Ingezetenen (RNI). De middelen voor de RNI zijn in 2015 overgeheveld naar dit budget, zodat de beheerkosten op de juiste plaats verantwoord worden.

Aanvullend ontvangt RvIG middelen voor het beheer van de PIVA-V en de Sedula.

Ontvangsten

Dit betreft de bijdrage van de Unie van Waterschappen ten behoeve van de aanvullende post voor de Generieke Digitale Infrastructuur (GDI). Aanvullend heeft de Rijksdienst voor Identiteitsgegevens (RvIG) over 2014 een positief resultaat laten zien op reisdocumenten.

Artikel 7. Arbeidszaken overheid

A Algemene doelstelling

Een (compacte) overheid met voldoende en goed gekwalificeerde, integere medewerkers en politieke ambtsdragers tegen verantwoorde kosten.

B Rol en verantwoordelijkheid

De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties is verantwoordelijk voor de werking van het stelsel waarin (organisaties van) werkgevers en werknemers in verschillende overheids- en onderwijssectoren afspraken over de collectieve arbeidsvoorwaarden maken. Dit is vastgelegd in de Ambtenarenwet, de Algemene Pensioenwet Politieke Ambtsdragers en de Wet privatisering ABP. De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties stimuleert de doorvertaling van kabinetsbeleid naar afspraken over arbeidsvoorwaarden in en tussen de sectoren. De Minister is tevens verantwoordelijk voor het arbeidsmarktbeleid in de publieke sector en werkt aan het vergroten van de aantrekkelijkheid van de overheid als werkgever, het vergroten van de participatie en de productiviteit.

De Minister wil een aantrekkelijke werkgever zijn en goede medewerkers aantrekken. De kwaliteit van de publieke sector valt of staat met de input en inzet van haar medewerkers, de bestuurders en ambtenaren, die binnen de publieke sector hun werk doen. Tegelijkertijd is het werken voor de overheid bijzonder, want de overheid heeft bijzondere taken. Dit vraagt om een bijzonder soort medewerkers, namelijk medewerkers die goed kunnen omgaan met de publieke taak en verantwoordelijkheid van de overheid. De publieke verantwoordelijkheid van de overheid vraagt onder andere om het tegengaan van excessieve beloningen in de publieke en semi-publieke sector. Bij goed werkgeverschap hoort ook het beschermen van het personeel. De Minister voert daarom de regie over de landelijke aanpak van agressie en geweld tegen medewerkers met een publieke taak. De Minister creëert ook voorwaarden ter bescherming van klokkenluiders binnen de publieke sector en gaat excessieve beloningen in de publieke en semi-publieke sector tegen.

De Minister is uitvoeringsverantwoordelijk voor de rechtspositionele regelingen van (voormalige) politieke ambtsdragers, de pensioenregelingen van Nederlandse ambtenaren uit de voormalige overzeese gebiedsdelen en hun nagelaten betrekkingen, de (her)benoemingen en ontslagen van onder andere burgemeesters, commissarissen der Koning en leden van de Raad van State, het decoratiestelsel en voor de toekenning van Koninklijke onderscheidingen.

C Beleidsconclusies

Ambtelijke rechtspositie

Het initiatiefvoorstel normalisering rechtspositie ambtenaren (Kamerstukken II 32 550) is op 4 februari 2014 in de Tweede Kamer aanvaard. Door dit initiatiefwetsvoorstel wordt – conform het regeerakkoord – het ontslagrecht van ambtenaren in overeenstemming gebracht met het ontslagrecht van werknemers buiten de overheid. Na twee schriftelijke rondes is op 22 september 2015 de plenaire behandeling van het wetsvoorstel in de Eerste Kamer gestart. Op verzoek van de initiatiefnemers is de voortzetting van de behandeling tot nader order uitgesteld, wegens behoefte aan overleg met betrokkenen.

Vanwege het initiatiefvoorstel wordt het huidige stelsel waarbinnen collectieve arbeidsvoorwaarden in de publieke sector tot stand komen – het zogenaamde sectorenmodel – opnieuw bezien. Het kabinet heeft daartoe een interdepartementale werkgroep (werkgroep Borstlap) laten nagaan op welke wijze het kabinet sturing kan houden op zowel de inhoud van de arbeidsvoorwaarden als op de organisatie van het overleg na de inwerkingtreding van het genoemde wetsvoorstel. De werkgroep heeft een rapport («Buitengewoon normale sturing») en advies opgesteld, welke het kabinet, vergezeld van een reactie, op 8 december 2015 aan de Tweede en Eerste Kamer heeft aangeboden (Kamerstukken II 2015–16 [32 550, nr. 58](#), en Kamerstukken I 2015–16 [32 550, nr. K](#)). Het kabinet deelt op hoofdlijnen de analyse van de werkgroep Borstlap en neemt het advies over om de wetgevers- en de werkgeversrol nadrukkelijker en bewuster te onderscheiden.

Uitvoering WNT

De algemene voorlichting over de bestaande wet- en regelgeving inzake inkomens van topfunctionarissen in de publieke en semipublieke sector (WNT) is in 2015 voortgezet en uitgebreid ter bevordering van naleving ervan en ten behoeve van het toezicht en de handhaving. Daartoe is de website topinkomens.nl vernieuwd en aanzienlijk uitgebreid met informatie voor instellingen en accountants. Het register van publieke en semipublieke instellingen die onder de WNT vallen is verder uitgebreid en verbeterd. Verder zijn in 2015 de WNT-bezoldigingsgegevens en ontslaguitkeringen bij alle instellingen opgevraagd ten behoeve van de WNT-jaarrapportage 2014 die in december 2015 aan de Kamer (Kamerstukken II 2015–2016 [30 111, nr. 91](#)) is gezonden. In deze jaarrapportage is tevens verslag gedaan van het in 2015 uitgevoerde toezicht en handhaving. In 2015 is gewerkt aan verdere verduidelijking en actualisatie van het normenkader. Hiertoe zijn het Controleprotocol WNT (voor de accountantscontrole 2015) en de Beleidsregels WNT 2016 vastgesteld en zijn vragen over onder meer de toepassing van de wet beantwoord.

Het toezicht op de naleving van de WNT is in 2015 versterkt door het toezicht te bundelen en bij het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties onder te brengen (Eenheid toezicht WNT). Tenslotte is in 2015 een aantal evaluatieonderzoeken uitgevoerd waarover in december 2015 verslag is gedaan in de vorm van een overkoepelend evaluatierapport en een bijbehorend kabinetsstandpunt (Kamerstukken II 2015–2016 [34 366, nr. 1](#)). In vervolg op deze evaluatie worden in 2016 overeenkomstig dat kabinetsstandpunt een aantal verbeteringen en aanscherpingen van de WNT opgenomen in een wetsvoorstel (Evaluatiewet WNT).

Appa

Een politieke ambtsdrager komt momenteel op grond van de Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers (Appa) voor een voortgezette uitkering van maximaal tien jaar in aanmerking. Dit is het geval wanneer hij of zij gedurende een periode van twaalf jaar die direct aan het ontslag of aftreden voorafgaat ten minste tien jaar een politiek ambt als bedoeld in de Appa heeft bekleed. Met ingang van 1 januari 2016 is een wetswijziging ([Stb. 2015, 419](#)) in werking getreden waarbij de duur van de voortgezette uitkering terug wordt gebracht tot een maximale duur van vijf jaar tot aan de pensioengerechtigde leeftijd. Daardoor komt ook de ingangsheeftijd van de voortgezette uitkering op maximaal vijf jaar vóór de pensioengerechtigde leeftijd te liggen.

Arbeidsvoorwaarden en pensioenen

Na een periode van vijf jaar nullijn is in juli 2015 de bovensectorale loonruimteovereenkomst (LRO) gesloten, waarbij kabinet en sociale partijen een integrale afweging maakten tussen primair loon en pensioen. Onderdeel van de LRO was de overgang van loon- naar prijsindexatie voor het ABP-pensioen. Daarmee sluit de ABP-regeling beter aan bij wat gebruikelijk is in de markt. Daarnaast is met de LRO structureel ruimte gecreëerd voor verbetering van de lonen. Mede naar aanleiding van deze overeenkomst zijn vervolgens verschillende cao's tot stand gekomen, onder meer in de sectoren Rijk, Rechterlijke Macht, Defensie en Politie. Naar aanleiding van de fiscaal gefaciliteerde aftopping van pensioen-opbouw in het zogenaamde Witteveenkader is voor het pensioen boven € 100.000 een netto pensioenspaarmogelijkheid gecreëerd bij ABP. Om beide afspraken tussen sociale partners mogelijk te maken is de Wet Privatisering ABP aangepast. De wijzigingen zijn per 1 januari 2016 ingegaan.

De pensioenkosten zijn in 2015 voor het tweede opeenvolgende jaar sterk gedaald door aanpassing van de ABP-regeling aan de nieuwe, beperktere fiscale kaders (het Witteveenkader) en door de versoering van het VUT-overgangsrecht. De pensioenpremies als percentage van de bruto loonsom zijn hierdoor in 2015 gedaald van 22,0% naar 18,7% (zie tabel 7.1). De gemiddelde uitstroomleeftijd naar pensioen is in 2014 verder gestegen naar 63,6 jaar.

D Budgettaire gevolgen van beleid

Budgettaire gevolgen van beleid (bedragen x € 1.000)							
	2011	2012	2013	2014	Realisatie 2015	Oorspronkelijk vastgestelde begroting 2015	Vershil 2015
Verplichtingen:	0	38.068	32.136	40.415	33.972	35.546	- 1.574
Uitgaven:	0	44.797	40.146	35.396	35.019	35.546	- 527
7.1 Overheid als werkgever	0	16.124	14.099	12.304	12.998	12.460	538
Subsidies	0	10.696	9.534	6.079	7.914	7.192	722
Diverse subsidies	0	2.802	2.634	3.287	2.498	2.854	- 356
Programma Veilige Publieke Taak	0	2.098	1.175	732	729	860	- 131
Subsidies Overlegstelsel	0	5.587	5.541	1.811	4.422	3.295	1.127
Subsidies internationaal	0	209	184	249	265	183	82
Opdrachten	0	5.428	4.200	6.225	5.084	5.268	- 184
Arbeidsmarktbeleid	0	3.117	3.338	5.355	4.427	3.841	586
Programma Veilige Publieke Taak	0	130	102	245	152	200	- 48
Zorg voor politieke ambtsdragers	0	2.181	760	625	505	1.227	- 722
Bijdragen aan andere begrotingshoofdstukken	0	0	365	0	0	0	0
bijdrage aan de NOM	0	0	365	0	0	0	0
7.2 Pensioenen, uitkeringen en benoemingsregelingen	0	28.672	26.047	23.092	22.021	23.086	- 1.065
Inkomensoverdracht	0	8.242	8.214	7.594	7.920	8.944	- 1.024
Pensioenen en uitkeringen Politieke ambtsdragers	0	8.242	8.214	7.594	7.920	8.944	- 1.024
Bijdragen aan ZBO's / RWT's	0	20.431	17.833	15.498	14.101	14.142	- 41
Regelingen voor Nederlandse ambtenaren uit de voormalige overzeese gebiedsdelen (SAIP)	0	20.431	17.833	15.498	14.101	14.142	- 41
Ontvangsten:	0	2.485	1.769	3.259	1.919	820	1.099

E Toelichting op de financiële instrumenten

7.1 Overheid als werkgever

Subsidies

Diverse subsidies

Integriteit en professionalisering

De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties werkt aan de bevordering van integriteit en professionalisering binnen de overheid. In dat kader worden het Bureau Integriteitsbevordering Openbare Sector (BIOS) en het Professionaliseringsfonds voor burgemeesters gesubsidieerd. BIOS richt zich op het versterken van het integriteitsbesef en het bevorderen van een evenwichtig en samenhangend integriteitsbeleid bij publieke organisaties door nationale en internationale kennisdeling en -uitwisseling. Dit krijgt vorm door het organiseren van bijeenkomsten, het geven van presentaties, het ontwikkelen van instrumenten en leidraden en het faciliteren van diverse opleidingen en workshops. Voorts is bij BIOS per 1 januari 2015 een Steunpunt Integriteitsonderzoek Politieke Ambtsdragers (SIPA) opgericht. Het steunpunt adviseert commissarissen van de Koning, burgemeesters en voorzitters van waterschappen over de aanpak van (mogelijke) schendingen van integriteit door politieke ambtsdragers.

Het Nederlands Genootschap van Burgemeesters dat subsidie Professionaliseringsfonds voor burgemeesters uitvoert, ontvangt jaarlijks een bijdrage voor diverse activiteiten ten behoeve van de verdere professionalisering van de uitoefening van de burgemeestersfunctie. Een deel van de bijdrage is afkomstig uit de arbeidsvoorwaardenruimte voor subsidies.

Arbeidsmarktbeleid

De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties bevordert modern en goed werkgeverschap binnen de publieke sector. Voor het openbaar bestuur (Rijk, gemeenten, provincies, waterschappen) vervult de Minister hierin een verbindende rol: met de afzonderlijke sectoren wordt bezien waar gemeenschappelijk optrekken meerwaarde biedt.

Programma Veilige Publieke Taak

Door het expertisecentrum Veilige Publieke Taak (VPT) en de nieuwe website www.agressievrijwerk.nl zijn werkgevers met een publieke taak geadviseerd, geïnformeerd en ondersteund bij de invoering van de acht VPT-maatregelen voor een effectief veiligheidsbeleid. In de verdere implementatie van het beleid spelen de VPT-regio's een belangrijke rol. De subsidies aan de VPT-regio's zijn voortgezet, mede omdat in deze regio's de werkgevers met een publieke taak ervaringen uitwisselen over de implementatie van VPT-beleid. Bovendien maken zij afspraken met politie en openbaar Ministerie over aangifte, opsporing en vervolging.

Subsidies overlegstelsel

Door het subsidiëren van de Stichting Verdeling Overheidsbijdragen (SVO), het Verbond Sector-werkgevers Overheid (VSO) en de Stichting Centrum voor Arbeidsverhoudingen Overheidspersoneel is bijgedragen aan het in stand houden van een adequaat overlegstelsel inzake arbeidsmarktbeleid.

Subsidies internationaal

Ter bevordering van de vaardigheden van overheidsfunctionarissen bij het afhandelen van zaken van de Europese Unie is een subsidie aan het European Institute of Public Administration (EIPA) verstrekt. Tevens is aan EIPA een subsidie verstrekt voor onderzoek naar het topinkomensbeleid in de publieke en semipublieke sector in de EU landen.

Opdrachten

Arbeidsmarktbeleid

De Minister werkt aan het vergroten van de aantrekkelijkheid van de overheid als werkgever, het vergroten van de participatie en het vergroten van de productiviteit. Mobiliteit is een belangrijk thema en er wordt bezien of belemmeringen voor mobiliteit kunnen worden opgelost. De kennisbasis wordt ook gebruikt voor het uitwerken van scenario's van de toekomst van het overlegstelsel.

De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties heeft bij brief van 30 november 2015 aan de Tweede Kamer gemeld dat hij voornemens is via een hoofdlijnennotitie «verankering kernwaarden ambtenaarschap» het parlement nader te informeren over de kernwaarden die hij voornemens is wettelijk te verankeren, de wijze waarop hij dat wil doen, welke verantwoordelijkheid hij daarbij ziet voor overheidswerkgevers, ambtenaren en topmanagers en welke beleidsinterventies hij verder nog noodzakelijk of wenselijk acht. Daarnaast heeft de Minister aangegeven te inventariseren welke initiatieven er al lopen en nadrukkelijker het debat van onderaf faciliteren en richting geven aan het gesprek over de kernwaarden van ambtenaarschap (Kamerstukken II 2015–16 [34 300 VII, nr. 52](#)).

Programma Veilige Publieke Taak

De aanpak van agressie en geweld heeft plaatsgevonden langs drie hoofdlijnen:

1. Het stimuleren van de lokale bestuurlijke aanpak en van de aanpak door werkgevers en werknemers
Het project «Veilige Publieke Taak gemeenten» (in samenwerking met het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid) en de VPT-regio's zijn in 2015 voortgezet. Daarmee is gestimuleerd dat VPT wordt opgenomen in het (integrale) veiligheidsbeleid van gemeenten en dat de acht VPT-maatregelen worden ingevoerd bij organisaties met een publieke taak.
In het verslagjaar is ook de speciale training «Omgaan met intimidatie en bedreiging voor burgemeesters» voortgezet. De training is inmiddels door 108 burgemeesters gevolgd.
Tevens is in het najaar van 2015 de campagne «Wees duidelijk over agressie» gelanceerd, in samenwerking met het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Werkgevers kunnen onder andere gebruik maken van allerlei campagnemateriaal en diverse hulpmiddelen om werknemers ervan bewust te maken dat agressie en geweld onacceptabel is. Al het materiaal is terug te vinden op de nieuwe website www.agressievrijwerk.nl waar werkgevers ook terecht kunnen voor instrumenten die de toepassing van de VPT-maatregelen ondersteunen.
Het afgelopen jaar zijn aan de website ook instrumenten toegevoegd over veilig werken na de transitie in het sociale domein.

2. Preventie van agressie en geweld

Ten aanzien van «professionalisering van medewerkers» zijn – in samenwerking met Stichting Impact en het Instituut voor Psycho-trauma – diverse praktische instrumenten opgeleverd waardoor professionals met een publieke taak beter in staat zijn met escale-rende situaties om te gaan. Tevens is een trainersplatform opgericht met als doel de kwaliteit van trainingen in het omgaan met agressie en geweld te verbeteren. Er heeft een aantal bijeenkomsten plaatsge-vonden waarbij ondermeer aandacht is geweest voor het trainen van werknemers, zodat zij hun collega's beter kunnen helpen en weten wanneer en hoe zij omstanders in kunnen schakelen tijdens inciden-ten met agressie en geweld.

3. Het aanpakken van de dader

Naar aanleiding van de uitkomsten van de monitoring van de Eenduidige Landelijke Afspraken (ELA) tussen politie en openbaar Ministerie (OM) over opsporing en vervolging zijn diverse verbeter-maatregelen getroffen. Hierdoor wordt de kennis over de ELA intern vergroot en de informatiehuishouding verbeterd.

Het OM heeft voor de tweede keer de week van de Veilige Publieke Taak georganiseerd. In diverse regio's in het land vonden themabij-eenkomsten en zittingen plaats, waarvoor publieke partners waren uitgenodigd.

Uit de monitor Veilige Publieke Taak 2015 blijkt dat het totale percentage slachtoffers van agressie en geweld door derden nagenoeg gelijk is gebleven in de periode van 2007 tot 2014.

Zorg voor politieke ambtsdragers

De kwaliteit van het openbaar bestuur is onlosmakelijk verbonden met de kwaliteit van de functieervulling door politieke ambtsdragers. De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties faciliteert jaarlijks de hiervoor benodigde activiteiten onder andere op het gebied van de professionalisering.

Tabel 7.1 Overheid als werkgever

	Waarde 2009	Waarde 2010	Waarde 2011	Waarde 2012	Waarde 2013	Waarde 2014	Waarde 2015
1. Jaarlijkse afwijking in loonontwikkeling overheid t.o.v. de markt.	0,00%	0,40%	– 1,40%	– 0,90%	– 1,00%	– 1,05%	0,9%
2. Percentage af te dragen pensioenpremies ten opzichte van de bruto loonsom.	21,6%	21,4%	22,0%	23,5%	25,0%	22,0%	18,7%
3. Gemiddelde uitstroomleeftijd naar pensioen	62,3	62,6	63,0	63,2	63,3	63,6	¹

Noot 1: Bij het opleveren van het jaarverslag was dit cijfer niet bekend.

Bronnen:

– voor de indicator 1 CPB (bewerking BZK);

– voor indicatoren 2 en 3 ABP (bewerking BZK).

Toelichting

Een belangrijk uitgangspunt voor de beleidsinspanning binnen dit begrotingsartikel is – binnen de budgettaire mogelijkheden – de gelijk-waardigheid van de arbeidsvoorwaardenontwikkeling in de marktsectoren en bij de overheid. Omdat er in de jaren 2010 tot en met 2014 sprake is geweest van een nullijn voor de overheidssectoren is in die jaren de jaarlijkse afwijking in contractloonontwikkeling tussen markt en overheid negatief geweest. Het in juli 2015 gesloten loonruimteakkoord voor de jaren 2015 en 2016 is in de loop van de tweede helft van 2015 gevolgd

door nieuwe cao's voor een aantal overheidssectoren. Daarin zijn ook voor 2015 substantiële salarisverhogingen opgenomen, met als gevolg dat de overheid voor het eerst in jaren een gunstigere gemiddelde loonontwikkeling kent dan de markt.

De daling van het percentage af te dragen pensioenpremies zet zich in 2015 door. Deze daling is onder andere het gevolg van de versoering van de pensioenopbouw (conform Witteveen 2) en het vervallen van een opslag op de pensioenpremie in het kader van herstel. Ook de trend van langer doorwerken zet zich in 2015 verder door. De toename van de gemiddelde uitstroomleeftijd naar pensioen van overheidswerknemers naar 63,6 jaar betreft de grootste stijging van de uittreedleeftijd sinds 2011.

7.2 Pensioenen, uitkeringen en benoemingsregelingen

Inkomensoverdracht

Pensioenen en uitkeringen politieke ambtsdragers

Op basis van deze regeling zijn uitkeringen en pensioenen verstrekt aan gewezen politieke ambtsdragers. De lagere uitgaven dan begroot zijn het gevolg van het feit dat gewezen politieke ambtsdragers binnen zes maanden na het aftreden geen gebruik hebben gemaakt van het recht op waardeoverdracht (de mogelijkheid om in het ambt opgebouwde pensioenafspraken mee te nemen naar een ander pensioenfonds). Tevens is sprake van een lager beroep op de uitkeringsregeling dan verwacht.

Bijdragen aan ZBO's / RWT's

Regelingen voor Nederlandse ambtenaren uit de voormalige overzeese gebiedsdelen (SAIP)

Op basis van deze regelingen zijn uitkeringen en pensioenen verstrekt aan deze specifieke groepen. Dit wordt gedaan door de Stichting Administratie Indonesische Pensioenen (SAIP).

Ontvangsten

De meerontvangsten betreffen met name terugontvangsten met betrekking tot eerder verstrekte subsidies.

3. NIET-BELEIDSARTIKELEN**Artikel 11. Centraal apparaat****A Algemene doelstelling**

Op dit artikel staan alle personele en materiële uitgaven en ontvangsten van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties met uitzondering van de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (AIVD) (zie artikel 2) en de agentschappen.

D Budgettaire gevolgen van beleid

Budgettaire gevolgen van beleid (bedragen x € 1.000)							
	2011	2012	2013	2014	Realisatie 2015	Oorspronkelijk vastgestelde begroting 2015	Verschil 2015
Verplichtingen:	0	422.040	270.261	432.229	347.673	253.792	93.881
Uitgaven:	0	411.850	272.083	427.268	343.635	252.326	91.309
11.1 Apparaat (excl. AIVD)	0	411.850	272.083	427.268	343.635	252.326	91.309
Personele uitgaven	0	221.888	150.878	152.086	153.539	135.145	18.394
<i>waarvan: Eigen personeel</i>	0	195.399	141.399	144.994	144.658	126.622	18.036
<i>waarvan: Externe inhuur</i>	0	20.299	4.396	3.449	6.043	5.633	410
<i>waarvan: Overig personeel</i>	0	0	0	3.643	2.838	2.890	- 52
Materiële uitgaven	0	189.960	121.205	275.182	190.096	117.181	72.915
Bijdrage SSO P-direkt	0	0	0	0	67.019	64.937	2.082
Bijdrage SSO's	0	64.657	80.022	239.016	88.476	35.619	52.857
ICT	0	85.523	298	3.107	357	0	357
Overig materieel	0	0	0	33.059	34.244	16.625	17.619
Ontvangsten:	0	138.353	91.404	92.442	95.921	6.054	89.867

E. Toelichting op de financiële instrumenten**11.1 Apparaat**

De verschuivingen tussen de verschillende uitgavencategorieën, die zichtbaar zijn in de tabel, worden afzonderlijk per regel verklaard en nader uiteengezet per dienstonderdeel.

Personele uitgaven*Eigen personeel*

De toename van de uitgaven aan eigen personeel is onder andere het gevolg van de dienstverleningsafspraken tussen de diverse baten-lastenagentschappen van het Rijk. Daarnaast dragen andere departementen gedurende het jaar bij (overboeking) aan de kosten die worden gemaakt voor de uitvoering van de rijksbrede bedrijfsvoering. De budgettaire afspraken over deze bijdragen worden gemaakt in de ICBR (Interdepartementale Commissie Bedrijfsvoering Rijk). Dit geldt naast de personele ook voor de materiële uitgaven.

Het onderdeel Doc-Direkt levert naast diensten aan departementen ook diensten aan notarissen voor archiefbewerking, -beheer, opslag en digitale documenthuishouding. Deze ontvangsten worden jaarlijks ingezet ter dekking van de gemaakte kosten zoals eigen personeel en ICT.

Externe inhuur

De hogere uitgaven op de regel externe inhuur is de resultante van additionele incidentele inhuur van specifieke expertise, onder andere het gevolg van ziekte en mobiliteit, bij de uitvoering van projecten en beleidsactiviteiten. Budgettair is de overschrijding op externe inhuur in de uitvoering reeds gecompenseerd. Ondanks de toename ten opzichte van de oorspronkelijk vastgesteld begroting is de realisatiestand van het kerndepartement binnen de gestelde norm geëindigd.

Overig Personeel

De regel «Overig Personeel» wordt sinds 2014 separaat gepresenteerd. Voor 2013 is derhalve geen realisatiestand opgenomen. De realisatiestand 2015 is nagenoeg gelijk aan de stand van de oorspronkelijk vastgestelde begroting. De budgetten zijn daarmee conform de initiële begrotingsverwachting gerealiseerd.

Materiële uitgaven

Bijdrage SSO P-Direkt

De regel «Bijdrage SSO P-Direkt» wordt sinds 2015 voor het eerst separaat gepresenteerd. Voor 2014 is derhalve geen realisatiestand opgenomen. De bijdrage aan P-direkt voor 2015 valt hoger uit, dan initieel in de begroting is vastgesteld. De toename is ondermeer het gevolg van het toekennen van de loon- en prijsbijstelling en de compensatie voor de afgesloten CAO. Daarnaast dragen de desalderingen die gedurende het jaar in het kader van de dienstverlening P-Direkt worden doorgevoerd bij aan de verhoging van de bijdrage aan P-Direkt.

Bijdrage SSO's

De realisatie op de regeling bijdrage SSO's laat een substantiële toename zien ten opzichte van de oorspronkelijk vastgestelde begroting. Dit wordt veroorzaakt door de verrekeningen van de dienstverleningsafspraken tussen de baten-lastenagentschappen onderling die via het departement lopen.

ICT

Naast inkoop van ICT-dienstverlening bij SSC-ICT, maakt Doc-Direkt ook zelf ICT-kosten. Hiervoor ontvangt Doc-Direkt middelen ter dekking.

Overig materieel

De regeling «Overig Materieel» wordt sinds 2014 separaat gepresenteerd. Voor 2013 is derhalve geen realisatiestand opgenomen. In vergelijking met de oorspronkelijk vastgestelde begroting laat de realisatiestand van de overig materiële budgetten een substantiële toename zien. Met name de desalderingen die in het kader van de dienstverleningsafspraken gedurende het jaar worden doorgevoerd zorgen voor de substantiële verhoging van het materiële budget.

Ontvangsten

De realisatie van ontvangsten laat een substantiële toename zien ten opzichte van de oorspronkelijk vastgestelde begroting. Hiervoor zijn een aantal oorzaken:

- de ontvangsten Doc-Direkt ter dekking kosten voor de dienstverlening;
- de verrekeningen van de dienstverleningsafspraken tussen de baten-lastenagentschappen onderling die via het departement lopen.

Totaaloverzicht apparaatsuitgaven/kosten inclusief agentschappen en Zelfstandige Bestuursorganen/Rechtspersonen met een wettelijke taak (Bedragen x € 1.000)

					Realisatie	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Verschil
	2011	2012	2013	2014	2015	2015	2015
Totaal apparaatsuitgaven Ministerie		600.152	457.841	610.906	540.429	455.970	84.459
Kerndepartement		411.850	272.083	427.268	343.635	252.326	91.309
Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst		188.302	185.758	183.638	196.794	203.644	- 6.850
Totaal apparaatskosten agentschappen		605.997	800.595	853.645	950.624	808.576	142.048
Rijksdienst voor Identiteitsgegevens		97.425	93.226	109.604	121.637	97.448	24.189
Logius		74.943	96.650	115.654	143.099	101.057	42.042
P-Direkt		55.169	56.524	58.703	63.187	58.087	5.100
Uitvoeringsorganisatie Bedrijfsvoering Rijk		113.859	106.761	126.364	133.926	107.626	26.300
FMHaaglanden		96.737	111.887	109.392	110.509	108.135	2.374
SSC-ICT Haaglanden			148.084	155.041	197.552	149.000	48.552
Rijksgebouwendienst		83.385	81.919	78.946	87.583	82.408	5.175
Rijksvastgoed- en ontwikkelingsbedrijf			20.852	20.623	22.212	33.230	- 11.018
Dienst Vastgoed Defensie		71.696	71.593	67.000	58.657	61.243	- 2.586
Dienst van de Huurcommissie		12.783	13.099	12.318	12.262	10.342	1.920
Totaal apparaatskosten ZBO's en RWT's		1.576	1.357	1.235			
Stichting Administratie Indonesische Pensioenen		1.576	1.357	1.235			

Extracomptabele tabel invulling taakstelling (Bedragen x € 1.000)

	2016	2017	2018	Structureel
Departementale taakstelling (Totaal)	23.582	53.110	64.563	64.563
Kerndepartement ¹	17.634	39.556	47.037	47.037
Baten-lastenagentschappen				
Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (voorheen AGNL) (opdrachtgever BZK)			1.000	1.000
Rijksdienst voor Identiteitsgegevens (voorheen Basisadministratie Persoonsgegevens en Reisdocumenten)	984	2.235	2.727	2.727
Dienst van de Huurcommissie	427	970	1.183	1.183
FMHaaglanden	333	759	926	926
Logius	1.456	3.305	4.033	4.033
P-Direkt	67	153	186	186
SSC-ICT Haaglanden	427	973	1.187	1.187
Rijksgebouwendienst	688	1.604	1.950	1.950
Rijksvastgoed- en ontwikkelingsbedrijf	980	2.223	2.710	2.710
Uitvoeringsorganisatie Bedrijfsvoering Rijk (voorheen De Werkmaatschappij)	586	1.332	1.624	1.624
Totaal Agentschappen	5.948	13.554	17.526	17.526
ZBO's²				
Stichting Administratie Indonesische Pensioenen	0	0	0	0
Totaal ZBO's	0	0	0	0

¹ De taakstelling ZBO Kiesraad is opgenomen bij het kerndepartement, omdat de kiesraad wordt bekostigd vanuit het secretariaat van de Kiesraad (artikel 1). Daarnaast maakt ook de generieke taakstelling AIVD onderdeel uit van de taakstelling kerndepartement.

² Stichting Administratie Indonesische Pensioenen is overgekomen naar het kerndepartement. Dit resulteert in een neerwaartse bijstelling van de ZBO bijdrage en een verhoging van de departementale taakstelling.

In de tabel staat de taakstelling op de opdrachtgevende budgetten binnen het departement aangegeven.

Artikel 12. Algemeen

A Algemene doelstelling

Op dit artikel worden de centrale onderzoeksbudgetten, de werkzaamheden van internationale zaken en de verzameluitkeringen begroot en verantwoord.

D Budgettaire gevolgen van beleid

Budgettaire gevolgen van beleid (bedragen x € 1.000)							
	2011	2012	2013	2014	Realisatie 2015	Oorspronkelijk vastgestelde begroting 2015	Vershil 2015
Verplichtingen:	0	2.466	331	461	952	1.304	- 352
Uitgaven:	0	14.704	2.870	686	824	3.689	- 2.865
12.1 Algemeen	0	692	627	686	824	1.510	- 686
Subsidies	0	181	334	584	539	373	166
Diverse subsidies	0	0	155	408	366	200	166
Koninklijk Paleis Amsterdam	0	181	179	176	173	173	0
Opdrachten	0	511	293	102	285	1.137	- 852
Internationale Samenwerking	0	3	0	0	222	374	- 152
Opdrachten	0	508	293	102	63	763	- 700
12.2 Verzameluitkeringen	0	14.012	2.243	0	0	2.179	- 2.179
Bijdragen aan medeoverheden	0	0	2.243	0	0	0	0
IPSV en impulsbudget	0	0	2.243	0	0	0	0
Bijdragen aan (inter)nationale organisaties	0	14.012	0	0	0	2.179	- 2.179
IPSV en impulsbudget	0	13.923	0	0	0	2.179	- 2.179
Oude regelingen wonen	0	89	0	0	0	0	0

E. Toelichting op de financiële instrumenten

12.1 Algemeen

Omdat het verstrekken van subsidies vanaf centraal apparaat niet mogelijk is, worden subsidies die zijn verstrekt door stafonderdelen verantwoord op het artikel Algemeen.

Subsidies

Diverse subsidies

Dit betreft budget onder andere voor de Nederlandse School voor Openbare Bestuur en voor het Centrum voor Parlementaire Geschiedenis.

Koninklijk Paleis Amsterdam

Dit betreft de jaarlijkse subsidie ten behoeve van het openstellen van het Koninklijk Paleis als museum.

Opdrachten

Internationale samenwerking

In 2015 is minder uitgegeven dan voorzien.

Opdrachten

Dit betreft een herverdeling van de middelen ten behoeve van de bedrijfspvorming. Daarnaast is er minder uitgegeven dan voorzien.

12.2 Verzameluitkeringen

Bijdragen aan medeoverheden

Innovatie Programma Stedelijke Vernieuwing (IPSV) en impulsbudget

Bij Voorjaarsnota is de raming van de verzameluitkering Stedelijke Vernieuwing structureel verlaagd (circa € 1,9 mln.). Daarnaast is vanuit de verzameluitkering een bijdrage gedaan (circa € 0,6 mln.) voor GDI. De IPSV-gelden werden tot nog toe via de Verzameluitkering verstrekt. De Verzameluitkeringen zijn, conform interdepartementale afspraak, omgezet in een decentralisatie-uitkering. Dit heeft plaatsgevonden in 2015.

Artikel 13. Nominaal en onvoorzien

D Tabel Budgettaire gevolgen van beleid

Budgettaire gevolgen van beleid (bedragen x € 1.000)							
	2011	2012	2013	2014	Realisatie 2015	Oorspronkelijk vastgestelde begroting 2015	Vershil 2015
Verplichtingen:	0	0	0	0	0	10.554	- 10.554
Uitgaven:	0	0	0	0	0	10.554	- 10.554
13.1 Loonbijstelling	0	0	0	0	0	0	0
13.2 Prijsbijstelling	0	0	0	0	0	0	0
13.3 Onvoorzien	0	0	0	0	0	10.554	- 10.554

E. Toelichting op de financiële instrumenten

13.3 Onvoorzien

Bij Voorjaarsnota 2015 zijn de middelen op nominaal en onvoorzien aangewend voor Rijksdienst Identiteitsgegevens (RvIG), operatie Basisregistratie Personen (BRP) en Bureau ICT Toetsing (BIT). Voor het doorvoeren van aanpassingen op diverse systemen die het RvIG beheert en voor het investeren in de ICT infrastructuur worden middelen uit 2015 en 2016 uit nominaal en onvoorzien aangewend. Tevens wordt, conform afspraken uit 2013 naar aanleiding van de herijking operatie BRP, bijgedragen voor operatie BRP. Tot slot heeft het kabinet besloten om de aanbevelingen van de tijdelijke commissie ICT-projecten (Elias) over te nemen. De belangrijkste maatregel ziet toe op de inrichting van een bureau ICT-toetsing (BIT). De kosten voor de genomen maatregelen worden verdeeld over de Ministeries. Het BZK-aandeel in de kosten bedraagt € 0,6 mln.

Artikel 14. VUT-fonds

D Tabel Budgettaire gevolgen van beleid

Budgettaire gevolgen van beleid (bedragen x € 1.000)							
	2011	2012	2013	2014	Realisatie 2015	Oorspronkelijk vastgestelde begroting 2015	Verschil 2015
Verplichtingen:	0	190.000	140.000	160.000	0	0	0
Uitgaven:	0	190.000	140.000	160.000	0	0	0
14.1 VUT-fonds	0	190.000	140.000	160.000	0	0	0
Ontvangsten:	0	15.892	18.816	409.712	741.290	715.800	25.490

E Toelichting op de financiële instrumenten

Ontvangsten

De raming voor de VUT-lening wordt regelmatig bijgesteld op basis van de meest actuele inzichten in de liquiditeitsplanning. In 2015 is meer afgelost dan voorheen begroot. Conform de leenovereenkomst wordt de totale schuld in 2016 afgelost.

4. BEDRIJFSVOERINGSPARAGRAAF

Inleiding

In de bedrijfsvoeringsparagraaf wordt ingegaan op de aandachtspunten en relevante verbeteringen in de bedrijfsvoering van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) in het verslagjaar 2015.

De bedrijfsvoeringsparagraaf heeft het karakter van een uitzonderingsrapportage. Voorgeschreven is dat de bedrijfsvoeringsparagraaf in ieder geval de onderwerpen rechtmatigheid, totstandkoming van de beleidsinformatie, financieel en materieel beheer en de overige aspecten van de bedrijfsvoering bevat.

1. Rechtmatigheid

De Auditdienst Rijk heeft in haar controle over 2015 op artikel 12 voor € 485.000 aan getrouwheids- en rechtmatigheidsfouten geconstateerd. De rapporteringtolerantie op artikelniveau van € 95.000 wordt hiermee overschreden. Het betreft een subsidie van € 200.000 waarvan de administratieve verplichting in 2015 is vastgelegd, terwijl de subsidiebeschikking in 2016 is verstuurd. En twee incidentele subsidies van € 180.000 en € 105.000 waarvan de wettelijke grondslag ontbreekt.

2. Totstandkoming beleidsinformatie

Totstandkoming niet-financiële beleidsinformatie

In het Samenvattend Auditrapport 2014 heeft de Auditdienst Rijk (ADR) benoemd dat het totstandkomingsproces van de niet-financiële informatie op hoofdlijnen was beschreven en niet geactualiseerd naar de actuele situatie en dat de totstandkoming van de kwalitatieve uitspraken in de beleidstekst beperkt reconstrueerbaar is omdat eenduidige omschrijvingen en kwaliteitsafspraken soms ontbreken. In de bestuurlijke reactie hebben de Ministers gemeld voornemens te zijn tijdig de aanschrijving voor het jaarverslag 2015 alsook de specifieke werkinstructie voor de niet-financiële informatie (NFI) geheel te actualiseren. Hier is met de aanschrijving van het jaarverslag 2015, het geactualiseerde handboek jaarverslag waar nu NFI in is opgenomen en de actualisatie van de werkinstructie NFI invulling aan gegeven.

Het Ministerie van BZK heeft nog twee maatregelen genomen om de totstandkoming en kwaliteit van de niet-financiële informatie in het jaarverslag van 2015 verder te verbeteren. Er wordt een standaard controleprogramma voor de bijlagen bij het jaarverslag voor de totstandkoming van de niet-financiële informatie gebruikt en er zijn afspraken over de structuur en inhoud van het dossier vastgelegd in de werkinstructie NFI.

De beschreven maatregelen hebben ertoe geleid dat de niet-financiële informatie in de meeste gevallen deugdelijk, ordelijk en controleerbaar tot stand is gekomen. Bij één indicator is de totstandkoming beperkt reconstrueerbaar. Het Ministerie van BZK zal in 2016 de werkwijze NFI evalueren en indien nodig wordt de werkinstructie/het controleprogramma aangepast.

Beleidsdoorlichtingen

In 2015 is de beleidsdoorlichting «De dienstverlenende en innovatieve overheid», artikel 6.1- 6.3 aan de Tweede Kamer aangeboden. De bespreking zal in 2016 plaatsvinden. In 2015 is tevens de beleidsdoorlichting «De kwaliteit van de Basisregistratie personen (BPR)» onderdeel van artikel 6.5 in de Tweede Kamer besproken. In het beleidsverslag is een meerjarenoverzicht opgenomen van de gerealiseerde beleidsdoorlichtingen. Eventuele beleidsmatige consequenties lopen mee in het traject van de ontwerpbegroting 2017.

De beleidsdoorlichtingen die betrekking hebben op hoofdstuk XVIII zijn opgenomen in de bedrijfsvoeringsparagraaf van dat hoofdstuk.

3. Financieel- en materieelbeheer

M&O beleid

Begin 2015 is het Misbruik & Oneigenlijk gebruik (M&O)-beleid vastgesteld en de maatregelen ter voorkoming van M&O zijn in het subsidieproces verwerkt. In 2015 is tijdens opleidingsbijeenkomsten aandacht besteed aan het M&O-register en de check hierop. In 2015 is één organisatie aan het M&O-register toegevoegd.

Fraude en fraude bestrijding

Binnen het Ministerie van BZK is geborgd dat ieder vermoeden van fraude al dan niet via één van de Vertrouwenspersonen kan worden gemeld bij de Integriteitscoördinator van het Ministerie van BZK. Dit is sinds 2015 een zelfstandige functionaris die rechtstreeks verantwoording aflegt aan de Secretaris Generaal en hoofddirecteur Dienst Concernstaf en Bedrijfsvoering (DCB). De Integriteitscoördinator houdt een registratie van meldingen van (vermoedens van) integriteitsschendingen (waaronder fraudemeldingen) bij, conform de Uniforme Registratie Integriteitsschendingen. Als daar aanleiding toe is wordt onderzoek ingesteld. Mede op basis hiervan kan aan het bevoegd gezag worden geadviseerd passende maatregelen te treffen.

In 2015 zijn enkele vermoeden van fraude gemeld bij de Integriteitscoördinator BZK. Uit nader intern onderzoek blijkt het niet te gaan om meldingen met een financieel-materieel belang. Een enkele zaak is nog in onderzoek. In het kader van de controle van de jaarrekening bespreekt de Integriteitscoördinator BZK samen met de directie Financieel Economische Zaken eventuele gevallen van fraude met de Auditdienst Rijk. De Auditdienst Rijk heeft aanvullende werkzaamheden verricht op signalen die potentieel materieel leken. De onderzoeken van de auditdienst hebben niet geleid tot fouten of onzekerheden van materiële betekenis voor de jaarrekening en/of de bedrijfsvoering van het Ministerie.

Daarnaast wordt jaarlijks een verklaring bij de jaarrekening afgegeven aan de Auditdienst Rijk, de zogenaamde Letter of Representation (LoR). Onderdeel van de LoR is de verklaring van de Secretaris Generaal en de directeur Financieel Economische Zaken verantwoordelijkheid te erkennen om fraude te voorkomen en gevallen van fraude te melden.

Het Ministerie van BZK is actief betrokken bij de Rijksbrede aanpak fraude. De Minister van VenJ heeft mede namens de Minister van BZK op 19 december de Tweede Kamer geïnformeerd over de voortgang van de rijksbrede aanpak van fraude ([Kamerstukken II 17050, nr 525](#)). In 2015 is het project Landelijke Aanpak Adreskwaliteit van start gegaan. Daarmee

wordt ook de adresfraude aangepakt. De participatiegraad van gemeenten is hoog, 160 gemeenten nemen dit jaar deel aan het project. Gemeenten hebben in de periode van april tot en met oktober 2015 4.897 huisbezoeken uitgevoerd. De verwachting is dat het aantal huisbezoeken tot eind maart 2016 oploopt tot tenminste 10.000.

Het fraudeteam van Logius onderzoekt signalen van afnemers van DigiD, burgers en eigen monitoring. Dit heeft in 2015 geleid tot het nemen van maatregelen bij bijna 15.000 DigiD's in verband met mogelijke fraude en misbruik. In 2014 ging het om maatregelen bij ruim 8.000 DigiD's in verband met mogelijke fraude en misbruik. De toename betekent overigens niet dat er ook daadwerkelijk meer misbruik gesignaleerd is: het werk van het fraude team is geïntensiveerd, wat ook bijdraagt aan een toenemend aantal voorzorgsmaatregelen.

Door het Centraal Meldpunt Identiteitsfraude en fouten wordt de slachtofferhulp gecontinueerd. In het afgelopen jaar werden circa 800 mensen geholpen. De Kopield app werd ook in 2015 veel gedownload, in totaal ongeveer 40.000 keer.

Afwijkingen instructie rijksdienst bij aanschaf ICT diensten of ICT producten

Het Ministerie van BZK heeft in 2015 gehandeld conform artikel 3, eerste lid van de «Instructie rijksdienst bij aanschaf ICT-diensten of ICT-producten». Er zijn in de regel geen ICT-diensten of -producten aangeschaft waarbij is afgeweken van de open standaarden op de «pas toe of leg uit»-lijst van College Standaardisatie. Van afwijkingen is sprake bij de aanschaf van licenties en tooling voor de dienstverleningssystemen SAP en Oracle van bijvoorbeeld P-Direkt en Rijksvastgoedbedrijf (RVB). Doordat de dienstverlening draait op gesloten systemen, kan de tooling niet op basis van open standaarden worden geselecteerd. Logius past relevante open standaarden toe in haar overheidsbrede ICT-producten, zoals MijnOverheid, e-Herkenning en DigiD. Jaarlijks publiceert Logius in zijn online jaaroverzicht een overzicht van de toepassing van open standaarden binnen de Logius-producten met eventuele afwijkingen en toelichting.

Aanbevelingen van de AR

Financiële functie kerndepartement

Het programma financieel beheer, gestart in 2013, is in 2015 afgerond. Diverse maatregelen zijn genomen om de financiële functie van het kerndepartement op orde te brengen. In 2015 zijn de kaders en processen ingericht, mandaten zijn ingeregeld, managementinformatie voor financieel, inkoop- en subsidiebeheer is operationeel en er zijn opleidingsdagen georganiseerd om kennis bij betrokken medewerkers actueel te houden. Hiermee is de opzet van het financieel beheer op orde. Dit moet zijn uitwerking krijgen in de werking. Uit interne audits blijkt dat voor de werking van het financieel beheer onverminderd aandacht nodig is.

Subsidiebeheer kerndepartement

In 2015 is de opzet van het subsidiebeheer gerealiseerd. Er zijn in 2015 opleidingsbijeenkomsten georganiseerd waar veel aandacht is besteed aan het versterken van de basiskennis bij de medewerkers van het Ministerie van BZK op het gebied van het subsidiebeheer. Onderwerpen die aan de orde zijn gekomen zijn dossiervorming, inhoudelijke beoor-

deling en het M&O-beleid/register. Via interne audits worden knelpunten gesignaleerd en indien nodig worden maatregelen getroffen.

Inkoopbeheer kerndepartement

In 2015 zijn de inkoopprocessen aangepast aan de herijking van de taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden in het financieel beheer. In samenwerking met belangrijke IUC's (inkoop uitvoer centra) zijn procesafspraken gemaakt over het inschakelen van deze IUC's en het proces voor de registratie van de waiver- en managementbesluiten is aangeschept. Veel aandacht, ondermeer op bestuursraadniveau, was er voor de werking en de naleving van de afgesproken procedures.

Voor het kerndepartement geldt dat vanaf 15 november 2015 alle afwijkingen van de aanbestedingsregels aan de Secretaris-Generaal (SG) worden voorgelegd voor een besluit. Alle bewuste afwijkingen van de Europese aanbestedingsregels waar een managementbesluit aan ten grondslag ligt, worden opgenomen in een centraal register.

Elk half jaar is een onrechtmatigheidsanalyse uitgevoerd met als doel de organisatie te voorzien van monitorinformatie. Voor het kerndepartement zijn twee spendanalyses uitgevoerd om achteraf te signaleren of het juiste inkooptraject is gevolgd. Op basis van Kritische Prestatie Indicatoren (KPI's) is gestuurd op inschakeling van de Haagse Inkoop Samenwerking en de volledigheid van de contractregistratie.

Beveiligingsnormen DigiD

Gedurende het jaar 2015 is het project Arend bij de beheerorganisatie Logius, onderdeel van het Ministerie van BZK, uitgevoerd. Doel van dit project was om de beveiliging van de DigiD-omgeving verder te versterken door het wegnemen van eerder in audits geconstateerde tekortkomingen. Dit project is eind 2015 beëindigd. Tevens is in 2015 gewerkt aan een informatieveiligheidsplan voor 2016 waarin verdere invulling wordt gegeven aan de verankering van ingezette maatregelen als onderdeel van de PDCA-cyclus.

In 2015 zijn externe auditors ingeschakeld om de status van de beveiliging van de DigiD omgeving te onderzoeken. Op basis van de door hen uitgevoerde onderzoeken, concludeert het Ministerie van BZK dat de kans op ongeautoriseerde toegang tot, of compromittering van DigiD klein is.

De impact van ongeautoriseerde toegang tot de database van DigiD wordt door het Ministerie van BZK als hoog geclassificeerd vanwege de gevoeligheid van de opgeslagen data. Om deze reden zijn er diverse maatregelen (preventief en reactief) getroffen die de kans op ongeautoriseerde toegang sterk verminderen. Het project Arend heeft geresulteerd in een verdere versterking van deze maatregelen. De resultaten van de externe penetratietesten die recentelijk zijn uitgevoerd, bevestigen dit.

Niettemin zal, mede naar aanleiding van het signaal van de Auditdienst Rijk, er in 2016 een analyse plaatsvinden op verdere verbeteringen van de beveiliging van DigiD en de set gegevens in de database. Hierbij zal het Ministerie van BZK een afweging maken tussen kosten en impact op performance enerzijds en het netto beveiligings- en privacyrendement anderzijds. Zowel de vereisten vanuit de Wet bescherming persoonsgegevens als de richtlijnen beveiliging webapplicaties van het Nationaal Cyber Security Centrum (NCSC) zullen bij deze analyse worden betrokken.

Informatiebeveiliging kerndepartement/implementatie BIR

De aanpak «implementatie Baseline Informatiebeveiliging Rijk (BIR) kerndepartement» gaat uit van de totale set aan beveiligingsdoelstellingen en beheersmaatregelen van de BIR. Daarbij wordt eveneens aansluiting gezocht bij het Voorschrift Informatiebeveiliging Rijk (VIR) 2007, waarin staat dat de informatiebeveiliging op basis van risicomangement tot stand komt. Het Ministerie van BZK geeft een In Control Verklaring (ICV) af voor het voldoen aan de BIR.

De ICV van het Ministerie van BZK over 2015 heeft betrekking op een selectie van meer dan 20 informatiesystemen en diensten, waarbij de keuze gebaseerd is op de belangen die met deze systemen en diensten beschermd worden. Beveiligingsdoelstellingen die meer aan de organisatorische kant liggen (P-beleid, informatiebeveiligingsbeleid, bewustwording) worden opgenomen in de ICV van het Ministerie van BZK. De organisatieonderdelen is gevraagd de stand van zaken per 31-12-2015 door te geven aan de CIO BZK. Op basis hiervan is door het Ministerie van BZK op 15 februari 2015 de ICV afgegeven, conform een rijksbreed format.

Met de ICV verklaart de Minister van BZK dat de beheersing van de informatiebeveiliging, conform de kaders zoals gesteld door het VIR 2007 en de Baseline Informatiebeveiliging Rijksdienst (BIR), op orde is. Daarnaast wordt de conclusie getrokken dat er geen directe en relevante risico's zijn ten aanzien van te beschermen belangen die voortvloeien uit (nog) niet (volledig) geïmplementeerde beheersmaatregelen. De ICV heeft betrekking op de situatie per 31-12-2015.

Informatiebeveiliging RCN

In 2015 is het Verbeterplan BIR implementatie Rijksdienst Caribisch Nederland (RCN)/Centraal 2015/2016», vastgesteld. Op basis van dit plan wordt de fysieke beveiliging verbeterd door versneld te digitaliseren, het Centraal Archief te verplaatsen, de kwaliteit van de bewakingsdiensten te verbeteren en bouwtechnische aanpassingen uit te voeren. Verder worden werkplekapparatuur, gegevensdragers en verbindingen beveiligd, onder meer door migratie naar de Rijksstandaard Digitale Werkplek Rijk en aansluiting op de Rijks Mail Relay. Tot slot is aandacht voor de werkwijze ten aanzien van functiewisselingen en de in- en uitdienstprocedure.

De actiepunten die voortvloeien uit het verbeterplan werden in 2015 voortdurend gemonitord, dit wordt gecontinueerd in 2016. Op dit moment zijn enkele actiepunten opgelost, de meeste zijn echter nog «in progress» en lopen door in 2016.

Raamwerk P-direkt

In 2015 heeft shared service organisatie P-Direkt, onderdeel van het Ministerie van BZK, het gebruik van «service-users» zo veel mogelijk verder beperkt. Aandachtspunt hierbij was beperking van autorisaties zonder de continuïteit van de dienstverlening in gevaar te brengen. Hiervoor is specifieke SAP-deskundigheid ingeschakeld. Inzake «service-users» is een (deel)oplossing gevonden en geïmplementeerd. De definitieve eindoplossing wordt bereikt na de migratie van de huidige leverancier naar SSC-ICT.

Op het gebied van leveranciersmanagement zijn rollen en verantwoordelijkheid herijkt. De dienstverlening door externe partijen is in 2015 strak gemonitord. Dat wil zeggen dat alle acties uit formele overleggen werden vastgelegd en opvolging werd bewaakt.

Inkoopbeheer Rijksgebouwendienst

In 2015 is de in 2014 in gang gezette verbetering in het inkoopbeheer geïmplementeerd. De werking begint zichtbare vruchten af te werpen, er is sprake van een duidelijk stijgende lijn. De kwaliteit van de IC-onderzoeken, t.a.v. inkoop, is dusdanig verbeterd dat de ADR kan steunen op deze onderzoeken. Het contractenregister is geïmplementeerd. Het beheer van de contracten van de Rijksgebouwendienst (anticiperen op contractverlengingen en starten nieuwe aanbestedingen) verliep in 2015 gestructureerd. Tot slot is in 2015 het inkoopbeslissingsformulier geïmplementeerd waarmee vastlegging plaatsvindt van de inkoopbeslissingen en de motiveringen op het inkoopbeslissingsformulier.

Coördinatie rijksbrede informatiebeveiliging

In 2015 is met de Chief Information Officers (CIO's) van alle departementen gesproken over de voortgang en belemmeringen rondom de BIR implementatie, mede op basis van de in control verklaring (ICV) 2014 en de BIR audits. Resultaat is het model ICV 2015, dat is aangeboden aan het CIO beraad door CIO rijk. Daarbij is tevens duidelijk aangegeven welke informatie door de Ministeries in beginsel moet worden aangeleverd ter onderbouwing van de ICV. Om tot een gelijklopende aanpak en interpretatie te komen, is ook gewerkt aan het opstellen van eenduidige criteria voor kritieke systemen en risico's.

De Minister voor Wonen en Rijksdienst (WenR) heeft samen met de departementen, AR en ADR ingezet op sterkere sturing. Ten aanzien van de rol- en verantwoordelijkheidsverdeling zijn er nu geen acties ondernomen in lijn met de eerdere reactie van de Minister voor WenR naar de AR. Wel is ingezet op de versterking van (het zicht op) de departementale sturing met de ICV uitvraag, waar doorgevraagd wordt op de noodzakelijke elementen om in control te kunnen zijn.

Inkoopcirculaire rijk

Na intensief overleg met de AR is medio augustus 2015 een nieuwe circulaire gepubliceerd met datum inwerkingtreding 1 september 2015. Deze circulaire bepaalt dat tot € 33.000 opdrachten rechtstreeks mogen worden gegund aan leveranciers. Opdrachten boven de € 50.000 worden op basis van een procedure van het vragen van meerdere offertes gegund. Bij opdrachten met een waarde tussen de € 33.000 en € 50.000 geldt dat op basis van de elementen uit de Gids Proportionaliteit een maatwerkafweging wordt gemaakt welke procedure (een of meerdere offertes) het meest aangewezen is. Deze maatwerkafweging wordt opgenomen in het inkoopdossier.

Bij alle departementen is aandacht gevraagd voor de correcte toepassing van de circulaire. Hieruit komt een beeld naar voren dat de nieuwe werkwijze als gevolg van de nieuwe circulaire per 1 september 2015 in de werkprocessen van de Inkoop en Uitvoeringscentra (IUC's) is geïncorporeerd.

Inkoopbeheer HIS

De nieuwe circulaire is met ingang van 15 augustus doorgevoerd en de processen worden per 1 september 2015 toegepast. Hiermee is nadere concurrentiestelling/mini-competitie geïmplementeerd. In 2015 is uitgewerkt in welke situaties verplichte consultatie van een aanbestedingsjurist plaats dient te vinden, worden (verbijzonderde) interne controles (IC) uitgevoerd en vindt de collegiale beoordeling zichtbaar plaats.

De keuzes voor de aanbestedingsprocedures en uit te nodigen ondernemers is onderwerp van discussie tussen de beleidsmaker en de Algemene Rekenkamer.

4. Overige aspecten van de bedrijfsvoering

Grote ICT projecten

Het Ministerie van BZK rapporteert over de Grote ICT-projecten aan de Tweede Kamer middels de Jaarrapportage Bedrijfsvoering Rijk. Daarnaast worden alle projecten met een ICT component groter dan € 5 mln. gerapporteerd op het RijksICTDashboard. Op 31 december 2015 stonden op het rijksICTDashboard (www.rijksictdashboard.nl) onder meer de volgende projecten vermeld: Harmonisatie Applicaties en Rijksvastgoed Processen (HARP), PMI, Programma Inbesteding ICT Dienstverlening RVB, Programma eID en Operatie BRP. Waar dit conform de regelgeving verplicht is, worden de projecten conform de rijksbrede afspraken getoetst op de risico's voor privacy en uitvoering.

Activiteiten van het Audit Committee

Tijdens de bijeenkomsten van het Audit Committee (AC) stond de bedrijfsvoering van het Ministerie van BZK alsmede de coördinatie van de rijksbrede bedrijfsvoering door de Minister voor WenR centraal. Het monitoren van het oplossen van de onvolkomenheden in de bedrijfsvoeringsprocessen, geconstateerd door de Algemene Rekenkamer, kreeg hierbij veel aandacht. De zelfevaluatie van het AC vond plaats in het najaar van 2015. Een belangrijke uitkomst is dat het AC meer vooruit gaat kijken naar ontwikkelingen en risico's die op het departement afkomen. De externe leden van het AC willen dit onder meer bereiken door individuele gesprekken te voeren met de ambtelijke top van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

Interne sturing op bedrijfsvoering

De ambtelijk top van het departement van het Ministerie van BZK hecht veel waarde aan aandacht voor beheers- en bedrijfsvoeringszaken. Om dit te borgen is in 2015 de sturing op de bedrijfsvoering doorontwikkeld. Op basis van risicomanagement vond iedere week een beheersberaad plaats waarvoor een beheersmatrix is ontwikkeld met alle relevante beheersrisico's, onvolkomenheden van de AR, lopende (wetgevings)trajecten en CIO-oordelen. Bij dit overleg worden dossierhouders, directeuren en DG's op incidentele basis uitgenodigd om over relevante beheersmatige aangelegenheden te spreken. Tevens zijn per kwartaal formele gesprekken gevoerd tussen de SG en DG's op basis van een dashboard met beleidsindicatoren, bedrijfsvoeringsindicatoren en risico's.

De CIO functie is in 2015 ingericht conform het rapport Elias, waarbij de CIO bijvoorbeeld een vaste plaats heeft gekregen in de bestuursraad. De governance op uitvoeringsorganisaties is in 2015 zo ingericht dat de rollen van opdrachtgever en eigenaar niet meer in één functie verenigd zijn. Om synergievoordelen te bereiken zijn bijna alle uitvoeringsorganisaties per 1 oktober ondergebracht in het nieuwe Directoraat-Generaal Vastgoed en Bedrijfsvoering Rijk.

Externe inhuur

Het sturingspercentage externe inhuur over 2015 komt uit op 24,7. Het kerndepartement en twee agentschappen met uitsluitend het moederdepartement als opdrachtgever, blijven gezamenlijk ruim binnen de norm van 10% (7,8%). De agentschappen met een rijksbrede dienstverlening

komen daar ver boven (31,0%). De Tweede Kamer is vooraf per brief (Kamerstukken II 34 000 VII, nr. 51) op 29 juni 2015 geïnformeerd over het geraamde percentage inhuur voor 2015 (25,4%). In de bijlage Overzicht niet-financiële informatie over inkoop van adviseurs en tijdelijk personeel zijn de uitgaven van het Ministerie van BZK aan inhuur van externen in 2015 toegelicht. In de toelichting wordt een splitsing gemaakt in de presentatie tussen de externe inhuur van het Ministerie van BZK met als opdrachtgever het departement zelf en de externe inhuur van het Ministerie van BZK ten behoeve van de rijksbrede dienstverlening, de Shared Service Organisaties (SSO's).

Eigen bevindingen

In 2015 is veel aandacht besteed aan de introductie van duidelijke kaders en werkprocessen. Daarnaast zijn interne controles uitgevoerd om inzichtelijk te maken welke knelpunten er nog zijn in het inkoopbeheer en het subsidiebeheer. De interne controles laten zien dat nog niet in alle gevallen sprake is van ordelijke en controleerbare vastleggingen van transacties en dat het naleven van de vernieuwde kaders en processen aanpassingstijd vraagt. Zo blijkt uit de interne controles op inkopen dat niet altijd vanaf het begin van een inkooptraject een inkooploket wordt ingeschakeld als dit wel is voorgeschreven.

Uit de controle op de subsidies blijkt dat de vastlegging in de dossiers een aandachtspunt blijft. Deze vastlegging is belangrijk omdat het inzicht geeft in de wijze waarop de subsidieaanvragen en subsidieafrekeningen zijn beoordeeld en controleerbaar is dat alle relevante bepalingen in wet- en regelgeving voldoende in beschouwing zijn genomen.

Interne controles hebben ook inzichtelijk gemaakt welke aspecten van kaderstelling nog verbeterd konden worden. Het betreft een klein aantal incrementele verbeteringen, met name verduidelijkingen, die in 2015 zijn opgenomen in de kaders en processen.

Rapporteringtoleranties Rijksgebouwendienst

Het Ministerie van BZK heeft zich in 2015 ingespannen om samen met alle betrokken partijen tot een oplossing te komen voor de berekening van de rapporteringtolerantie van de Rijksgebouwendienst. Dit heeft geleid tot het principeakkoord dat het mogelijk wordt gemaakt – onder bepaalde voorwaarden – voor bepaalde jaarrekeningposten de rapporteringstolerantie te bepalen op basis van 1% van het balanstotaal van een agent-schap in plaats van 1% van het totaal van de baten. De RBV moet hier nog op worden aangepast.

Toezicht door het Ministerie van BZK

Het toezicht door het Ministerie van BZK bestaat uit drie onderdelen: ZBO's en RWT's, financieel toezicht op provincies en uitvoeringstoezicht op overheidsstichtingen. Het toezicht op deze drie onderdelen heeft in 2015 naar behoren gefunctioneerd. Dat oordeel is gebaseerd op enerzijds de eigen bevindingen van de toezichthouders binnen Ministerie van BZK en anderzijds verkenningen en rapporten van de externe accountants, de Auditdienst Rijk en de Algemene Rekenkamer. In het toezichtprogramma van Ministerie van BZK zijn de drie onderdelen van het toezicht gestructu-reerd opgezet binnen een planning en controlcyclus. Er wordt systema-tisch nagedacht over mogelijke risico's in de uitvoering van de toezicht-taken. Het Toezichthouder Overleg heeft een coördinerende rol in de uitvoering van het toezicht. In 2015 is extra aandacht uitgegaan naar de wijziging van de status van het Centraal Fonds voor de Volkshuisvesting

van publiekrechtelijk zelfstandig bestuursorgaan (zbo) naar onderdeel van de Rijksdienst als Autoriteit Woningcorporaties, naar verdere implementatie van het Normenkader financieel beheer en toezicht en toepassing van de Wet Normering Topinkomens (WNT) en naar een onderzoek naar de toekomst van de Stichting Administratie Indonesische Pensioenen.

Agentschap in oprichting RVB

Op 1 juli 2014 is de nieuwe fusieorganisatie Rijksvastgoedbedrijf gevormd. Deze organisatie is gevormd uit 3 agentschappen (Dienst Vastgoed Defensie, Rijksgebouwendienst en Rijksvastgoed- en Ontwikkelingsbedrijf) en de directie Rijksvastgoed. In 2015 heeft de Ministerraad ingestemd met de instelling van het agentschap Rijksvastgoedbedrijf per 1-1-2016. De aanvraag voor de status van één agentschap is vervolgens aan de Tweede Kamer aangeboden in het kader van de voorhangprocedure (Kamerstukken II [34 357](#), nr. 1). Hieruit zijn geen beletselen gebleken, zodat met ingang van 2016 het nieuwe agentschap daadwerkelijk van start is gegaan. Over het jaar 2015 zijn nog drie jaarrekeningen voor de afzonderlijke agentschappen opgesteld.

Onzekerheid inkoopuitgaven door interpretatie aanbestedingswet m.b.t. motivering leverancierskeuze

Artikel 1.4 van de Aanbestedingswet (AW) stelt dat aanbestedende diensten bij meervoudig en enkelvoudig onderhandse aanbestedingen (onder de Europese drempel) de ondernemers die zij uitnodigen op basis van objectieve criteria kiezen.

Bovendien moeten zij op verzoek van een ondernemer de motivering van die keuze verstrekken. Voor het verantwoordingsjaar 2015 bestond onduidelijkheid over de vraag of en zo ja welke documentatievereisten werden gesteld aan deze keuze.

Voor het verantwoordingsjaar 2015 heeft de Algemene Rekenkamer aangekondigd dat in afwachting van nadere kaders voor het controlejaar 2015 de motivering van de objectieve leverancierskeuze voor alle inkopen tussen de nul en € 33.000 niet in het rechtmatigheidsoordeel wordt betrokken. Bevindingen op dit punt bij inkopen boven deze grens kunnen leiden tot onzekerheden in de inkoopstroom.

Voor 2016 en volgende jaren wordt een nader kader opgesteld dat kan rekenen op draagvlak bij alle betrokken partijen (regelgevers, kaderstellers, uitvoerders en controleurs).

Vorbereiding Vpb plicht

Overheidsondernemingen die concurreren met private ondernemingen vallen per 2016 onder de vennootschapsbelasting (Vpb). Om hier uitvoering aan te geven stelde het Ministerie van BZK in 2015 een projectplan op en startte de werkgroep Vpb-BZK. Het in kaart brengen van alle activiteiten waar Vpb-plicht op rust begon in 2015 en loopt door in 2016. Zodra in overeenstemming met de belastingdienst de VPB-plicht is bepaald, start het Ministerie van BZK met de implementatie van de Vpb-vereisten in de systemen en de AO/IC (fiscaal beheer).

Vorbereiding wet datalekken

Evenals elke organisatie moet ook het Ministerie van BZK voldoen aan de meldplicht datalekken, een uitbreiding van de bestaande Wet bescherming persoonsgegevens (Wbp). Hiertoe heeft het Ministerie van BZK eind 2015 een BZK-breed proces ingericht, waarin alle fases om

Bedrijfsvoeringsparagraaf

invulling te geven aan de meldplicht, worden afgedekt. Het proces dekt zowel het afhandelen van datalekken af waarbij het Ministerie van BZK de verantwoordelijke voor de bewerking van persoonsgegevens is, als het geïnformeerd worden (maar niet afhandelen) van datalekken waarbij het Ministerie van BZK de bewerker van persoonsgegevens is ten behoeve van andere overheidsorganisaties.

C. JAARREKENING

1. A. DE DEPARTEMENTALE VERANTWOORDINGSSTAAT

Departementale verantwoordingsstaat 2015 van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (VII) (bedragen x € 1.000)									
Art. Omschrijving	-1-		-2-		3=(2-1)				
	Oorspronkelijk vastgestelde begroting		Realisatie		Verschil realisatie en oorspronkelijk vastgestelde begroting				
	Verplichtingen	Uitgaven	Ontvangsten	Verplichtingen	Uitgaven	Ontvangsten	Verplichtingen	Uitgaven	Ontvangsten
Totaal	633.207	634.126	757.353	916.633	798.378	884.150	283.426	164.252	126.797
Beleidsartikelen									
1 Openbaar bestuur en democratie	30.383	30.383	21.965	49.536	33.112	25.768	19.153	2.729	3.803
2 Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst	212.743	212.743	12.714	242.487	207.693	6.199	29.744	- 5.050	- 6.515
6 Dienstverlenende en innovatieve overheid	88.885	88.885	0	242.013	178.095	13.053	153.128	89.210	13.053
7 Arbeidszaken overheid	35.546	35.546	820	33.972	35.019	1.919	- 1.574	- 527	1.099
Niet-beleidsartikelen									
11 Centraal apparaat	253.792	252.326	6.054	347.673	343.635	95.921	93.881	91.309	89.867
12 Algemeen	1.304	3.689	0	952	824	0	- 352	- 2.865	0
13 Nominaal en onvoorzien	10.554	10.554	0	0	0	0	- 10.554	- 10.554	0
14 VUT-fonds	0	0	715.800	0	0	741.290	0	0	25.490

1. B. DE SAMENVATTENDE VERANTWOORDINGSSTAAT AGENT-SCHAPPEN

Samenvattende verantwoordingsstaat 2015 inzake het baten-lastenagentschap van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (VII) (bedragen x € 1.000)

	(1)	(2)	(3)=(2)-(1)	(4)
Rijksdienst voor Identiteitsgegevens (RvIG)	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Realisatie	Verskil realisatie en oorspronkelijk vastgestelde begroting	Realisatie 2014
Totale baten	100.624	152.748	52.124	139.255
Totale lasten	100.624	151.825	51.201	133.848
Saldo van baten en lasten	0	923	923	5.407
Totale kapitaalontvangsten	3.000	0	- 3.000	0
Totale kapitaaluitgaven	- 5.800	- 4.443	1.357	- 6.508

2. JAARVERANTWOORDING VAN HET BATEN- LASTENAGENTSCHAP RVIG PER 31 DECEMBER 2015

Inleiding

Rijksdienst voor Identiteitsgegevens (RvIG) beheert de stelsels van de identiteitsgegevens van burgers in Nederland. De missie van RvIG is het zorgen voor een betrouwbare registratie en levering van persoonsgegevens en reisdocumenten.

RvIG streeft naar een hoog kwaliteitsniveau. Dat wil zeggen dat RvIG betrouwbaar, professioneel en relatiegericht werkt. RvIG bestaat sinds 1 maart 2015 en is de continuering van het agentschap Basisregistratie Personen en Reisdocumenten (agentschap BPR).

Basisregistratie Personen (BRP)

Voor de financiering van het BRP stelsel is vanaf januari 2012 een nieuw model geïntroduceerd, gebaseerd op een stelsel van jaarabbonnementen. De staffels worden jaarlijks door de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) bij Ministeriële regeling vastgesteld, mede op basis van de voor dat jaar verwachte kosten en het aantal verzonden berichten.

Met het nieuwe financieringsmodel ontvangen afnemers nog maar één factuur per jaar.

Gebruikers zijn ingedeeld door middel van een staffel die gebaseerd is op het totale verbruik aan berichten in het voorafgaande jaar. Bij meer verbruik geldt automatisch een hogere staffel en ontvangen de afnemers een aanvullende factuur. Bij een lager verbruik dan de ingedeelde staffel vindt geen restitutie plaats. Ook ontvangen de afnemers geen restitutie als ze het abonnement voortijdig beëindigen.

Reisdocumenten

De kostprijs van de documenten is gelijk aan de leges die RvIG in rekening brengt bij de uitgevende instanties, zoals gemeenten en buitenlandse posten. De gepresenteerde kostprijs is exclusief de gemeentelijke leges en eventuele spoedtoeslagen.

De kosten van productie en distributie zijn conform het vastgestelde indexcijfer (KVGGO prognose en CBS indexering respectievelijk met 1,30% en 1,05%) gestegen. Het aantal uitgegeven reisdocumenten in 2015 is bijna 3,7 mln. stuks. De toename van het aantal uitgegeven reisdocumenten ten opzichte van de begroting is vanwege de extra productie van documenten in verband met de afschaffing van de kinderbijschrijving. Deze toename was nog niet verwerkt in de begroting.

BSN/ Caribisch Gebied

Het beheer van de beheervoorziening BSN en Caribisch Gebied wordt uitgevoerd in opdracht van het Ministerie van BZK. De kosten komen daarmee voor rekening van de begroting van BZK.

Bedrijfsvoering

De exploitatie van de BRP is in 2015 gebaseerd op een abonnementenstructuur. Binnen deze abonnementenstructuur is een onderverdeling in budgetfinanciering en tarief-financiering. Onder de tariefgefinancierde berichten waren 60 miljoen berichten begroot en bij de budgetgefinancierde waren 100 miljoen berichten begroot. De realisatie van de tariefgefinancierde berichten is bijna 6% hoger ten opzichte van de begroting. Eveneens is de realisatie van de budgetgefinancierde berichten in 2015 met bijna 42% gestegen ten opzichte van de begroting. De stijging

van het berichtenvolume heeft een minimaal effect op de omzet gehad, omdat deze binnen de bandbreedte van de staffel viel.

BRP Berichten verkeer per 31 december 2015			
Soort	Begroting 2015	Realisatie 2015	Vershil
	x 1.000	x 1.000	x 1.000
Tarieffinanciering	60.000	63.547	3.547
Budgetfinanciering	100.000	141.878	41.878
Totaal	160.000	205.425	45.425

Reisdocumenten per 31 december 2015			
Soort	Begroting 2015	Realisatie 2015	Vershil
	x 1000	x 1000	x 1000
Paspoorten 5 jaar geldigheid	186	332	146
Paspoorten 10 jaar geldigheid	1.492	1.694	202
Identiteitskaarten 5 jaar geldigheid	539	439	- 100
Identiteitskaarten 10 jaar geldigheid	1.047	1.200	153
Totaal	3.264	3.665	401

Staat van baten en lasten van het baten-lastenagentschap RvIG (bedragen x € 1.000)				
Omschrijving	(1) Oorspronkelijk vastgestelde begroting	(2) Realisatie	(3)=(2)–(1) Verschil realisatie en oorspronkelijk vastgestelde begroting	(4) Realisatie 2014
Baten				
Omzet moederdepartement	17.731	30.128	12.397	25.272
Omzet overige departementen	–	–	–	–
Omzet derden	82.843	120.852	38.009	113.921
Rente baten	50	30	– 20	62
Vrijval voorzieningen	–	–	–	–
Bijzondere baten	–	1.738	1.738	–
Totaal baten	100.624	152.748	52.124	139.255
Lasten				
Apparaatskosten	97.448	121.637	24.189	109.604
* personele kosten	12.493	14.989	2.496	12.293
– waarvan eigen personeel	9.273	8.828	– 445	7.939
– waarvan externe inhuur	3.220	6.161	2.941	4.354
* materiële kosten	84.955	106.648	21.693	97.311
– waarvan ICT	150	176	26	359
– waarvan bijdrage aan SSO's	150	208	58	137
– waarvan overige materiële kosten	84.655	106.264	21.609	96.815
* rente lasten	376	55	– 321	77
Afschrijvingskosten	2.800	3.445	645	2.629
* immaterieel	–	39	39	–
* materieel	2.800	3.406	606	2.629
Overige lasten	–	26.688	26.688	21.538
* dotaties egalisatierekening	–	26.688	26.688	21.538
* bijzondere lasten	–	–	–	–
Totaal lasten	100.624	151.825	51.201	133.848
voorlopige exploitatie resultaat		923	923	5.407
waarvan te verrekenen met BRP gebruikers		– 976		181
waarvan te restitueren aan opdrachtgever Reisdoc.		1.899		4.988
saldo van baten en lasten		0		238

Toelichting:

Omzet moederdepartement

De omzet is ruim € 12,4 mln. hoger dan begroot.

Dit bedrag is als volgt opgebouwd:

- de beheerkosten van Caribisch Gebied, Centraal Meldpunt Identiteitsfraude, project afronding Registratie Niet-Ingezetenen, Burgerservicenummer, project Publieke eID-middelen, Inbeheername Basisregistratie Personen en aanpak Fraudebestrijding worden gefinancierd door BZK en er zijn meer kosten gemaakt dan begroot was (€ 8,4 mln.);
- de opbrengst van berichtenverkeer was € 4 mln. hoger dan begroot.

Omzet derden

De omzet derden bestaat uit het tariefgefinancierde BRP berichtenverkeer en de leges op verstrekte reisdocumenten. De realisatie van de opbrengst derden BRP en de opbrengst reisdocumenten is hoger dan begroot was. Dit komt doordat er meer BRP berichten zijn bevestigd en ook meer reisdocumenten zijn verstrekt dan begroot.

Bijzondere baten

Uit de omzet van de reisdocumenten was in 2014 een reservering van € 1,8 mln. gemaakt voor het project Check ID Stop ID. In het eerste kwartaal van 2015 heeft de opdrachtgever vanwege herprioritering van de activiteiten besloten hiermee te stoppen.

Personele kosten

De personele kosten in deze staat van baten en lasten omvatten de kosten die direct of indirect kunnen worden toegerekend aan een product van RvIG. De ambtelijke personele kosten zijn evenredig met de begroting. De kosten van externe inhuur zijn hoger dan de oorspronkelijke begroting. Dit komt doordat de openstaande vacatures tijdelijk ingevuld zijn door externen (addendum O&F rapport).

Materiële kosten

De materiële kosten omvatten de huisvestingskosten, de kosten van kantoorautomatisering en kantoorbenodigdheden en de kosten die direct of indirect nodig zijn voor het realiseren van de producten van RvIG, zoals de kosten voor het berichtenverkeer of de productiekosten van de reisdocumenten. De materiële kosten zijn hoger dan de oorspronkelijke begroting. Dit komt doordat er meer kosten zijn gemaakt voor beheer BRP en productie van de reisdocumenten.

De totale afschrijvingskosten zijn hoger dan begroot. De investering in installaties betreft de kantoorautomatisering; de investering in inventaris betreft voornamelijk het kantoormeubilair. In februari 2013 is RvIG, toen nog BPR, verhuisd naar de Jubitoren. De kantoorautomatisering en de inventaris wordt voornamelijk gefaciliteerd door FMHaaglanden. De uitgave voor de investering voor de nieuwe infrastructuur wordt in 4 jaren afgeschreven. Eveneens wordt de immateriële activa in 4 jaren afgeschreven. De investering voor de BRP wordt in 5 jaren afgeschreven.

Resultaat

Over het jaar 2015 is een negatief exploitatieresultaat behaald van bijna € 1 mln. bij het beheer van de BRP. Conform Besluit Basisregistratie Personen (BRP) artikel 13 lid 3 wordt dit bedrag verrekend met de gebruikers van de BRP. Dit negatief resultaat is tot stand gekomen door minder opbrengsten en meer kosten voor RNI.

Bij het beheer van de reisdocumenten is een positief exploitatieresultaat van bijna € 1,9 mln. behaald. Conform de Dienstverlening overeenkomst met de opdrachtgever van de reisdocumenten wordt dit bedrag verrekend. Het positieve exploitatieresultaat komt door hogere opbrengsten uit de spoedleges (€ 4,8 mln.) en meer reisdocumenten verstrekt dan het begroot was. Daar tegenover zijn er meer kosten gemaakt voor Register paspoortsignalering (€ 1,3 mln.), RAAS en aanvraagstations (€ 1,4 mln.) en voor technisch beheer infrastructuur (€ 0,2 mln.). Bij de overige producten en programma's zijn de baten gelijk aan de lasten. Met de opdrachtgever is in DVO's afgesproken dat de werkelijk gemaakte kosten worden vergoed. De baten bestaan uit de vergoeding voor de gemaakte kosten en zijn dus per definitie gelijk aan de lasten.

Het resultaat wordt ten gunste van het Eigen vermogen gebracht, waarna de eigenaar besluit over de bestemming.

Balans per 31 december 2015 (bedragen x € 1.000)

Balans per 31 december 2015 (bedragen x € 1.000)

	Balans 2015	Balans 2014
Activa		
Immateriële activa	1.445	–
Materiële vaste activa	7.824	10.771
– grond en gebouwen	–	–
– installaties en inventarissen	214	240
– overige materiële vaste activa infrastructuur	6.373	9.391
– overige materiële vaste oBRP	1.237	1.140
Voorraden	–	–
Debiteuren	6.795	8.147
Nog te ontvangen	2.364	224
Liquide middelen	74.067	51.591
Totaal activa	92.495	70.733
Passiva		
Eigen Vermogen	5.400	5.400
– exploitatiereserve	5.400	5.162
– onverdeeld resultaat	–	238
Egalisatierekening reisdocumenten	48.226	21.538
Voorzieningen	–	–
Leningen bij het MvF	2.500	5.000
Crediteuren	8.997	6.735
Nog te betalen	27.372	32.060
Totaal passiva	92.495	70.733

Toelichting:

Debiteuren

De post debiteuren is als volgt opgebouwd:

De vordering op de gemeenten is door RvIG via automatisch incasso in januari 2016 geïnd. Deze post heeft betrekking op de rijksleges van de reisdocumenten over december 2015. De vordering bij de rijksafnemers à € 0,7 mln. heeft betrekking op de budgetgefinancierde afnemers, rijksleges voor de reisdocumenten (Antillen en Buitenlandse Zaken). In de post debiteuren zijn geen posten opgenomen die aangemerkt kunnen worden als dubieuze debiteuren.

Nog te ontvangen

De nog te ontvangen rente deposito (€ 4.000) is in maart 2015 op de rekening bijgeschreven. Tevens zijn de vooruitbetaalde bedragen in januari 2016 verrekend. De nog te ontvangen bedragen per 31 december 2015 zijn als volgt opgebouwd:

- de nog te ontvangen rente deposito;
- de nog te verrekenen voorschotten;
- vooruit betaalde facturen die betrekking hadden op 2016.

Liquide middelen

RvIG beschikt per 31 augustus over ruim € 74 mln. aan liquide middelen. De stand van de liquide middelen per 31 december 2015 is hoger dan aan het begin van het jaar 2015. Dit komt door de vorming van een egalisatierekening ten behoeve van de 10-jarige geldigheid van de reisdocumenten.

Eigen vermogen

Het eigen vermogen is in 2015 bijna € 0,6 mln. minder dan de gemaximeerde omvang. Deze wordt niet opgehoogd. Er zijn geen voorzieningen opgenomen op de balans.

De materiële vaste activa worden uit de eigen middelen gefinancierd en voor de post overige materiële vaste activa voor investering infrastructuur is in 2013 € 10 mln. geleend bij het Ministerie van Financiën. Hiervan is € 5 mln. reeds afgelost. Van het restant bedrag van € 5 mln. wordt € 2,5 mln. aangemerkt als kortlopende leningen.

Egalisatierekening

De opslag op tarieven van reisdocumenten voor volwassenen bedraagt in 2015 (vanaf de ingangsdatum van de wijziging van het Besluit paspoort-gelden) € 12,33 voor een paspoort en € 10,85 voor een identiteitskaart. Uit de gerealiseerde opbrengst hiervan wordt er € 3,58 per aangevraagd paspoort voor een minderjarige en € 13,74 per aangevraagde identiteitskaart voor een minderjarige gebruikt voor de dekking van de hiervoor genoemde kosten. Het restant van de gerealiseerde opbrengst uit de opslag op de tarieven voor de reisdocumenten voor volwassenen wordt toegevoegd aan de egalisatierekening. In 2015 bedroeg het restant in totaal ruim € 26,5 mln.

Crediteuren

Het bedrag van Morpho heeft betrekking op de factuur van reisdocumenten over de maand december. De kosten van het Ministerie van Economische Zaken (EZ)/DICTU zijn beheer- en applicatie ontwikkelingskosten ten behoeve van de infrastructuur. De kosten van GXS zijn de maandelijkse berichtenkosten over de maand december 2015. De kosten van KPN lokale overheid, Facilicom, Comparex, Total Facility, Headfirst, Telindus ISIT, Between en IT Staffing hebben betrekking op inhuur van externen en beheerskosten. Inmiddels zijn deze facturen al betaald.

Nog te betalen

Onder de post nog te betalen staan bedragen die in de loop van 2015 zijn opgebouwd en verrekend worden in 2016, zoals:

- reservering vakantiegeld, eindejaarsuitkering, verlofdagen en vooruitontvangen bedragen (BSN, RNI, PIVA, Sedula, IBN BRP, Fraude aanpak, CMI, enz);
- vooruit betaalde bedragen aan RNI inschrijvingen en nog te betalen reisdocumenten;
- de post «schuld aan gebruikers BRP» betreft het saldo van exploitatie dat over de afgelopen jaren is opgebouwd. Deze post zal met de gebruikers van BRP verrekend worden in het tarief voor de BRP, tenzij de gebruikers besluiten de saldi een andere aanwending binnen de BRP te geven. Met de gebruikers van BRP is afgesproken een bedrag van € 4,7 mln. te gebruiken voor de financiering van BRP 2015. Na deze uitname in 2016 zijn er dan geen restbedrag op de post schuld aan gebruikers BRP;
- de post «schuld aan opdrachtgever reisdocumenten» per 1 januari 2015 betreft het saldo exploitatie (€ 5,1 mln.) over 2014. Inmiddels is dit bedrag aan BZK betaald. Tevens is het resultaat over 2015 toegevoegd;
- de post kortlopende schuld Ministerie van Financiën betreft de aflossing op korte termijn van de lening (zie post lening MinFin).

Kasstroomoverzicht over 2015 (bedragen x € 1.000)

	Oorspronkelijk vastgestelde begroting (1)	Realisatie (2)	Verschil realisatie en oorspronkelijk vastgestelde begroting (3)=(2)-(1)
1. Rekening-courant RHB 1 januari 2015	30.447	51.590	21.143
Totaal ontvangsten operationele kasstroom (+)		27.707	
Totaal uitgaven operationele kasstroom (-/-)		- 787	
2. Totaal operationele kasstroom	2.800	26.920	24.120
Totaal investeringen (-/-)	- 3.000	- 1.943	1.057
Totaal boekwaarde desinvesteringen (+)	-	-	-
3. Totaal investeringskasstroom	- 3.000	- 1.943	1.057
Eenmalige uitkering aan moederdepartement (-/-)	-	-	-
Eenmalige storting door moederdepartement (+)	-	-	-
Aflossingen op leningen (-/-)	- 2.800	- 2.500	300
Beroep op leenfaciliteit (+)	3.000	-	- 3.000
4. Totaal financieringskasstroom	200	- 2.500	- 2.700
5. Rekening-courant RHB 31 december 2015 (=1+2+3+4)	30.447	74.067	43.620

In 2015 heeft RvIG ruim € 1,9 mln. geïnvesteerd. Deze bestaat uit:

Immaterieel	1.483
Installaties	104
oBRP	356
Totale investering	1.943

Voor 2015 was de omvang van de investeringen geraamd op € 3 mln. Door vertraging in programma oBRP is de investering verschoven naar komende jaren.

In verband met het financieren van de nieuwe infrastructuur heeft RvIG, toen nog BPR op 27 december 2013 een lening opgenomen ten bedrage van € 10 miljoen bij het Ministerie van Financiën. De aflossing tot en met 2015 is € 5 mln. In 2015 is er geen beroep gedaan op leenfaciliteit.

Overzicht doelmatigheidsindicatoren per 31 december 2015

Omschrijving generiek deel	2012	2013	2014	Realisatie 2015	Vastgestelde begroting 2015
Kostprijzen per product:					
– BRP tarief klasse B (in euro's)	1.000	1.100	1.100	1.100	1.100
– Reisdocumenten					
– Paspoort (in euro's) 5 jaar	23,45	20,80	21,20	21,20	
– Paspoort (in euro's) 10 jaar			37,11	37,11	37,11
– Identiteitskaart (in euro's) 5 jaar	18,15	15,35	5,30	5,30	
– Identiteitskaart (in euro's) 10 jaar			29,89	29,89	29,89
Omzet per productgroep:					
– BRP	16.841	17.369	20.732	23.672	18.500
– Reisdocumenten	79.083	65.175	84.702	114.017	75.448
FTE totaal (excl. externe inhuur)	96	95	108	116	109
Saldo van baten en lasten (%)	0	0	0	0	0

Omschrijving specifiek deel ICT diensten

Kwaliteitsindicatoren	2012	2013	2014	2015	2015
Beschikbaarheid GBA netwerk	99,9%	100,0%	100%	99,9%	100,0%
Beschikbaarheid GBA V	100,0%	99,9%	100%	100,0%	99,9%
Responsetijd GBA V	<3 sec	<3 sec	<3 sec	<3 sec	<3 sec
Beschikbaarheid basisregister	99,3%	99,9%	100%	99,9%	99,9%
Beschikbaarheid verificatieregister	99,3%	99,9%	100%	99,9%	99,9%
Betrouwbaarheid BSN	99,8%	99,9%	100%	99,6%	99,9%
Klanttevredenheid	0,0%	7,4%	0,0%	7,4%	7,4%
Doorlichting			2014		

Toelichting:

- Kostprijzen per product
 - Het werkelijke tarief van BRP is gelijk aan de begroting.
 - Ook de werkelijke kostprijs van de paspoorten en de identiteitskaarten is gelijk aan de begroting.
- Omzet per productgroep
 - De omzet BRP bestaat uit in rekening gebrachte staffels aan de afnemers van de BRP berichtenverkeer.
 - De omzet van de reisdocumenten bestaat uit in rekening gebrachte rijksleges aan de uitgevende instanties.
- FTE

Begin van het jaar heeft RvIG een addendum voor 61 FTE ingediend op het bestaande O&F rapport. In 2015 zijn er feitelijk meer FTE's dan begroot. Inmiddels is het addendum goedgekeurd door de SG. Momenteel worden de vacatures ingevuld. Het totaal komt daarmee op 161 FTE's.

3. DE SALDIBALANS

Saldibalans per 31 december 2015 van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (HVII) (bedragen x € 1.000)							
Activa		31-12-'15	31-12-'14	Passiva		31-12-'15	31-12-'14
1)	Uitgaven ten laste van de begroting 2015	798.378	980.610	2)	Ontvangsten ten gunste van de begroting 2015	884.150	549.477
3)	Liquide middelen	20.610	35.592				
4)	Rekening-courant Rijkshoofdboekhouding	68.613	0	4a)	Rekening-courant Rijkshoofdboekhouding	0	462.473
5)	Rekening-courant RHB Begrotingsreserve	0	0	5a)	Begrotingsreserves	0	0
6)	Uitgaven buiten begrotingsverband (= intra-comptabele vorderingen)	15.542	16.412	7)	Ontvangsten buiten begrotingsverband (= intra-comptabele schulden)	18.993	20.664
8)	Kas-transverschillen	0	0				
	Subtotaal	903.143	1.032.614		Subtotaal	903.143	1.032.614
9)	Openstaande rechten	1.901	3.092	9a)	Tegenrekening openstaande rechten	1.901	3.092
10)	Extra-comptabele vorderingen	52.269	784.467	10a)	Tegenrekening extra-comptabele vorderingen	52.269	784.467
11a)	Tegenrekening extra-comptabele schulden	0	0	11)	Extra-comptabele schulden	0	0
12)	Voorschotten	316.968	315.157	12a)	Tegenrekening voorschotten	316.968	315.157
13a)	Tegenrekening garantieverplichtingen	2.500	2.500	13)	Garantieverplichtingen	2.500	2.500
14a)	Tegenrekening openstaande verplichtingen	234.815	134.702	14)	Openstaande verplichtingen	234.815	134.702
15)	Deelnemingen	0	0	15a)	Tegenrekening deelnemingen	0	0
	TOTAAL	1.511.596	2.272.532		TOTAAL	1.511.596	2.272.532

TOELICHTING OP DE SALDIBALANS per 31 december 2015**Ad 1. en 2. Uitgaven en ontvangsten**

Bij de begrotingsuitgaven en -ontvangsten zijn de gerealiseerde uitgaven en ontvangsten opgenomen met betrekking tot het jaar 2015 waarvoor de Rijksrekening nog niet door de Tweede Kamer is goedgekeurd.

Ad 3. Liquide middelen

De post liquide middelen is opgebouwd uit het saldo bij de banken en de contante gelden aanwezig in de kluis van de kasbeheerders.

	(Bedragen in €)
a) Kasbeheerders Rijksdiensten	20.608.443
b) Houders Kleine Kas	859
Totaal	20.609.302

Ad a) Kasbeheerders Rijksdiensten

Deze post is gebaseerd op de verantwoordingen van de kasbeheerders. Deze post bestaat voornamelijk uit de banksaldi van de kasbeheerders Rijksdienst Caribisch Nederland (RCN) (€ 18,1 mln.) en Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (AIVD) (€ 2,5 mln.).

Ad b) Houders Kleine Kas

Het bedrag bestaat uit voorschotverstrekingen aan houders van een kleine kas en is gebaseerd op saldoverklaringen van die kashouders.

Ad 4a. Rekening courant Rijkshoofdboekhouding

Op de Rekening-courant met de Rijkshoofdboekhouding (RHB) is de financiële verhouding met het Ministerie van Financiën weergegeven. Opgenomen zijn de bedragen conform Rekening-courant afschriften en het saldobiljet van genoemd departement. De volgende Rekening-courantverhoudingen zijn opgenomen in de balans:

	(Bedragen in €)
a) Rekening-courant FIN/RHB	87.849.836
b) Rekening-courant bevoorschotting BES	– 19.237.777
Totaal	68.612.059

Ad a) De Rekening-courant FIN/RHB

Het saldo vertegenwoordigt de reguliere mutaties met betrekking tot Hoofdstuk VII.

Ad b) De Rekening-courant Bevoorschotting BES

De Rijksdienst Caribisch Nederland (RCN) heeft een eigen rekening-courant bij de RHB. De betalingen die de RCN verricht op Caribisch Nederland namens alle betrokken Ministeries, worden maandelijks via de RHB verrekend met de betrokken Ministeries.

Ad 6. Uitgaven buiten begrotingsverband (intra comptabele vorderingen)

Het bedrag aan uitgaven buiten begrotingsverband is als volgt opgebouwd:

Saldibalans

(Bedragen in €)	
a) Vorderingen Kasbeheerders Rijksdiensten	1.896.344
b) Te vorderen van Ministeries en derden	11.500.143
c) Intra-comptabele voorschotten	345.274
d) Intra-comptabele debiteuren	1.799.872
Totaal	15.541.633

Ad a) Vorderingen Kasbeheerders Rijksdiensten

Dit bedrag is gebaseerd op de verantwoordingen van de kasbeheerders en bestaat voornamelijk uit vorderingen van de kasbeheerder RCN op diverse Ministeries (€ 1,2 mln.) en uit vorderingen van de AIVD in verband met te verrekenen voorschotten van personeel (€ 0,7 mln.).

Ad b) Te vorderen van Ministeries en derden

In dit bedrag zijn aan diverse departementen door te berekenen posten betreffende uitgevoerde dienstverleningsafspraken opgenomen (€ 10,4 mln.). Tevens heeft de kasbeheerder RCN met diverse Ministeries te verrekenen vorderingen open staan (€ 0,7 mln.).

Ad c) Intra-comptabele voorschotten

Dit bedrag bestaat voornamelijk uit voorschotten aan personeel in verband met salaris, uitzendingen naar Caribisch Nederland en vergoedingen studiekosten.

Ad d) Intra-comptabele debiteuren

Dit bedrag heeft voornamelijk betrekking op doorberekeningen voor de uitgevoerde dienstverlening aan baten-lastenagentschappen en diverse departementen (€ 1,7 mln.).

Ad 7. Ontvangsten buiten begrotingsverband (intra-comptabele schulden)

Het bedrag aan ontvangsten buiten begrotingsverband is als volgt opgebouwd:

(Bedragen in €)	
a) Schulden Kasbeheerders Rijksdiensten	1.162.731
b) Nog af te dragen loonheffing en sociale premies	11.727.001
c) Overige intra-comptabele schulden	6.102.382
Totaal	18.992.114

Ad a) Schulden Kasbeheerders Rijksdiensten

Dit bedrag is gebaseerd op de verantwoordingen tot en met 31 december 2015 van de kasbeheerders.

Het gaat om het saldo bij de kasbeheerders AIVD (€ 1,1 mln.) en RCN (€ 0,01 mln.).

Ad b) Nog af te dragen loonheffing en sociale premies

Het gehele bedrag betreft nog af te dragen loonheffing en sociale premies die in januari 2016 door het Ministerie aan de betreffende instanties worden afgedragen.

Saldibalans

Ad c) Overige intra-comptabele schulden

Dit bedrag heeft voornamelijk betrekking op doorberekeningen voor de uitgevoerde dienstverlening aan baten-lastenagentschappen en diverse departementen (€ 5,9 mln.), alsmede op af te dragen BTW (€ 0,2 mln.).

Ad 9. Openstaande rechten

Ad 9a. Tegenrekening openstaande rechten

Het saldo per 31 december 2015 wordt hieronder per ontstaansjaar en per artikel gespecificeerd:

Ontstaansjaar		(Bedragen in €)
2015		1.900.642
Totaal		1.900.642

Artikel	Omschrijving	(Bedragen in €)
Artikel 11	Centraal apparaat	1.900.642
Totaal		1.900.642

Dit betreft het debiteurensaldo van Doc-Direkt en bestaat uit aan departementen doorberekende dienstverlening.

Ad 10. Extra-comptabele vorderingen

Ad 10a. Tegenrekening extra-comptabele vorderingen

Het saldo per 31 december 2015 wordt hieronder per ontstaansjaar en artikel gespecificeerd:

Ontstaansjaar		(Bedragen in €)
t/m 2011		50.000.000
2015		2.268.864
Totaal		52.268.864

Artikel	Omschrijving	(Bedragen in €)
1	Openbaar bestuur en democratie	496
2	Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst	158.759
6	Dienstverlenende en innovatieve Overheid	1.255.904
11	Centraal apparaat	853.705
14	VUT-fonds	50.000.000
Totaal		52.268.864

Toelichting:

Artikel 1: Openbaar bestuur en democratie

Dit bedrag betreft een te vorderen bedrag in verband met dubbele betaling.

Saldibalans

Artikel 2: Algemene inlichtingen en veiligheidsdienst

Het saldo bestaat uit te vorderen pensioenpremies vanwege detachering bij een EU organisatie.

Artikel 6: Dienstverlenende en innovatieve Overheid

De vorderingen betreffen voornamelijk een tussentijdse vaststelling van het project Ondersteuning i-NUP en stelsel van basisregistraties.

Artikel 11: Centraal apparaat

De vorderingen betreffen voornamelijk nog van diverse Ministeries en baten-lastenagentschappen te ontvangen bedragen op basis van dienstverleningsafspraken aangaande geleverde plusdiensten en/of maatwerk (€ 0,4 mln.) en vorderingen als gevolg van doorberekende detacheringovereenkomsten (€ 0,3 mln.).

Artikel 14: VUT-fonds

Het saldo bestaat in zijn geheel uit leningen aan het VUT-fonds. Het beheer van deze vorderingen wordt uitgevoerd door de RHB.

Ad. 12. Voorschotten

Ad. 12a. Tegenrekening voorschotten

De saldi van de per 31 december 2015 openstaande voorschotten en van de in 2015 afgerekende voorschotten worden hieronder per ontstaansjaar gespecificeerd:

(Bedragen in €)				
Ontstaansjaar	stand 1-1-2015	verstrekt 2015	afgerekend 2015	stand 31-12-2015
t/m 2011	30.787.784	0	– 15.317.703	15.470.081
2012	45.407.963	0	– 26.155.813	19.252.150
2013	78.075.159	0	– 55.174.590	22.900.569
2014	160.885.706	0	– 117.885.739	42.999.967
2015	0	216.834.046	– 489.313	216.344.733
Totaal	315.156.612	216.834.046	– 215.023.158	316.967.500

De saldi van de per 31 december 2015 openstaande voorschotten worden hieronder per artikel gespecificeerd:

Artikel	Omschrijving	(Bedragen in €)
1	Openbaar bestuur en democratie	26.716.826
2	Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst	1.023.446
6	Dienstverlenende en innovatieve Overheid	223.847.524
7	Arbeidszaken Overheid	31.327.186
11	Centraal apparaat	21.994.071
12	Algemeen	12.058.447
Totaal		316.967.500

Toelichting:

Artikel 1: Openbaar bestuur en democratie

Het openstaande saldo bestaat grotendeels uit de bevoorschotting aan politieke partijen (€ 13,2 mln.) op grond van de Wet financiering politieke partijen en aan de Oorlogsgravenstichting verstrekte voorschotten (€ 5,9 mln.). Daarnaast staat op de Vereniging Nederlandse Gemeenten een aantal voorschotten open voor verschillende projecten (€ 1,8 mln.). Tot slot staat op de stichting ICT Uitvoeringsorganisatie een aantal voorschotten open voor verschillende projecten (€ 3,5 mln.). Na ontvangst en beoordeling van de verantwoordingsinformatie zullen deze voorschotten in 2016 en volgende jaren worden afgewikkeld.

Artikel 2: Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst

De openstaande voorschotten op dit artikel hebben met name betrekking op de bevoorschotting van Loyalis (€ 1 mln.).

Artikel 6: Dienstverlenende en innovatieve Overheid

De openstaande voorschotten bestaan onder andere uit de bevoorschotting aan de stichting ICT Uitvoeringsorganisatie (€ 43,6 mln.), het baten-lastenagentschap Logius (€ 103,5 mln.) en het baten-lastenagentschap Rijksdienst voor Identiteitsgegevens (RVIG) (€ 17,5 mln.), ten behoeve van de ontwikkeling en het beheer van e-overheidsvoorzieningen. Daarnaast staan op de Vereniging Nederlandse Gemeenten voorschotten open onder andere ten behoeve van het Nationaal UitvoeringsProgramma (€ 16,8 mln.). ProDemos – Huis voor democratie en rechtstaat is bevoorschot op basis van de subsidieregeling ProDemos (€ 4,2 mln.). Een groot deel van deze voorschotten kan in 2016 worden afgewikkeld op basis van de te ontvangen verantwoordingsinformatie.

Artikel 7: Arbeidszaken Overheid

Het openstaand saldo bestaat grotendeels uit de bevoorschotting van de stichting Administratie Indonesische Pensioenen (€ 14,1 mln.), ten behoeve van de pensioenen van gepensioneerd personeel uit de voormalig overzeese gebieden. Ook zijn voorschotten verstrekt aan de stichting Centrum voor Arbeidsverhoudingen OverheidsPersoneel (€ 2,8 mln.), de stichting ICT Uitvoeringsorganisatie ten behoeve van onder andere de doorontwikkeling Internetspiegel (€ 4,5 mln.) en de stichting Verdeling Financiële Overheidsbijdragen (€ 1,4 mln.). Tevens zijn aan diverse organisaties voorschotten voor subsidies ter bevordering van de veilige publieke taak verstrekt (€ 0,9 mln.). Aan het Nederlands Genootschap van Burgemeesters is een aantal voorschotten verstrekt (€ 3,7 mln.). De voorschotten zullen na ontvangst en beoordeling van de verantwoordingsinformatie in 2016 en volgende jaren worden afgewikkeld.

Artikel 11: Centraal apparaat

De openstaande voorschotten op dit artikel hebben onder andere betrekking op de bevoorschotting Loyalis over de jaren 2012 tot en met 2015 (€ 19,7 mln.) en op voorschotten verstrekt aan de baten- lastenagent-schappen voor de uitvoering van de dienstverleningsovereenkomsten (€ 1,1 mln.).

Aan de Rijksdienst voor Identiteitsgegevens (RVIG) is een voorschot verstrekt voor het project In beheer nemen BRP-stelsel (Basis Registratie Personen) (€ 15,1 mln.).

Daarnaast is aan ProDemos – Huis voor Democratie en Rechtstaat een voorschot verstrekt ten behoeve van de viering 200 jaar Koninkrijk (€ 0,7 mln.) en is aan het Ministerie van Algemene Zaken een voorschot verstrekt voor de anti-discriminatiecampagne (€ 0,5 mln.). Afrekeningen zullen na ontvangst en beoordeling van verantwoordingsinformatie in 2016 en volgende jaren plaatsvinden.

Artikel 12: Algemeen

Het openstaande saldo heeft bijna volledig betrekking op aan gemeenten verstrekte bijdragen die zijn opgenomen in de Verzameluitkeringen (€ 11,3 mln.). De afwikkeling zal op basis van verantwoordingsinformatie volgens de SiSa-systematiek plaatsvinden in 2016 en volgende jaren.

Ad 13. Garantieverplichtingen

Ad 13a. Tegenrekening Garantieverplichtingen

Het bedrag aan garantieverplichtingen is als volgt opgebouwd:

		(Bedragen in €)	
Verplichtingen per 1/1		2.500.000	
Aangegane verplichtingen in 2015		0	+/+
		2.500.000	
Tot betaling gekomen in 2015	0		
Negatieve bijstellingen verplichtingen uit eerdere begrotingsjaren	0	0	-/-
Garantieverplichtingen binnen begrotingsverband		2.500.000	

Het betreft de verstrekking van een rekening-courantkrediet aan de Stichting Administratie Indonesische Pensioenen.

Ad 14. Openstaande verplichtingen

Ad 14a. Tegenrekening openstaande verplichtingen

		(Bedragen in €)	
Verplichtingen per 1/1		133.568.490	
Aangegane verplichtingen in 2015		916.632.797	+/+
		1.050.201.287	
Tot betaling gekomen in 2015	798.377.830		
Negatieve bijstellingen verplichtingen uit eerdere begrotingsjaren	18.035.824	816.413.654	-/-
Verplichtingen Binnen Begrotingsverband		233.787.633	

De opbouw van de stand openstaande verplichtingen BuBV is al volgt opgebouwd:

Saldibalans

		(Bedragen in €)	
BuBV verplichtingen per 1/1		1.133.046	
Aangegane verplichtingen in 2015		0	+/+
		1.133.046	
Tot betaling gekomen in 2015	0		
Negatieve bijstellingen verplichtingen uit eerdere begrotingsjaren	106.482	106.482	-/-
Verplichtingen Buiten Begrotingsverband		1.026.564	

		(Bedragen in €)	
Recapitulatie balanspost			
Verplichtingen binnen begrotingsverband		233.787.633	
Verplichtingen buiten begrotingsverband		1.026.564	
Totaal openstaande verplichtingen		234.814.197	

Toelichting:

Binnen de negatieve bijstellingen van circa € 18 mln. ligt voor een bedrag van ruim € 5 mln. de oorzaak bij het niet meer tot uitkering komen van de restant betalingsverplichting als zijnde een verzameluitkering (artikel 12), maar als decentralisatie-uitkering uit het Gemeentefonds. Daarenboven zijn enkele ten onrechte verantwoorde meerjarige verplichtingen gecorrigeerd voor een bedrag van bijna € 4,5 mln. Daarnaast is bij bijstellingen die meer bedragen dan € 100.000 en groter zijn dan 10% ten opzichte van de oorspronkelijke verplichting, merendeels sprake van afboeken van de restverplichting bij betaling van de slotfactuur. In één geval heeft een administratieve correctie plaatsgevonden.

4. WNT VERANTWOORDING 2015 – MINISTERIE VAN BINNENLANDSE ZAKEN EN KONINKRIJKSRELATIES

Inleiding

De Wet normering topinkomens (WNT) bepaalt dat de bezoldiging en eventuele ontslaguitkeringen van topfunctionarissen en gewezen topfunctionarissen in de publieke en semi-publieke sector op naamsniveau vermeld moeten worden in het financieel jaarverslag. Deze publicatieplicht geldt tevens voor topfunctionarissen die bij een WNT-instelling geen – al dan niet fictieve – dienstbetrekking hebben of hadden. Daarnaast moeten van niet-topfunctionarissen de bezoldiging en/of eventuele ontslaguitkeringen (zonder naamvermelding) gepubliceerd worden indien deze het wettelijk maximum te boven gaan. Niet-topfunctionarissen zonder dienstverband vallen echter buiten de reikwijdte van de wet.

Voor dit departement heeft de publicatieplicht betrekking op onderstaande functionarissen. De bezoldigingsgegevens van de leden van de Top Management Groep zijn opgenomen in het jaarverslag van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Het wettelijk bezoldigingsmaximum bedraagt in 2015 € 178.000. Voor topfunctionarissen zonder dienstbetrekking geldt de norm uit 2014, namelijk € 230.474.

In artikel 10b van de Beleidsregels WNT 2016 ([Staatscourant 2016, nr. 13373](#)) is bepaald dat er geen toezicht of handhaving zal plaatsvinden op de naleving van de publicatieplicht van uitkeringen wegens beëindiging dienstverband aan niet-topfunctionarissen voortvloeiend uit contractovername door een mobiliteitsbureau. In 2016 is namelijk gebleken dat voor deze categorie de volledige uitvoering van de wettelijke bepalingen bij een aantal instellingen op korte termijn niet mogelijk is. Accountants hoeven in dat geval op dit onderdeel van de financiële verslagen ook geen controle uit te voeren (niet op volledigheid en niet op juistheid). Het inventariseren van de contractovernames en de daarmee gemoeide uitkeringen aan niet-topfunctionarissen in 2015 is om die reden achterwege gelaten.

Bezoldiging van (gewezen) topfunctionarissen

Naam instelling	Naam (gewezen) topfunctionaris	Functie	Datum aanvang dienstverband (indien van toepassing)	Datum einde dienstverband (indien van toepassing)	Omvang dienstverband (fte)	Op externe inhuur-basis (nee, ≤ 6 mnd; > 6 mnd)	Beloning	Onkostenvergoedingen (belast)	Voorzieningen t.b.v. beloningen betaalbaar op termijn	Totale bezoldiging in 2015	Individueel WNT-maximum	Motivering (indien overschrijding)
BZK/TMG	Dhr. E.S.M. Akerboom	SG DEF			1,11	nee	177.006	6.400	16.849	200.255	178.000	De overschrijding is € 22.255. Dit is toegestaan o.g.v. artikel 7,3 eerste lid WNT (overgangrecht).
BZK/TMG	Dhr. A.H. Annink	SG SZW			1,11	nee	167.014	6.400	16.722	190.136	178.000	De overschrijding is € 12.136. Dit is toegestaan o.g.v. artikel 7,3 eerste lid WNT (overgangrecht).
BZK/TMG	Mevr. A. Berg	DG FIN			1	nee	144.945	6.458	15.955	167.358	178.000	
BZK/TMG	Dhr. R.A.C. Bertholet	hoofd AVD			1	nee	132.188	6.458	15.506	154.152	178.000	
BZK/TMG	Mevr. M.C.A. Blom	DG VenJ			1	nee	143.276	6.458	15.894	165.628	178.000	
BZK/TMG	Dhr. M.J. Boereboom	DG SZW			1,06	nee	150.900	6.458	16.035	173.393	178.000	
BZK/TMG	Dhr. J.A. van den Bos	IG SZW			1	nee	152.797	6.458	16.085	175.340	178.000	
BZK/TMG	Dhr. H.M. Brons	Vanuit BZK gedetacheerd als Vergeenwoordiger van Nederland in Aruba, Curaçao en Sint Maarten (BZK)			1,11	nee	146.925	6.458	16.472	171.855	178.000	
BZK/TMG	Dhr. G.J. Buitendijk	DG BZK			1,06	nee	142.158	6.458	15.794	164.410	178.000	
BZK/TMG	Dhr. C. van der Burg	DG VWS			1,11	nee	146.925	6.458	15.928	169.311	178.000	
BZK/TMG	Dhr. M.R.P.M. Camps	SG EZ			1	nee	150.480	6.458	15.986	172.924	178.000	
BZK/TMG	Dhr. P. Cloo	SG VenJ en per 21 maart 2015 Buitengewoon Adviseur BZK			1,11	nee	180.497	6.400	17.107	204.004	178.000	De overschrijding is € 26.004. Dit is toegestaan o.g.v. artikel 7,3 eerste lid WNT (overgangrecht).
BZK/TMG	Dhr. M.E.P. Dierikx	DG EZ			1,03	nee	147.892	6.458	16.237	170.587	178.000	

Naam instelling	Naam (gewezen) toptunctionaris	Functie	Datum aanvang dienstverband (indien van toepassing)	Datum einde dienstverband (indien van toepassing)	Omvang dienstverband (fte)	Op externe inhuur-basis (nee, ≤ 6 mnd; > 6 mnd)	Beloning	Onkosten-vergoedingen (belast)	Voorzieningen t.b.v. beloningen betaalbaar op termijn	Totale bezol-diging in 2015	Individueel WNT-maximum	Motivering (indien overschrijding)
BZK/TMG	Dhr. J.H. Dronkers	DG IenM			1,06	nee	156.591	6.458	15.955	179.004	178.000	**) De overschrijding van € 1.004 is veroorzaakt door afloop vakantie-uren. Betrokkene heeft in retro-perspectief onbedoeld en incidenteel de WNT-norm overschreden. Dit bedrag is inmiddels door betrokkene terugbetaald.
BZK/TMG	Dhr. B.E. van den Dungen	DG VWS			1	nee	149.714	6.458	16.016	172.188	178.000	
BZK/TMG	Dhr. J. Fiedlerus	General Manager van de Central Europe Pipeline Management Agency van de NAVO. Vakanties en bij BZK buitengewoon verlof zonder behoud van bezoldiging. Per 1 april 2015 Buitengewoon Adviseur BZK			1	nee	93.490	4.843	11.566	109.899	134.110	
BZK/TMG	Dhr. M.M. Frequin	DG BZK en per 1 septem-ber 2015 DG IenM			1	nee	155.135	6.458	16.407	178.000	178.000	
BZK/TMG	Dhr. A.F. Gastra	DG VenJ			1,11	nee	146.875	6.458	15.928	169.261	178.000	**) De overschrijding is € 22.471. Er is sprake van een aantal onverschuldigde betalingen (o.a. afkoop vakantie-uren bij ontslag op eigen verzoek) van in totaal € 3.461,15 waarvoor een vordering is ingesteld. Betrokkene heeft in retro-perspectief onbedoeld en incidenteel de WNT-norm overschreden. De rest van de overschrijding is toegestaan o.g.v. artikel 7.3 eerste lid WNT (overgangsrecht).
BZK/TMG	Dhr. M.P. van Gastel	ABD TOP Consultant BZK			1	nee	148.084	6.458	16.131	170.673	178.000	
BZK/TMG	Mevr. L.B.J. van Geest	directeur Centraal Planbureau (EZ)			1	nee	152.716	6.458	16.105	175.279	178.000	
BZK/TMG	Dhr. E. Gerritsen	SG VWS	1-6-2015		1	nee	81.008	3.767	9.305	94.080	104.362	
BZK/TMG	Dhr. J.C. Goet	DG VenJ			1	nee	146.753	6.458	16.015	168.226	178.000	
BZK/TMG	Dhr. B. ter Haar	DG SZW		1-10-2015	1	nee	145.164	6.458	15.884	167.506	178.000	
BZK/TMG	Dhr. M.A. Heijer	directeur Planbureau voor de Leefomgeving (IenM)			1,06	nee	115.155	4.843	11.975	131.973	133.134	
BZK/TMG	Dhr. L.A.M. van Halder	SG VWS		1-4-2015	1,11	nee	60.494	1.614	4.254	66.362	43.890	
BZK/TMG	Mevr. M.J. Hammersma	DG OCW			1,06	nee	142.049	6.458	15.793	164.300	178.000	
BZK/TMG	Dhr. P.F. Haekamp	DG FIN	15-5-2015		1	nee	87.877	4.305	9.968	102.150	112.652	
BZK/TMG	Dhr. P.R. Heij	DG IenM			1,06	nee	153.235	6.458	16.293	175.986	178.000	De overschrijding is € 1.709. Dit is toegestaan o.g.v. artikel 7.3 eerste lid WNT (overgangsrecht).
BZK/TMG	Dhr. J.P. Hoogeveen	DG EZ			1,11	nee	155.209	6.458	16.333	178.000	178.000	
BZK/TMG	Dhr. P.H.A.M. Huijts	SG AZ			1	nee	155.374	6.458	16.168	178.000	178.000	
BZK/TMG	Dhr. N. van Hulst	Buitengewoon Adviseur BZK en gedetacheerd bij BZ als Permanent Vertegenwoordiger voor Nederland bij de OESO te Parijs			1	nee	128.002	0	15.809	143.811	178.000	
BZK/TMG	Dhr. A.H.M. de Jong	ABD Top Consultant BZK			1	nee	147.124	6.458	15.939	169.521	178.000	
BZK/TMG	Dhr. R.J.A. Kerstens	DG OCW			1	nee	155.542	7.760	16.407	179.709	178.000	
BZK/TMG	Dhr. A.M.W. Kleinmeulman	plv. SG VWS			1,11	nee	152.518	6.458	11.992	170.968	178.000	
BZK/TMG	Dhr. W.J. Kuijken	Buitengewoon Adviseur BZK			0,76	nee	136.823	6.400	12.955	156.178	135.280	
BZK/TMG	Dhr. C.B.F. Kuipers	DG IenM			1,11	nee	152.518	6.458	16.092	175.068	178.000	
BZK/TMG	Dhr. R.I.M. Kuipers	ABD TOP Consultant BZK			1	nee	136.526	6.458	15.798	158.782	178.000	
BZK/TMG	Dhr. B. Leefink	DG EZ			1,11	nee	149.690	6.458	16.009	172.157	178.000	

WNT verantwoording 2015

Naam instelling	Naam (gewezen) toptfunctionaris	Functie	Datum aanvang dienstverband (indien van toepassing)	Datum einde dienstverband (indien van toepassing)	Omvang dienstverband (fte)	Op externe inhuur-basis (nee, ≤ 6 mnd; > 6 mnd)	Beloning	Onkosten-vergoedingen (belast)	Voorzieningen t.b.v. beloningen betaalbaar op termijn	Totale bezoldiging in 2015	Individueel WNT-maximum	Motivering (indien overschrijding)
BZK/TMG	Dhr. J.F. de Leeuw	ABD TOP Consultant BZK			0,58	nee	93.326	6.400	9.540	109.266	103.240	De overschrijding is € 6.026. Dit is toegestaan o.g.v. artikel 7.3 eerste lid WNT (overgangsgangrecht).
BZK/TMG	Mevr. M.R. Leijten	SG FIN			1	nee	154.732	6.458	16.162	171.352	178.000	
BZK/TMG	Dhr. J.A.J. Leijten	DG Fin	1-11-2015		1,06	nee	22.640	1.076	2.656	26.372	29.748	
BZK/TMG	Dhr. G.H.O. van Maanen	directeur ABD TOP Consult BZK			1,04	nee	174.096	6.400	16.756	197.252	178.000	De overschrijding is € 19.252. Dit is toegestaan o.g.v. artikel 7.3 eerste lid WNT (overgangsgangrecht).
BZK/TMG	Dhr. J.T. Mommaas	directeur Planbureau voor de Laefonggeving (lenM)	1-11-2015		1	nee	19.856	1.076	2.571	23.503	29.748	
BZK/TMG	Mevr. L. Mulder	SG AZ en per 18 juni 2014 wethouder gemeente Amsterdam en per die datum ontheven uit haar ambt als SG AZ.			1	nee	148.156	6.458	15.885	170.499	178.000	De totale beloning in 2015 bestaat uit het vakantiegeld over 2014 en de door de werkgever in 2015 afgedragen niet op de werknemer te verhalen premies.
BZK/TMG	Mevr. K.H. Ollongren	DG BZK			1,11	nee	550	0	4.219	4.769	4.769	Dit is toegestaan o.g.v. artikel 7.3 eerste lid WNT (overgangsgangrecht).
BZK/TMG	Mevr. L.M.C. Ongerling	DG I&M en per 15 juni 2015 SG lenM			1,06	nee	171.547	6.400	16.407	194.354	178.000	Dit is toegestaan o.g.v. artikel 7.3 eerste lid WNT (overgangsgangrecht).
BZK/TMG	Mevr. A. Oppers	DG OCW			1	nee	150.643	4.843	15.985	171.471	178.000	De overschrijding is € 2.070. Dit is toegestaan o.g.v. artikel 7.3 eerste lid WNT (overgangsgangrecht).
BZK/TMG	Dhr. H. Paul	IG Nederlandse Voedsel en Warenautoriteit (EZ)			1,11	nee	157.399	6.400	16.271	180.070	178.000	
BZK/TMG	Dhr. P.H.B. Pennenkamp	Buitengewoon Adviseur BZK			1	nee	140.111	6.458	15.803	162.372	178.000	
BZK/TMG	Dhr. K. Putters	directeur Sociaal en Cultureel Planbureau (VWS)			1	nee	134.623	6.458	15.578	156.659	178.000	
BZK/TMG	Dhr. S. Riedstra	SG I&M en per 15 juni 2015 SG VenJ			1,06	nee	157.438	6.400	16.267	180.105	178.000	De overschrijding is € 2.105. Dit is toegestaan o.g.v. artikel 7.3 eerste lid WNT (overgangsgangrecht).
BZK/TMG	Dhr. G.N. Roes	DG VenJ			1,11	nee	155.167	6.458	16.375	178.000	178.000	
BZK/TMG	Mevr. A.S. Roeters	IG OCW	1-2-2015		1,11	nee	11.631	538	1.388	13.557	15.118	
BZK/TMG	Mevr. S.M. Roos	DG BZK			1	nee	155.526	6.458	16.016	178.000	178.000	***) De overschrijding is € 8.380. Er is sprake van een onverschuldigde betaling van € 2.799,36 veroorzaakt door aankoop vakantieduren waaraan de overheid is ingesteld. Betrokkene heeft niet persoonlijk onbehoed en incidenteel de WNT-norm overschreden. De rest van de overschrijding is toegestaan o.g.v. artikel 7.3 eerste lid WNT (overgangsgangrecht).
BZK/TMG	Dhr. H.W.M. Schoof	Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (VenJ)			1,11	nee	163.473	6.458	16.449	186.380	178.000	
BZK/TMG	Dhr. S.A.E. Schroyer	DG AZ			1	nee	134.229	6.458	15.579	156.266	178.000	
BZK/TMG	Mevr. J.W. Schulling	DG Fin			1	nee	147.308	6.458	16.023	169.789	178.000	De overschrijding is € 4.968. Dit is toegestaan o.g.v. artikel 7.3 eerste lid WNT (overgangsgangrecht).
BZK/TMG	Dhr. J.H. Schutte	DG OCW			1,11	nee	160.219	6.400	16.349	182.968	178.000	

Naam instelling	Naam (gewezen) toptfunctionaris	Functie	Datum aanvang dienstverband (indien van toepassing)	Datum einde dienstverband (indien van toepassing)	Omvang dienstverband (fte)	Op externe inhuur-basis (nee, ≤ 6 mnd; > 6 mnd)	Beloning	Onkosten-vergoedingen (belast)	Voorzieningen t.b.v. beloningen betaalbaar op termijn	Totale bezoldiging in 2015	Individueel WNT-maximum	Motivering (indien overschrijding)
BZK/TMG	Dhr. M.J.W. Sprenger	Tot 1 mei 2015 directeur European Centre for Disease Prevention and Control (ECDC) en bij BZK buitengewoon verlof zonder behoud van bezoldiging. Van 1 mei 2015 tot 1 september 2015 Buitengewoon Adviseur bij BZK. Per 1 september 2015 directeur Antimicrobiële Resistentie bij de WHO te Genève en bij BZK buitengewoon verlof zonder behoud van bezoldiging. ABD TOP Consultant BZK			1,04	nee	41.538	2.153	5.188	48.859	59.984	
BZK/TMG	Dhr. K. van der Steenhoven	IG WVS			1,11	nee	180.698	6.400	12.057	199.155	178.000	De overschrijding is € 21.155. Dit is toegestaan o.g.v. artikel 7,3 eerste lid WNT (overgangrecht).
BZK/TMG	Mevr. J.A.A.M. van Diemen-Steenvoorde	IG WVS			1,11	nee	178.240	6.400	16.894	201.534	178.000	De overschrijding is € 23.534. Dit is toegestaan o.g.v. artikel 7,3 eerste lid WNT (overgangrecht).
BZK/TMG	Mevr. J. Thunnissen-Tommene	IG I&M en per 1 november 2015 Buitengewoon Adviseur BZK			1	nee	153.072	6.458	16.205	175.735	178.000	De overschrijding is € 21.155. Dit is toegestaan o.g.v. artikel 7,3 eerste lid WNT (overgangrecht).
BZK/TMG	Dhr. J.J.M. Uijlenbroek	DG BZK			1,11	nee	152.518	6.458	16.092	175.068	178.000	
BZK/TMG	Dhr. P.W.A. Veld	DG FIN en per 01112015 ABD Top Consultant BZK			1,06	nee	153.229	6.458	16.116	175.803	178.000	
BZK/TMG	Dhr. J.A. Vijlbrief	thesaurier-generaal (FIN)			1,06	nee	153.229	6.458	16.116	175.803	178.000	
BZK/TMG	Dhr. R.K. Visser	Executive Director van de European Asylum support Office (EASO) in Malta en bij BZK buitengewoon verlof zonder behoud van bezoldiging. Per 1 november 2015 als Buitengewoon Adviseur BZK gedetacheerd bij de RvS.			1,11	nee	22.062	1.076	2.676	25.814	29.748	
BZK/TMG	Dhr. J. van der Vlist	SG OCW			1,11	nee	167.526	6.400	16.563	190.489	178.000	De overschrijding is € 12.489. Dit is toegestaan o.g.v. artikel 7,3 eerste lid WNT (overgangrecht).
BZK/TMG	mevr. M. Vogelzang	IG OCW	9-3-2015		1	nee	118.811	5.381	12.782	136.974	145.326	
BZK/TMG	Mevr. A.N. Wouters	ABD TOP Consultant BZK			1,06	nee	147.671	6.458	15.954	170.083	178.000	
BZK/TMG	Dhr. G.E. van der Wulp	Vanuit BZK gedetacheerd als Vergeenwoordiger van Nederland in Aruba, Curaçao en Sint Maarten (BZK)	1-4-2015		1,11	nee	47.717	807	3.002	51.526	43.890	De overschrijding is € 7.636. Dit is veroorzaakt door gedane betalingen in 2015 bij het ontslag op eigen verzoek (vakantiegeld, eindejaarsuitkering en een toelage) die toe te rekenen zijn aan 2014. Er is derhalve geen sprake van een overtrekking van de WNT.
BZK/TMG	Dhr. A.N. van der Zande	DG WVS			1,11	nee	168.689	6.400	16.605	191.694	178.000	De overschrijding is € 13.694. Dit is toegestaan o.g.v. artikel 7,3 eerste lid WNT (overgangrecht).
BZK/TMG	Dhr. R. van Zwol	SG BZK			1	nee	146.063	6.458	15.909	168.430	178.000	

Uitkeringen aan (gewezen) toptunctionarissen wegens beëindiging dienstverband

Naam instelling	Naam (gewezen) toptunctionaris	Laatste functie	Eerdere functie(s)	Datum beëindiging dienstverband	Op externe inhuurbasis (meer, ≤ 6 mnd.; > 6 mnd)	Betaalde uitkeringen in 2015	Individueel WNT-maximum	Motivering (indien overschrijding)
-----------------	--------------------------------	-----------------	--------------------	---------------------------------	--	------------------------------	-------------------------	------------------------------------

BZK/TMG	Dhr. M.A. Hajer	directeur Planbureau voor de Leefomgeving (R&M)	n.v.t.	1-10-2015	n.v.t.	34.496	75.000	
---------	-----------------	---	--------	-----------	--------	--------	--------	--

Gewezen toptunctionarissen zijn gemarkeerd met *).
 Wanneer op een toptunctionaris een vordering is ingesteld vanwege een onverschuldigde betaling is dit gemarkeerd in de kolom Motivering met **).

Naast de hierboven vermelde functionarissen zijn er geen andere functionarissen die in 2015 een bezoldiging boven het toepasselijke WNT-maximum hebben ontvangen, of waarvoor in eerdere jaren een vermelding op grond van de WOPT of de WNT heeft plaatsgevonden of had moeten plaatsvinden.

Naast de hierboven vermelde ontslaguitkering zijn er in 2015 geen andere ontslaguitkeringen betaald die op grond van de WNT dienen te worden gerapporteerd.

D. BIJLAGEN

1. TOEZICHTSRELATIES EN ZELFSTANDIGE BESTUURSORGANEN EN RECHTSPERSONEN MET EEN WETTELIJKE TAAK (ZBO'S/ RWT'S)

Overzicht Rechtspersonen met een Wettelijke Taak en Zelfstandige Bestuursorganen (vallend onder het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties)

Naam organisatie	RWT	ZBO	Functie	Begrotingsartikel	Financiering (realisatiecijfers) (x € 1.000)			Verwijzing (URL-link)	Verwijzing (URL-link)	Het bestuur en/of accountant verklaart dat de rechtmatigheid op orde is
					Begroting	Premies	Tarieven			
Kiesraad		x	Advies van de regering en de beide Kamers der Staten-Generaal in uitvoerings-technische aangelegenheden die het kiesrecht of de verkiezingen betreffen (artikel A.2 Kieswet) Opgedragen als centraal stembureau voor de verkiezingen van de leden van: a. de Tweede Kamer (artikel E.II, tweede lid, Kieswet); b. de Eerste Kamer (artikel S.I, eerste lid, Kieswet); c. het Europees Parlement (artikel Y.9, eerste lid, Kieswet).	Artikel 1 Openbaar bestuur en democratie Artikel 11 Centraal apparaat	2.601 1.482	0	0	https://www.rijksoverheid.nl/documenten/verdragen/2013/05/07/toezicht-bzk-op-zelfstandige-organisaties	https://www.rijksoverheid.nl/documenten/verdragen/2013/05/07/toezicht-bzk-op-zelfstandige-organisaties	✓
Stichting Administratie Indonesische Pensioenen (SAIP)	x	x	Zorg dragen voor de uitvoering van de verplichting tot voldoening van de weduwe-pensioenen en wezenonderstanden aan de nagelaten betrekkingen van gewezen overheidspersoneel van Indonesië. Namens de Minister nemen van beslissingen ter uitvoering van de regelingen en aangelegenheden welke verband houden met zogeheten naamde overzeese pensioenen en uitkeringen.	Artikel 7 Arbeidszaken overheid	14.101	0	0	http://www.saip.nl/	https://www.rijksoverheid.nl/documenten/verdragen/2013/05/07/toezicht-bzk-op-zelfstandige-organisaties	✓ 1)
Referendumcommissie		x	De referendumcommissie verstrekt informatie aan de kiezer over een aan een referendum onderworpen wet. Daarnaast verstrekt de referendumcommissie subsidies ten behoeve van maatschappelijke initiatieven die zich ten doel stellen het publieke debat in Nederland over de aan het referendum onderworpen wet te bevorderen. Ten slotte stelt de referendumcommissie per te houden referendum een subsidieregeling vast. In deze regeling wordt in ieder geval een subsidieplafond vastgesteld. Het subsidieplafond bedraagt ten hoogste € 2 miljoen per referendum.	Artikel 1 Openbaar bestuur en democratie	147	0	0	http://www.referendumcommissie.nl/	https://www.rijksoverheid.nl/documenten/verdragen/2013/05/07/toezicht-bzk-op-zelfstandige-organisaties	✓

Toelichting

- 1) Op het moment van opstellen van dit overzicht was het nog niet mogelijk om voor de SAIP aan te geven of een rechtmatigheidsverklaring over het jaar 2015 is verkregen. Het betreft hier zowel rechtmatigheidsverklaringen als verklaring van getrouwheid.

2. AFGEROND EVALUATIE- EN OVERIG ONDERZOEK

Artikel (artikelnummer) – (naam artikel)	Titel/ onderwerp	Jaar van afronding
1. Ex post onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid van beleid		
1a. Beleidsdoorlichtingen		
1.1 Openbaar bestuur en democratie: Bestuurlijke en financiële verhoudingen	Dualisering en overheden overleg Kamerstukken II 2007–2008 30 985, nr 2	2007
7.1 Arbeidszaken: Overheid als werkgever	Traag maar gestaag? Beleidsdoorlichting diversiteitsbeleid Rijk Kamerstukken II 2007–2008 30 985, nr 3 www.rijksoverheid.nl/bestanden/documenten-en-publicaties/rapporten/2008/06/09/rapport-beleidsdoorlichting-diversiteitsbeleid-rijk-beleidsdoorlichtingdiversiteitsbeleidrijk.pdf	2008
7.1 Arbeidszaken: Overheid als werkgever	Het bevorderen van de kwaliteit van het management Kamerstukken II 2008–2009 31 701, nr 12	2009
6.1 Dienstverlenende en innovatieve overheid: Verminderen regeldruk	Burgers beter bediend? http://www.rijksoverheid.nl/Ministeries/bzk/documenten-en-publicaties/kamerstukken/2011/06/01/aanbieden-resultaten-beleidsdoorlichting-artikel-33-rijksbegroting.html	2011
6.1 Dienstverlenende en innovatieve overheid: Verminderen regeldruk	De dienstverlende en innovatieve overheid, Beleidsdoorlichting artikel 6.1 – 6.3 http://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2015D49671&did=2015D49671	2015
6.2 Dienstverlenende en innovatieve overheid: Informatiebeleid en ontwikkeling e-overheidsvoorzieningen	Burgers beter bediend? http://www.rijksoverheid.nl/Ministeries/bzk/documenten-en-publicaties/kamerstukken/2011/06/01/aanbieden-resultaten-beleidsdoorlichting-artikel-33-rijksbegroting.html	2011
6.2 Dienstverlenende en innovatieve overheid: Informatiebeleid en ontwikkeling e-overheidsvoorzieningen	De dienstverlende en innovatieve overheid, Beleidsdoorlichting artikel 6.1 – 6.3 http://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2015D49671&did=2015D49671	2015
6.3 Dienstverlenende en innovatieve overheid: Betrouwbare levering van e-overheidsvoorzieningen	Burgers beter bediend? http://www.rijksoverheid.nl/Ministeries/bzk/documenten-en-publicaties/kamerstukken/2011/06/01/aanbieden-resultaten-beleidsdoorlichting-artikel-33-rijksbegroting.html	2011
6.3 Dienstverlenende en innovatieve overheid: Betrouwbare levering van e-overheidsvoorzieningen	De dienstverlende en innovatieve overheid, Beleidsdoorlichting artikel 6.1 – 6.3 http://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2015D49671&did=2015D49671	2015
6.4 Dienstverlenende en innovatieve overheid: Burger-schap	Beleidsdoorlichting Burgerparticipatie 2007 – 2011 http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2012/05/11/rapport-beleidsdoorlichting-burgerparticipatie-2007-2011.html	2012
1.1 Openbaar bestuur en democratie: Bestuurlijke en financiële verhoudingen	Interbestuurlijke verhoudingen 2007–2013 http://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2014D08466&did=2014D08466	2014
6.5 Dienstverlenende en innovatieve overheid: Reisdocu-menten en basisadministratie personen	Beleidsdoorlichting kwaliteit Gemeentelijke Basisadministratie/Basisregistratie Personen 2012–2014 http://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2014Z23380&did=2014D47202	2014
7.1 Arbeidszaken: Overheid als werkgever	Beleidsdoorlichting Integriteit(sbeleid) http://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2014D17318&did=2014D17318	2014
1b. Ander ex-post onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid		
1.1 Openbaar bestuur en democratie: Bestuurlijke en financiële verhoudingen	Onderzoek naar de ervaringen van overheden met de Wet algemene regels herindeling (Wet arhi) http://www.rijksoverheid.nl/Ministeries/bzk/documenten-en-publicaties/rapporten/2011/06/09/onderzoek-naar-de-ervaringen-van-overheden-met-de-wet-algemene-regels-herindeling-wet-arhi.html	2011
1.1 Openbaar bestuur en democratie: Bestuurlijke en financiële verhoudingen	Evaluatie herindeling Zuidwest Friesland http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2014/02/01/eindrapport-evaluatie-sudwest-fryslan-herindeling-en-bestuurskracht.html	2014

Afgerond evaluatie- en overig onderzoek

Artikel (artikelnummer) – (naam artikel)	Titel/ onderwerp	Jaar van afronding
1.1 Openbaar bestuur en democratie: Bestuurlijke en financiële verhoudingen	Tussenmeting Revitalisering Generiek Toezicht http://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2015D14881&did=2015D14881	2015
1.2 Openbaar bestuur en democratie: Participatie	Evaluatie gemeenteraadverkiezingen http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2014/09/19/rapportage-campagne-effectonderzoek-gemeenteraadsverkiezingen.html	2014
1.2 Openbaar bestuur en democratie: Participatie	Evaluatie Europees Parlement verkiezingen http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2014/09/19/rapportage-campagne-effectonderzoek-ep-verkiezing.html	2014
1.2 Openbaar bestuur en democratie: Participatie	Evaluatie experiment met centrale stemopneming http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2014/09/19/evaluatie-van-de-experimenten-met-een-centrale-stemopneming.html	2014
1.2 Openbaar bestuur en democratie: Participatie	Evaluatie experiment nieuw stembiljet voor kiezers in het buitenland http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2014/01/28/rapport-onderzoek-internetstemmen-voor-kiezers-in-het-buitenland.html	2014
2. Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst	Evaluatie Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2002 (WIV) https://www.aivd.nl/publicaties?ActLbi=commissie-dessens&Actltnltdt=3035	2013
2. Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst	Evaluatie naar de effecten van de opeenvolgende bezuinigingsvoorstellen op de organisatie en het werk van de AIVD http://www.rekenkamer.nl/Publicaties/Onderzoeksrapporten/Introducties/2015/05/Bezuinigingen_en_intensivering_bij_de_AIVD	2015
3. Overig onderzoek		
1.1 Openbaar bestuur en democratie: Bestuurlijke en financiële verhoudingen	Nalevingsmeting Europees aanbesteden 2006 Een onderzoek naar de naleving van de Europese aanbestedingsregels in Nederland https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-30501-30-b1	2008
1.1 Openbaar bestuur en democratie: Bestuurlijke en financiële verhoudingen	Plussen en minnen, Evaluatie van de Wgr-plus http://www.rijksoverheid.nl/Ministeries/bzk/documenten-en-publicaties/rapporten/2010/08/18/rapport-plussen-en-minnen-evaluatie-van-de-wgr-plus.html	2010
1.1 Openbaar bestuur en democratie: Bestuurlijke en financiële verhoudingen	Evaluatie Wet extern klachtrecht http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2011/02/15/evaluatie-wet-extern-klachtrecht.html	2010
1.1 Openbaar bestuur en democratie: Bestuurlijke en financiële verhoudingen	Evaluatie bestuursakkoorden Ministerie van BZK, interprovinciaal Overleg en Vereniging van Nederlandse Gemeenten http://www.rijksoverheid.nl/Ministeries/bzk/documenten-en-publicaties/rapporten/2010/07/20/evaluatie-bestuursakkoorden-Ministerie-van-bzk-interprovinciaal-overleg-en-vereniging-van-nederlandse-gemeenten.html	2010
1.1 Openbaar bestuur en democratie: Bestuurlijke en financiële verhoudingen	Evaluatie financiële functie gemeenten en provincies http://www.rijksoverheid.nl/Ministeries/bzk/documenten-en-publicaties/rapporten/2010/07/14/evaluatie-financiele-functie-gemeenten-en-provincies.html	2010
1.1 Openbaar bestuur en democratie: Bestuurlijke en financiële verhoudingen	Evaluatie Kaderwet Adviescolleges: Derde staat van advies 2005–2010 http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2011/11/08/evaluatie-kaderwet-adviescolleges-derde-staat-van-advies-2005-2010.html	2011
1.1 Openbaar bestuur en democratie: Bestuurlijke en financiële verhoudingen	Evaluatie van de gemeentelijke en provinciale rekenkamers http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2011/08/17/eindrapport-evaluatie-van-de-gemeentelijke-en-provinciale-rekenkamers.html	2011

Afgerond evaluatie- en overig onderzoek

Artikel (artikelnummer) – (naam artikel)	Titel/ onderwerp	Jaar van afronding
1.1 Openbaar bestuur en democratie: Bestuurlijke en financiële verhoudingen	Evaluatie Kaderwet Adviescolleges: Derde staat van advies 2005 – 2010 http://www.rijksoverheid.nl/bestanden/documenten-en-publicaties/rapporten/2011/11/08/evaluatie-kaderwet-adviescolleges-derde-staat-van-advies-2005-2010/evaluatie-kaderwet-adviescolleges-derde-staat-van-advies-2005-2010.pdf	2011
1.1 Openbaar bestuur en democratie: Bestuurlijke en financiële verhoudingen	Evaluatie wet extern klachtrecht http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2011/02/15/evaluatie-wet-extern-klachtrecht.html	2011
1.1 Openbaar bestuur en democratie: Bestuurlijke en financiële verhoudingen	Onderzoek ervaringen met bezwaar http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2011/03/28/onderzoek-ervaringen-met-bezwaar.html	2011
1.1 Openbaar bestuur en democratie: Bestuurlijke en financiële verhoudingen	Evaluatie kaderwet zelfstandige bestuursorganen http://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2012D18865&did=2012D18865	2012
1.1 Openbaar bestuur en democratie: Bestuurlijke en financiële verhoudingen	SiSa-evaluatie http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2012/02/17/evaluatierapport-sisa-17-februari-2012.html	2012
1.1 Openbaar bestuur en democratie: Bestuurlijke en financiële verhoudingen	Evaluatie regeling tijdelijke vervanging volksvertegenwoordigers http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2012/12/01/evaluatie-regeling-tijdelijke-vervanging-volksvertegenwoordigers.html	2012
1.1 Openbaar bestuur en democratie: Bestuurlijke en financiële verhoudingen	Systematiek macronorm onroerende zaakbelasting http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2014/03/01/rapport-evaluatie-systematiek-macronorm-onroerende-zaakbelasting.html	2014
1.1 Openbaar bestuur en democratie: Bestuurlijke en financiële verhoudingen	Gemeentelijke herindelingen: lessen en leerervaringen http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2014/10/08/gemeentelijke-herindelingen-lessen-en-leerervaringen.html	2014
1.2 Openbaar bestuur en democratie: Participatie	Evaluatie stemmen in een willekeurig stemlokaal bij de provinciale verkiezingen. Een onderzoek onder kiesgerechtigden, medewerkers stembureaus en gemeenten https://zoek.officielebekendmakingen.nl/dossier/30800-VII/kst-30800-VII-62?resultIndex=11&sorttype=1&sortorder=4	2007
1.2 Openbaar bestuur en democratie: Participatie	Onderzoek internetstemmen voor kiezers in het buitenland http://www.rijksoverheid.nl/bestanden/documenten-en-publicaties/rapporten/2014/01/rapport-onderzoek-internetstemmen-voor-kiezers-in-het-buitenland/rapport-onderzoek-internetstemmen-voor-kiezers-in-het-buitenland.pdf	2007
1.2 Openbaar bestuur en democratie: Participatie	Evaluatie verkiezingen leden Tweede Kamer http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2010/11/09/rapport-tns-nipo-evaluatie-verkiezingen-leden-tweede-kamer.html	2010
1.2 Openbaar bestuur en democratie: Participatie	Rapport Kiesraad http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2010/11/09/rapport-kiesraad.html	2010
6.1 Dienstverlenende en innovatieve overheid: Verminderen regeldruk	Eindrapportage onderzoek regeldruk e-overheid http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2011/09/12/eindrapportage-onderzoek-regeldruk-e-overheid.html	2011
6.1 Dienstverlenende en innovatieve overheid: Verminderen regeldruk	Overzicht maatregelen bedrijven burgers en professionals http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2014/06/18/overzicht-maatregelen-bedrijven-burgers-en-professionals.html	2014
6.2 Dienstverlenende en innovatieve overheid: Informatiebeleid en ontwikkeling e-overheidsvoorzieningen	E-overheid voortgangsrapportage https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-29362-120-b1	2007
6.2 Dienstverlenende en innovatieve overheid: Informatiebeleid en ontwikkeling e-overheidsvoorzieningen	Rapport webrichtlijnenmonitor http://www.rijksoverheid.nl/Ministeries/bzk/documenten-en-publicaties/kamerstukken/2011/06/27/toezending-rapport-webrichtlijnenmonitor.html	2011

Afgerond evaluatie- en overig onderzoek

Artikel (artikelnummer) – (naam artikel)	Titel/ onderwerp	Jaar van afronding
6.2 Dienstverlenende en innovatieve overheid: Informatiebeleid en ontwikkeling e-overheidsvoorzieningen	Evaluatie beheersmaatregelen grote ICT-projecten http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2011/02/08/evaluatie-maatregelen-grote-ict-projecten.html	2011
6.2 Dienstverlenende en innovatieve overheid: Informatiebeleid en ontwikkeling e-overheidsvoorzieningen	Eindrapportage onderzoek regeldruk e-overheid http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2011/09/12/eindrapportage-onderzoek-regeldruk-e-overheid.html	2011
6.2 Dienstverlenende en innovatieve overheid: Informatiebeleid en ontwikkeling e-overheidsvoorzieningen	Effecten van toptakenwebsites en elf tips om het aandeel digitale transacties te verhogen http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2014/11/01/effecten-van-toptakenwebsites-en-elf-tips-om-het-aandeel-digitale-transacties-te-verhogen.html	2014
6.2 Dienstverlenende en innovatieve overheid: Informatiebeleid en ontwikkeling e-overheidsvoorzieningen	Open Government Partnership: zelfevaluatie-rapport Nederland 2014 http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2014/11/10/open-government-partnership-zelfevaluatie-rapport-nederland-2014.html	2014
6.2 Dienstverlenende en innovatieve overheid: Informatiebeleid en ontwikkeling e-overheidsvoorzieningen	Review Open Overheid http://www.opengovpartnership.org/country/netherlands/progress-report/2013-2014-progress-report-netherlands	2015
6.2 Dienstverlenende en innovatieve overheid: Informatiebeleid en ontwikkeling e-overheidsvoorzieningen	Eindverslag Taskforce BID http://www.taskforcebid.nl/fileadmin/bestanden-taskforce/documenten/Eindrapportage_Taskforce_BID_web.pdf	2015
6.2 Dienstverlenende en innovatieve overheid: Informatiebeleid en ontwikkeling e-overheidsvoorzieningen	Evaluatie iNUP http://www.rijksoverheid.nl/bestanden/documenten-en-publicaties/rapporten/2014/12/01/eindrapport-i-nup/eindrapport-i-nup.pdf	2015
6.3 Dienstverlenende en innovatieve overheid: Betrouwbare levering van e-overheidsvoorzieningen	Evaluatie beheersmaatregelen grote ICT-projecten http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2011/02/08/evaluatie-maatregelen-grote-ict-projecten.html	2011
6.3 Dienstverlenende en innovatieve overheid: Betrouwbare levering van e-overheidsvoorzieningen	Rapport PKI Onderzoek http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2012/03/16/rapport-pki-onderzoek.html	2012
6.3 Dienstverlenende en innovatieve overheid: Betrouwbare levering van e-overheidsvoorzieningen	DigiD buitenland http://kennisopenbaarbestuur.nl/rapporten-publicaties/evaluatie-pilot-digid-buitenland-deelrapport-gei%CC%88nteresseerden-meting-2/ ; http://kennisopenbaarbestuur.nl/rapporten-publicaties/evaluatie-pilot-digid-buitenland-deelrapport-gei%CC%88nteresseerden-meting-3/ ; http://kennisopenbaarbestuur.nl/rapporten-publicaties/evaluatie-pilot-digid-buitenland-deelrapport-aanbieders-meting-2/ ; http://kennisopenbaarbestuur.nl/rapporten-publicaties/evaluatie-pilot-digid-buitenland-deelrapport-aanvragers-meting-2/ ; http://kennisopenbaarbestuur.nl/rapporten-publicaties/evaluatie-pilot-digid-buitenland-deelrapport-pilotlocaties-meting-2/	2013
6.4 Dienstverlenende en innovatieve overheid: Burger-schap	Evaluatie Wet Antidiscriminatievoorziening http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2012/12/18/evaluatie-van-de-wet-gemeentelijke-antidiscriminatievoorzieningen.html	2012
6.4 Dienstverlenende en innovatieve overheid: Burger-schap	Regel die burgerinitiatieven http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2014/01/17/regel-die-burgerinitiatieven.html	2013
6.4 Dienstverlenende en innovatieve overheid: Burger-schap	Rapport Visitatie Prodemos 2014 http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2014/07/01/rapport-visitatie-prodemos-2014.html	2014
6.5 Dienstverlenende en innovatieve overheid: Reisdocu-menten en basisadministratie personen	Evaluatie prijsbevrozing nederlandse identiteitskaart http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2007/07/20/evaluatie-prijsbevrozing-nederlandse-identiteitskaart.html	2007
6.5 Dienstverlenende en innovatieve overheid: Reisdocu-menten en basisadministratie personen	Identiteit in cijfers http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2014/12/15/identiteit-in-cijfers.html	2014

Afgerond evaluatie- en overig onderzoek

Artikel (artikelnummer) – (naam artikel)	Titel/ onderwerp	Jaar van afronding
6.5 Dienstverlenende en innovatieve overheid: Reisdocumenten en basisadministratie personen	Rapportage zelfevaluatie reisdocumenten 2013 http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2014/04/18/rapportage-zelfevaluatie-reisdocumenten-2013.html	2014
6.5 Dienstverlenende en innovatieve overheid: Reisdocumenten en basisadministratie personen	Evaluatie operatie BRP https://zoek.officielebekendmakingen.nl/blg-607273	2015
6.5 Dienstverlenende en innovatieve overheid: Reisdocumenten en basisadministratie personen	review operatie BRP http://www.operatiebrp.nl/sites/operatie-brp/files/4637%20samenvatting%20van%20Qa-brief%20aan%20Buitendijk%20maat%202015%20definitief_0.pdf	2015
7.1 Arbeidszaken: Overheid als werkgever	Trendnota overheidszaken 2008 http://www.arbeidenoverheid.nl/rapporten-publicaties/trendnota-arbeidszaken-overheid-2008	2007
7.1 Arbeidszaken: Overheid als werkgever	Inventarisatie integriteitsbeleid openbaar bestuur en politie 2008 https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-28844-13-b1	2008
7.1 Arbeidszaken: Overheid als werkgever	Trendnota overheidszaken 2009 http://www.arbeidenoverheid.nl/rapporten-publicaties/trendnota-arbeidszaken-overheid-2009/	2008
7.1 Arbeidszaken: Overheid als werkgever	Kwalitatieve rapportage: Diversiteit maakt de overheid sterker! http://www.rijksoverheid.nl/bestanden/documenten-en-publicaties/rapporten/2008/08/20/kwalitatieve-rapportage-diversiteit-maakt-de-overheid-sterker/kwalitatieverapportagediversiteitmaaktdeoverheidsterker.pdf	2008
7.1 Arbeidszaken: Overheid als werkgever	Evaluatie Klokkenluidersregeling publieke sector http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2008/04/15/evaluatie-klokkenluidersregelingen-publieke-sector.html	2008
7.1 Arbeidszaken: Overheid als werkgever	Evaluatie pilot anoniem melden integriteitsschendingen overheidsfunctionarissen http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2008/04/18/evaluatie-pilot-anoniem-melden-integriteitsschendingen-overheidsfunctionarissen.html	2008
7.1 Arbeidszaken: Overheid als werkgever	Trendnota overheidszaken 2010 http://www.arbeidenoverheid.nl/rapporten-publicaties/trendnota-arbeidszaken-overheid-2010/	2009
7.1 Arbeidszaken: Overheid als werkgever	Trendnota overheidszaken 2011 http://www.arbeidenoverheid.nl/rapporten-publicaties/trendnota-arbeidszaken-overheid-2011/	2010
7.1 Arbeidszaken: Overheid als werkgever	Evaluatie Sociaal Flankerend Beleid www.rijksoverheid.nl/bestanden/documenten-en-publicaties/rapporten/2012/04/02/evaluatieonderzoek-flankerend-beleid-wetswijziging-arbeidsomstandighedenwet-2007/deelrapport-2-evaluatie-arbowet-pdf-flankerend-beleid.pdf	2012
7.1 Arbeidszaken: Overheid als werkgever	Evaluatie Eenduidige Landelijke Afspraken (ELA) http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2012/12/05/evaluatie-eenduidige-landelijke-afspraken-ela.html	2012
7.1 Arbeidszaken: Overheid als werkgever	Evaluatie Subsidierelatie CAOP http://www.arbeidenoverheid.nl/media/147622/evaluatie-subsidieregeling-caop-2008-2013.pdf	2013
7.1 Arbeidszaken: Overheid als werkgever	Veilig misstanden melden op het werk: Evaluatie Klokkenluidersregelingen, Onderzoeksraad Integriteit Overheid en Adviespunt Klokkenluiders http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2014/07/22/rapport-evaluatie-klokkenluidersregelingen-onderzoeksraad-integriteit-overheid-en-adviespunt-klokkenluiders.html	2014
7.1 Arbeidszaken: Overheid als werkgever	Monitor Veilige Publieke Taak 2014 http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2014/12/18/monitor-veilige-publieke-taak-2014.html	2014

Afgerond evaluatie- en overig onderzoek

Artikel (artikelnummer) – (naam artikel)	Titel/ onderwerp	Jaar van afronding
7.1 Arbeidszaken: Overheid als werkgever	Veilig misstanden melden op het werk: Evaluatie Klokkenluidersregeling, Onderzoeksraad integriteit Overheid en Adviespunt Klokkenluiders http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2014/07/22/rapport-evaluatie-klokkenluidersregelingen-onderzoeksraad-integriteit-overheid-en-adviespunt-klokkenluiders.html	2014
7.1 Arbeidszaken: Overheid als werkgever	Monitor Veilige Publieke Taak 2014 http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2014/12/18/monitor-veilige-publieke-taak-2014.html	2014
7.1 Arbeidszaken: Overheid als werkgever	Rapportage vooronderzoek SEOR monitoring en evaluatie effecten WNT Intern document: digidoc2:aWQ9ezA4REJGQkVFLUI3Q0EtNDYwRC04RDYwLUQ4RDJDRDFENkU5OH0mdHlwZT0xMDE*	2015

3. OVERZICHT NIET-FINANCIËLE INFORMATIE OVER INKOOP VAN ADVISEURS EN TIJDELIJK PERSONEEL (EXTERNE INHUUR)

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (IV, VII en XVIII)	
Programma- en apparaatskosten	Bedrag (x € 1.000)
1. Interim-management	7.746
2. Organisatie- en formatieadvies	9.943
3. Beleidsadvies	1.651
4. Communicatieadvisering	1.755
Beleidsgevoelig (som 1 t/m 4)	21.094
5. Juridisch Advies	4.041
6. Advisering opdrachtgevers automatisering	86.717
7. Accountancy, financiën en administratieve organisatie	4.189
(Beleids)ondersteunend (som 5 t/m 7)	94.947
8. Uitzendkrachten (formatie & piek)	48.493
Ondersteuning bedrijfsvoering	48.493
Totaal uitgaven inhuur externen 2015	164.534

Algemene toelichting op de tabel

Bovenstaand overzicht geeft een beeld van de uitgaven voor inkoop van adviseurs en tijdelijk personeel conform de rijksbrede definitie in de Rijksbegrotingvoorschriften 2016. De agentschappen die zijn opgenomen in dit overzicht betreffen RvIG, DHC, RVB, UBR, FMHaaglanden, P-Direkt, SSC-ICT en Logius. De agentschappen verantwoorden de externe inhuur op basis van kosten. De inhuur voor beleidsgevoelige diensten bedraagt 12,8%. Het merendeel wordt ingehuurd voor (beleids)ondersteuning (57,7%) en ondersteuning bedrijfsvoering (29,5%).

Toelichting op het inhuurpercentage 2015

In de brief van 29 juni 2015 ([Kamerstukken II 2014–2015 34 000 VII, nr. 51](#)) heeft de Minister van BZK de Tweede Kamer geïnformeerd dat BZK op basis van de verwachtingen uit zou komen op een geraamd sturingspercentage externe inhuur 2015 van 25,4% voor heel BZK.

Het gerealiseerde percentage externe inhuur van het kerndepartement en de agentschappen RvIG en DHC bedraagt 7,8%. De agentschappen met een rijksbrede dienstverlening komen in 2015 uit op een percentage inhuur van 31,0%. Het gerealiseerde percentage inhuur externen voor BZK als totaal komt in 2015 uit op 24,7%.

Sturingspercentage 2015 (in € x 1.000)	Heel BZK	Kern+RvIG +DHC	Overige BLA's
Uitgaven ambtelijk personeel	502.708	168.369	334.339
Uitgaven externe inhuur	164.534	14.251	150.283
Totaal personele uitgaven	667.242	182.620	484.622
Percentage externe inhuur 2015	24,7%	7,8%	31,0%

Toelichting op de uitgaven / kosten

Bij BZK realiseert het kerndepartement (inclusief DHC en RvIG) ruim onder de 10%-norm «comply-or-explain» voor inhuur van externen. Dit is echter niet het geval bij de rijksbreed opererende agentschappen van BZK (SSO's). Bij deze agentschappen vindt inhuur veelal plaats ten behoeve

van en in opdracht van andere departementen. Voor dergelijke externe opdrachten geldt dat uit doelmatigheidsoverwegingen gebruik gemaakt wordt van inhuur van externen vanwege het tijdelijke karakter van de opdrachten en/of de gevraagde specifieke kennis en expertise. Het betreft de volgende agentschappen van BZK.

Rijksvastgoedbedrijf (RVB)

Het RVB is een uitvoeringsdienst van het Rijk, ontstaan uit een fusie van vier vastgoeddiensten per 1 januari 2016: de Dienst Vastgoed Defensie (DVD), de Rijksgebouwendienst (Rgd), het Rijksvastgoed- en ontwikkelingsbedrijf (RVOB) en de directie Rijksvastgoed. Het RVB is een vraaggestuurde dienst, waarbij veelal specifieke en specialistische kennis nodig is. Het gaat om kennis op het terrein van vastgoed, bouw- c.q. installatietechniek en verschillende vormen van veiligheid voor met name kantoren, musea, paleizen en gevangenissen. De vraag naar huisvesting en huisvestingsadviezen fluctueert, zowel in aard van de benodigde specialistische kennis als in omvang. Derhalve bestaat de inhuur van externen voor het grootste deel uit inhuur ten behoeve van het primair proces (bv. projectmanagers van bouwprojecten) met het oog op de eerder genoemde specialistische kennis. In het verleden is besloten dat de voormalige Rijksgebouwendienst op bepaalde terreinen geen of onvoldoende eigen capaciteit meer heeft en dat dit per project wordt ingehuurd.

Uitvoeringsorganisatie Bedrijfsvoering Rijk (UBR)

UBR ondersteunt het Rijk met adviezen op het gebied van P&O, ICT, facilitair/huisvesting en inkopen. UBR heeft een flexibele schil nodig om te voldoen aan de vraag van departementen; de externe inhuur is daarom hoofdzakelijk vraaggestuurd. In 2015 heeft UBR voor het merendeel ingehuurd voor Organisatie- en formatie advies. UBR heeft een hogere omzet dan gepland en dat vindt zijn weerslag in de hogere externe inhuur. UBR heeft bij een aantal diensten bewust gekozen voor een business-model met vraaggestuurde externe inhuur (onder andere van ZZP-ers) in plaats van uitbreiding van de formatie. Reden hiervoor is dat sprake is van een te grote fluctuatie in de verwachte vraag om de bestaande capaciteit structureel uit te breiden.

FMHaaglanden

FMH is de professionele dienstverlener voor rijksorganisaties in de regio Haaglanden. FMH levert werkplekken met faciliteiten die het mogelijk maken dat mensen comfortabel kunnen werken. De externe inhuur bij FMHaaglanden was met name noodzakelijk voor omvangrijke maatwerkprojecten (o.a. het afstoten en in gebruik nemen van panden). Ook vragen diverse ontwikkelingen waaronder vereenvoudigen van de governance en centrale bekostiging extra capaciteit. Dit kon niet binnen de formatie worden uitgevoerd.

P-Direkt

P-Direkt levert moderne, efficiënte, betrouwbare en direct toegankelijke bedrijfsvoeringservices met een focus op personeel, voor en door de rijksambtenaar. Voor het beheer en onderhoud van het systeem worden, naast ambtelijk personeel, externen ingezet. P-Direkt stuurt bij naar de target van maximaal 10% inhuur op beheertaken. P-Direkt heeft voor zijn contactcenter een flexibele schil voor het opvangen van seizoenspieken.

Shared Service Center-ICT (SSC-ICT)

SSC-ICT is de ICT-dienstverlener van acht Ministeries. SSC-ICT verzorgt de gemeenschappelijke dienstverlening voor ICT-werkplekdiensten en verricht de daarbij horende ondersteunende werkzaamheden voor de verschillende Ministeries.

Externe inhuur is noodzakelijk i.v.m. onvoldoende interne medewerkers beschikbaar om aan de capaciteitsvraag te voldoen. De inhuur was voornamelijk voor maatwerkopdrachten en transformatie (overname van ICT dienstverlening van Ministeries), deels ook voor innovatie.

Logius

Logius biedt publieke dienstverleners een samenhangende digitale infrastructuur die hen in staat stelt met burgers en bedrijven en onderling, 7x24, betrouwbaar, snel, groen en gemakkelijk elektronisch zaken te doen. Naast eigen personeel heeft Logius een flexibele schil waarvoor extern wordt ingehuurd. Deze flexibele schil wordt aangehouden om op incidentele werkzaamheden geen eigen personeel, maar externe inhuur in te zetten.

De forse stijging van de orderportefeuille in 2015 leidt ook tot een forse stijging van de personele kosten, met name de externe inhuur. De extra orders die Logius gedurende het jaar ontvangt van de beleidsopdrachtgevers, zijn niet gepland en bestaan voor een groot deel uit capaciteitskosten. Dit leidt tot meer externe inhuur.

Rapportage overschrijding maximumuurtarief externe inhuur buiten mantelcontracten

In onderstaande tabel wordt weergegeven en toegelicht in hoeveel gevallen in 2015 door BZK buiten de mantelcontracten om externe krachten zijn ingehuurd boven het voor de organisaties van het Rijk afgesproken maximumuurtarief van € 225 (exclusief BTW).

Inhuur externen buiten mantelcontracten	2015
Aantal overschrijdingen maximumuurtarief	1

Toelichting: er is binnen het RVB één externe adviseur ingehuurd boven het maximumtarief. Deze inhuur was noodzakelijk vanwege een beroepszaak van het RVB, waarbij een op WOZ-gebied gespecialiseerd fiscaal jurist nodig was.

4. OVERZICHT VAN DE BURGEMEESTERSBENOEMINGEN IN 2015⁷

Verdeling burgemeestersposten per 31 december 2015

Overzicht burgemeestersposten naar politieke kleur en man/vrouw verhouding op 31 december 2015							
Partij	Posten	%	Inwoners	%	Man	Vrouw	Totaal
CDA	116	33,9	4.199.437	26,9	89	27	116
VVD	98	28,7	4.514.471	29,0	75	23	98
PvdA	78	22,8	5.056.903	32,4	60	18	78
D66	17	5,0	862.334	5,5	15	2	17
CU	11	3,2	339.777	2,2	10	1	11
GL	7	2,0	165.773	1,1	4	3	7
OVG	7	2,0	162.412	1,0	7	0	7
SGP	6	1,8	159.562	1,0	6	0	6
Geen	2	0,6	132.091	0,8	1	1	2
Totaal	342		15.592.760		267	75	342

Ter vergelijking de verdeling van burgemeestersposten per 31 december 2014

Overzicht burgemeestersposten naar politieke kleur en man/vrouw verhouding op 31 december 2014							
Partij	Posten	%	Inwoners	%	Man	Vrouw	Totaal
CDA	114	33,8	4.020.889	27,1	90	24	114
VVD	93	27,6	4.700.167	31,6	71	22	93
PvdA	74	22,0	4.492.078	30,2	58	16	74
D66	21	6,2	731.977	4,9	18	3	21
CU	11	3,3	338.309	2,3	10	1	11
GL	9	2,7	234.496	1,6	5	4	9
OVG	8	2,4	176.879	1,2	8	0	8
SGP	6	1,8	158.908	1,1	6	0	6
Geen	1	0,3	9.685	0,1	1	0	1
Totaal	337		14.863.388		267	70	337

⁷ Bron: Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Rijksjaarverslag 2015

vii Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Aangeboden aan de Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal door de Minister van Financiën.

Vervaardiging parlementaire stukken en begeleiding productieproces

Sdu Uitgevers
afdeling Dataverwerking
e-mail traffic@sdu.nl

Vormgeving omslag
Studio Dumbar

Uitgave
Ministerie van Financiën

www.rijksbegroting.nl

